

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS ve KASTEN
YARALAMA SUÇU BAĞLAMINDA KASTIN
TESPİTİ

Işıl KACAR ERCAN

2501100322

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed DEMİREL

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : IŞIL KACAR ERCAN Numarası : 2501100322
Anabilim Dalı / Anasat Dalı / Programı : KAMU HUKUKU Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMED DEMİREL
Tez Savunma Tarihi : 26.12.2019 Saati : 15.00
Tez Başlığı : ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS VE KASTEN YARALAMA SUÇU BAĞLAMINDA KASTIN TESPİTİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış. Sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLULUĞU~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF. DR. ADEM SÖZÜER		Kabul
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ SELMAN DURSUN		Kabul
3-DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET MADEN		Kabul
4-DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMED DEMİREL		Kabul
5-DR. ÖĞR. ÜYESİ KERİM ÇAKIR		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ. DR. MEHMET EMİN ALŞAHİN		
2-DR. ÖĞR. ÜYESİ SERDAR TALAS		

ÖZ

ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS ve KASTEN YARALAMA SUÇU BAĞLAMINDA KASTIN TESPİTİ

Işıl KACAR ERCAN

Öldürmeye yönelik olan eylem pek ala yaralama ile sonuçlanabilir. İşlenen eylemin ne zaman öldürmeye teşebbüs ne zaman kasten yaralama olacağını belirleyecek olan ise failin kastıdır.

Çalışmada öncelikle suç işleme kastı ve suça teşebbüs konuları izah edilerek bunların çalışmanın temelini oluşturduğu anlatılmıştır. Daha sonra eylemin vasıflandırılmasında kullanılacak ispat ve ispat araçları olan delillere yer verilmiştir. Çünkü ancak olayın nasıl gerçekleştiği tespit edilirse, suçun vasıflandırılması yapılabilir. Eylemin öldürmeye teşebbüs mü kasten yaralama mı olduğu uygulamada oldukça sık karşılaşılan bir hukuki sorundur. Bu nedenle Yargıtay, öldürmeye teşebbüs ile kasten yaralamada kastın tespiti adına bir takım ölçütler belirlemiştir. Son bölüm, öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralama suçlarındaki kastın ayrımı bağlamında ölçütlerin neler olduğu, yargı kararlarında bu ölçütlerin nasıl değerlendirildiği ve uygulama alanı bulunduğunu içermektedir.

Yargı mercii, hukukun temel ilkeleri doğrultusunda vicdani kanaatin ne olduğuna dair vereceği kararında, maddi gerçeğe yönelik tespitinin olay mahallinde yaşanan ile örtüşmesini amaçlar. Bu çalışma da konuya dair yapılacak inceleme ve değerlendirmelerde faydalı olmak amacından doğmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kast, Teşebbüs, İspat, Kastın İspatı, Kasten Öldürme, Öldürmeye Teşebbüs, Kasten Yaralama.

ABSTRACT
EVALUATION OF THE INTENT IN THE CONTEXT OF
ATTEMPTED KILLING AND INTENTIONAL INJURY
IŞIL KACAR ERCAN

The action to kill may result most certainly in injuring. It is the intent of the perpetrator that will determine when the processed action will be the attempt to intentionally killing or intentional injury.

In the study, first of all, the corrupt intent and criminal attempt are explained and they underlie the basis of the study. Then, the evidence and the means of proof to be used in the characterization of the action are given. Because the crime can only be qualified if it is determined how the event took place. It is a common legal problem in practice whether the action is the attempt to intentionally killing or the attempt to intentional injury. Therefore, the court of cassation has determined numbers of criteria for the determination of attempt to intentionally killing and intentional injury. The last section covers what are the criteria in the context of whether it is the attempt to intentionally killing or intentional injury and how these criteria have been assessed in judicial decisions and how it is found in the application area.

In its decision regarding the conscientious conviction in line with the basic principles of the law, the judicial authority aims to ensure whether the occurrence that it has determined as a material fact is the determination of what really happened at the scene. This study has emerged with the aim of being useful in the examinations and evaluations on abovementioned subject.

Key Words: Intention, Attempt, Proof, Verification Of The Intention, Intentionally Killing, Attempt To Intentional Killing, Intentional Injuring.

ÖNSÖZ

İnceleme konumuz, kişinin temel haklarından olan yaşama hakkını ve vücut dokunulmazlığını ihlal etmeye yönelik işlenen, öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralama suçu bağlamında kastın tespiti olarak seçilmiştir.

Çalışmanın temeli, kast ve teşebbüs konularına dayandığından öncelikle ceza hukuku genel hükümleri alanında araştırma yapmak gereği doğmuştur. Öldürmeye ve yaralama suçlarının tanımları bakımından, ceza özel hukuku alanı çalışmaya dâhil edilmiştir. Failin kastının ispatı yönünden ise ceza muhakemesinde ispat ve kastın ispatı anlatılmıştır. Ayrıca yaralamanın niteliğine göre Adli Tıp, konu içeriğinde Kriminoloji, suçun işleniş şekline göre istatistik veriler de dâhil olmak üzere, geniş bir yelpazede inceleme ve kaynak taraması yapmak gerekli olmuştur. Nihayet son bölüm, Yargıtay'ın geliştirmiş olduğu doktrince de benimsenmiş konumuza ilişkin ayırım kıstaslarının tespiti ve yorumu olduğundan içtihat araştırması ve bu içtihatların teze dâhil edilmesi gerekli olmuştur. Ayrıca tezin tüm bölümlerinde tez konusuyla ilgili örneklerle ve içtihatlarla yer verilmiştir.

Tezin bölümlerinin birbirinden bu denli ayırık ve aynı zamanda birbiriyle iç içe olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu izah etmek adına çalışmaya bir vaka ile başlanıp üç ayrı bölümde de vaka devam ettirilerek bölümlere göre açıklamalar eklenip aynı vaka ile sonuca gidilerek çalışmamızın üç bölümünün birbiriyle bağlantısı ve iç içe olduğu yansıtılmak, tez bir bütünlük içinde sunulmak istenmiştir.

Tezin hazırlanmasına başından beri yön veren tez danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Muhammed DEMİREL'e ve hocam Prof. Dr. Adem SÖZÜER'e, bu süreçte kıymetli görüşlerini paylaşan ve tezimi detaylı inceleyerek çalışmama önemli destekleri olan hocam Prof. Dr. Mustafa Ruhan ERDEM'e, ayrıca fikirleri ve çeşitli katkılarıyla yanımda olan üstadım Av. Pervin UZUN'a, meslektaşlarım Av. İrem Ortaçlı ile Av. Mehmet Baran Selanik'e teşekkür ederim. Kızım Irmak Eylül'e sevgilerimi sunarım.

Işıl KACAR ERCAN

İzmir – 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ İŞLEME KASTI ve SUÇA TEŞEBBÜS

1.1. Suç İşleme Kastı.....	3
1.1.1. Kavram	3
1.1.2. Kastın Unsurları.....	5
1.1.2.1. Bilme Unsuru	8
1.1.2.2. İsteme Unsuru	9
1.1.3. Kast Türleri	10
1.1.3.1. Doğrudan Kast.....	10
1.1.3.2. Olası Kast	12
1.2. Suça Teşebbüs	15
1.2.1. Kavram	15
1.2.2. Suça Teşebbüsün Şartları.....	18
1.2.2.1. Suç İşleme Kastı	19
1.2.2.2. İcraya Başlama	20
1.2.2.3. Elverişli Hareket	23
1.2.2.4. Suçun Tamamlanamaması	24
1.2.3. Suça Teşebbüste Ceza	25

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİNDE İSPAT ve KASTIN İSPATI

2.1. Ceza Muhakemesinde İspat	28
2.1.1. Genel Olarak	28

2.1.2. İspat Araçları Deliller	30
2.1.2.1. Beyan Delilleri	32
2.1.2.1.1. Şüpheli/Sanık Açıklamaları	32
2.1.2.1.2. Tanık Açıklamaları	34
2.1.2.1.3. Suça İştirak Edenlerin ve Suçtan Zarar Görenlerin Beyanı	36
2.1.2.2. Belge Delilleri	38
2.1.2.3. Belirti Delilleri	40
2.1.2.4. Bilirkişi İncelemesi	41
2.1.2.5. Keşif	42
2.1.2.6. Diğer Delil Toplama Türleri	44
2.2. Kastın İspatı	46
2.2.1. Genel Olarak	46
2.2.2. Kastın Varlığına Dair İspat Yüğü	47
2.2.3. İlkeler	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS ve KASTEN YARALAMA SUÇUNDA KASTIN AYIRT EDİLMESİ KISTASLARI

3.1. Genel Olarak	52
3.2. Kıstaslar	58
3.2.1. Fail İle Mağdura İlişkin Sebepler	58
3.2.1.1. Failin Kişisel Özellikleri	58
3.2.1.2. Mağdurun Kişisel Özellikleri	59
3.2.1.3. Mağdurun Hayati Tehlike Geçirmesi.....	60
3.2.1.4. Fail İle Mağdur Arasındaki Husumet	61
3.2.2. Suçta Kullanılan Araca İlişkin Sebepler	64
3.2.2.1. Aracın Niteliğı	64
3.2.2.1.1. Ateşli Silah Dışındaki Suç Aletleri	67
3.2.2.1.2. Ateşli Silah	69
3.2.2.2. Aracın Elverişliliğı.....	72
3.2.3. Fiile İlişkin Sebepler	74

3.2.3.1. Hedef Alınan Bölge	74
3.2.3.2. Darbe/Atış Sayısı ve Şiddeti	76
3.2.3.4. Fiilin Neden Son Bulduğu.....	78
3.2.3.5. Olay Sonrası Failin Davranışları	79
3.2.4. Öldürme Kastını Belirleyen Diğer Unsurlar	80
SONUÇ.....	86
KAYNAKÇA.....	89

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
ÂİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
ÂİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Av.	: Avukat
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
b.	: Bent
b.a.	: bütüne atıf
bkz.	: Bakınız
Bs.	: Baskı
C.	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi
CGK.	: Ceza Genel Kurulu
cm.	: Santimetre
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
E.	: Esas
ETCK.	: 765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu
f.	: Fıkra
HAD	: Hukuk Araştırmaları Dergisi
hk.	: Hakkında
HSYK	: Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
K.	: Karar
m.	: Madde
MÜHF	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

S.	: Sayı
s.	: Sayfa
s.y.	: Sayfa yok
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TL	: Türk Lirası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vd.	: Ve devamı
vs.	: Ve sair
v.d.	: Ve diğerleri
Y:	: Yıl
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YTCK	: 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
y.y.	: Yayıncı yok

GİRİŞ

Türkiye’de 2015 yılı TÜİK verilerine göre tüm suçlardan verilen toplam mahkûmiyet adedi, 1.186.223’dür. Bunlardan 221.197’ sini, vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlardan verilen mahkûmiyet kararları, 24.260’ını ise hayata karşı işlenen suçlardan verilen mahkûmiyet kararları oluşturmaktadır. Buna göre, verilen mahkûmiyet kararlarından %20’si hayata karşı ve vücut dokunulmazlığına karşı suçlardan oluşmaktadır. %20’lik oran, belirtildiği gibi mahkûmiyet oranıdır. Her yıl açılan dava sayısı bakımından bu iki suçun diğerlerine oranı %25’dir. Yani Türkiye’de açılan davaların %25’i hayata karşı ve vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlara ilişkindir. Tüm bu veriler, toplumumuzda öldürme ve yaralama suçlarının yaygın olduğunu göstermektedir. Çalışma konumuz da vücut bütünlüğüne ve hayata karşı suçlar içerisinde bulunan öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralama suçu bağlamında kastın tespiti olarak seçilmiştir.

Yaralama, öldürme suçunun geçit suçu olduğundan, yaralama ile sonuçlanan eylemin öldürme kastı taşıyıp taşımadığının tespitinde güçlükler ortaya çıkmakta, hangisinin kapsamında kaldığında belirleyici olacak olan da failin kastı olmaktadır.

Konunun temellendirilebilmesi için ilk bölümde “Suç İşleme Kastı ve Suça Teşebbüs” konuları anlatılmış, kast ve teşebbüse dair çalışma konumuza ilişkin örneklerle yer verilmiştir. İkinci bölümde “Ceza Muhakemesinde İspat ve Kastın İspatı” konusunun çalışmamız ile ilişkisi ele alınmıştır. Zira eylemin kasten yaralama mı, öldürmeye teşebbüs mü olduğunun belirlenmesi, failinin kastının hangi suça yönelik olduğunun ispatı ile mümkündür. İspat konusu anlatılırken yer verdiğimiz, şüpheden sanık yararlanır, doğrudan doğruyalık, delil serbestisi, hukuka aykırı delillere başvurma yasağı gibi Ceza Muhakemesi’nin temel ilkeleri, göz ardı edilemezdi. Dolayısıyla ikinci bölümde, söz konusu temel ilkelerin çalışma konumuzla ilişkisine de yer verilmiştir. Bu bölümde ispat ve ispat araçları anlatılırken çalışma konusuna ilişkin örneklerle yer verilmiş ve bölümde anlatılanlar çalışmayla ilişkilendirilmiştir.

Öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralamanın ayırımı adına hedef alınan bölge, hayati tehlike, darbe/atış sayısı, suçta kullanılan aracın niteliği gibi Yargıtay'ın geliştirmiş olduğu ve doktrinin de benimsediği ölçütler bulunmaktadır. Bu şekilde kast, teşebbüs, ispat konularından sonra üçüncü bölüm, “Öldürmeye Teşebbüs ve Kasten Yaralama Suçlarında Kastın Ayırt Edilmesi Kıstasları” na ayrılmıştır

Vücut bütünlüğüne yönelik gerçekleşmiş olan fiilin öldürmeye teşebbüse yönelik olduğuna dair bir şüphe kalmıyor ise sanık, kasten öldürmeye teşebbüsten, eylemin öldürmeye mi kasten yaralamaya mı yönelik olduğuna dair sanık lehine şüphe yer alıyor ise şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince daha hafif yaptırıma bağlanmış olan kasten yaralama suçundan hüküm kurulacaktır.

Çalışma konumuza bir vaka ile başlanacaktır. Bu vaka, her bölümün kendi özelinde yorumlanacak, aynı vakanın bölüm değerlendirmeleriyle yorumlanmaya devam edilmesi, tez bölümlerinin birbiriyle ne kadar iç içe ve bağlantılı olduğunu göstermesi, konunun bir bütünlük içerisinde aynı olayla başlayıp aynı olayla sona ermesi hedeflenmiştir. Ayrıca bu vakadan bahisle çalışma konumuza dair her somut olayda hangi aşamalardan geçilerek sonuca ulaşıldığının da görülmesi istenmiştir. Öte yandan bu vaka, kadına karşı şiddet eylemi ile ilgili olup bununla başta çocuk ve kadın olmak üzere, toplumumuzun her alanında süregelen ve yaygınlaşan şiddete bir vurgu yapmayı amaçlamış bulunmaktayız.

Çalışmada, doktrin görüşlerinin yanı sıra, Yargıtay kararları, istatistik verilerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Derlenen bilgi ve veriler metin içerisinde atıflarla gösterilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ İŞLEME KASTI ve SUÇA TEŞEBBÜS

1.1. SUÇ İŞLEME KASTI

1.1.1. Kavram

Kast kavramını izah edebilmek için öncelikle bir vakayla konuya başlanacaktır: Eşiyle arasında geçimsizlik olan mağdure kız kardeşinin evinde kalmaya başlar. Olay günü sanık, kaldıkları eve gelerek çocuklarını götürmek istediğini söyler. Mağdurenin kabul etmesi üzerine; beraber evden ayrılırlar. Sanık mağdureyi apartman merdivenlerinde saçından tutup bıçaklamaya başlar ve olay yerine gelen tanıkların bağırması üzerine kaçır. Mağdure sırtından iç organlara nüfuz edecek ve böbrekte tahribat oluşturacak şekilde yaralanır ve hastaneye kaldırılan mağdure yapılan ameliyat ve tedavi sonucu sağlığına kavuşur.¹

Olayın meydana geliş şekli, taraflar arasındaki geçimsizlik, failin eylemini gerçekleştirirken mağdurenin saçından tutuyor olması, tanıkların bağırması üzerine kaçması kıstasları, sanığın bıçak darbesini bilinçli bir iradeyle gerçekleştirdiğini düşündürmektedir. Failin eylemini bilinçli iradeye gerçekleştirmesine Ceza Hukuku'nda kast denir.²

Kast, TCK m. 21/1'de "suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir" şeklinde tanımlanmıştır. Fail, örneğin piknikte meyve doğramaya çalışırken eylemi gerçekleşmiş olsaydı; bunun bilinçli bir şekilde gerçekleştirilmediği akla gelebilirdi. Bu durumda eylem istemeden ve böyle bir

¹ Örnek Yargıtay CGK. 04.03.1985 T. 1984/1-249 E. 1985/112 K. sayılı içtihadat alınmıştır. Benzer içtihadatlar için bkz. Yargıtay 3. CD. 27.04.2015 T. 2014/35203 E. 2015/14730 K.; Yargıtay 1. CD. 23.05.2017 T. 2016/3417 E. 2017/1873 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 01.06.2019).

² Hamide Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75**, 5. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2015, s.236; Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 9. baskı, İstanbul, Beta Basımevi, 2016, s.357; M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin, Kerim Çakır, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 13. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s. 393.

netice meydana geleceğini bilmeden gerçekleştiğinden kast, söz konusu olmaz ve ancak failin taksirinden söz edilirdi. Doktrinde taksirli suç, genel olarak “objektif bakış açısına göre, failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranmasıyla suçun kanuni tanımının öngörülmeyle gerçekleşmesi” şeklinde tanımlanmaktadır.³

765 sayılı önceki TCK’da yeni kanunundakinin aksine kasta dair bir tanım bulunmamaktaydı. Yalnızca suçların ancak kasten işlenebileceğine dair m. 45/1’de bir düzenleme yer almaktaydı. Bu maddeyle prensip olarak bir suçun ancak kasten işlendiğinde cezalandırılabilirliği anlaşılmaktaydı.⁴ Önceki kanunumuzdaki bu anlayış, aslında yeni kanunumuzda da devam etmektedir. Yani kanun koyucu, her maddede ayrı ayrı “kasten işlenebilir, kasten işlenemez” gibi bir ifade kullanmak yerine, genel bir ifadeye yer vererek suçun esasen kastla işlenebileceğini düzenlemiştir. Yine bu düzenlemenin kaçınılmaz bir sonucu olarak m. 22’de taksirle gerçekleşen bir eylemin ancak kanunda bu yönde açık bir düzenleme varsa, ancak bu takdirde cezalandırılacağı belirtilmiştir. Şu halde failin tipikliğinin objektif unsurlarını taşıyan⁵ eylemden dolayı cezalandırılabilmesi için kural olarak bu eylemini kasten işlemesi, taksirle işlemiş ise de kanunda taksirli halinin suç olarak tanımlanmış olması gerekmektedir.⁶

³ Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 11. baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 181; Özgenç, **a.g.e.**, s. 261.

⁴ Timur Demirbaş **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Güncellenmiş 13. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 373.

⁵ Tipiklik, failin fiiline yaptırım uygulanabilmesi adına fiilde bulunması gereken özelliklerin tamamıdır. Tipiklik, objektif/maddi ve sübjektif nitelikteki unsurlardan oluşur. Objektif nitelikteki unsurlar, fiilin cezalandırılabilmesi için maddi olaya ilişkin aranan fail, mağdur, hareketin konusu, eylem, neticeli suçlarda netice ve nedensellik bağı gibi koşullardır. (Detaylı bilgi için bkz. Özbek, vd., **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 141 vd.; Neslihan Göktürk, “Suçun Yasal Tanımında Yer Alan Hukuka Aykırılık İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S. 1 2016, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/416380>, 16.10.2019.; Faruk Erem, “Suçun Konusu Ve Hümanist Doktrin”, (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/335/3395.pdf>, 16.10.2019.

⁶ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 391; Berrin Akbulut, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2019, s. 165; Hakan Hakeri, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 16. Baskı, Ankara, Astana Yayınevi, 2018, s. 196; Hamide Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75**, 5. Baskı., İstanbul, Beta Yayınevi, Ekim 2015, s. 234; Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu, **5237 Sayılı TCK’da Temel İlkeler Tanımlar- Uygulama Alanı Kast ve Taksir**, Ankara, Seçkin, 2010, s. 279; Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, TCK Değişikliklerine Göre Yenilenmiş 18. Baskı, Ankara, Seçkin, 2018, s. 299; Nuri Düzgün, Şerafettin Elmacı, **5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Olası Kast Bilinçli Taksir ve Taksirle İşlenen Suçlar**, Genişletilmiş 2. Baskı. Ankara, Adalet Yayınevi, 2009, s.30.

TCK m. 21/1’de suçların kasten işlenmesinin olanaklı olduğuna genel bir kural olarak yer verildiğinden; ister TCK’da isterse özel kanunlarda olsun, ayrıca her suç tipi için “kasten” kelimesinin kullanılmasına ihtiyaç kalmamıştır. Her ne kadar bazı suçlarda (örneğin TCK m. 81, 86, 170, 181, 251/1, 295/3), “kasten” ifadesine yer verilmiş ise de, bunun nedeni, suçun taksirli halinin de kanunda düzenlendiğini göstermek ve taksirli halinden ayırmak içindir.⁷

Yargıtay da birçok kararında kast ve taksir tanımı yapmış; iki kavramı birbirleriyle kıyaslamıştır.⁸ Yargıtay’ın bir kararında kastı, ruhi bağ olarak tanımlamış olması dikkat çekicidir⁹. Bununla anlatılmak istenenin manevi bağ¹⁰ olduğu anlaşılmaktadır. Yargıtay başka bir kararında ise kastı, kanunda suç olarak tanımlanmış olan eylemin fail tarafından gerçekleştirilme iradesi¹¹ olarak açıklamıştır.

1.2. Kastın Unsurları

Kastın unsurları konusunda 19. ve 20. yüzyılda tasavvur teorisi, irade teorisi ve karma teori (bilinç ve irade teorisi) ileri atılmıştır. Söz konusu bu teoriler her ne

⁷ Hakeri, **a.g.e.**, s. 196; Akbulut, **a.g.e.**, s. 165.

⁸ Yargıtay 12. CD. 06.04.2017 T. 2017/ 172 E. 2017 / 2866 K. “her iki sorumluluk biçimi birbirinden farklı olmakla birlikte, kast ve taksirin hukuki anlamının ortaya konması noktasında, bu kavramlar arasında bir boşluğa mahal verilemez. Bu itibarla taksirin tanımı, mutlaka kastın tanımıyla ortak bir sınıra sahip olmalı ve kastın tanımına bağlı olmalıdır. Daha önce de belirtildiği üzere taksir; kasttan faildeki iradenin, davranıştan doğacak sonucu kapsamaması, başka bir deyişle, sonucun istenmemiş olması ile ayrılır.” Aynı yönde Yargıtay CGK’nın 03.05.2016 T. 2014/493 E. 2016/237 K. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019).

⁹ Yargıtay CGK. 27.01.1982 E. 1983/6-360 E. 1984/32 E. “Kast, hareket ve netice ile fail arasındaki ruhi bağdır. Buna göre, 1475 sayılı Kanunun 85 ve 105. maddesine muhalefetin içinde dolandırıcılığın, aşağıda ayrıntılarıyla açıklanacağı şekilde, "unsur ve hareket", aşama olmayıp, ayrı, tam ve müstakil bir netice olduğu kabul edilirse, bu "ruhi bağ"ın nazara alınmaması, yani dolandırıcılığın kast ögesinden kopararak kabul edilmesi olur ki, buna hukuken imkân yoktur.”

(Apaydın, **a.g.e.**, s.67) ; “Ruhi bağ” ilişkin içtihat için bkz. Yargıtay CGK. 03.05.2016 T. 2014/ 493 E. 2016 / 237 K. Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019); Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 279.

¹⁰ Özgenç, **a.g.e.**, s. 246.

¹¹ Yargıtay CGK 29.11.1984 T. 1983/5-383 E. 1984/457 K. (Apaydın, **a.g.e.**, s.67); Benzer yönde Özgenç, **a.g.e.**, s. 246.

kadar günümüzde etkisini yitirmiş olsa da¹² o yüzyıllarda ciddi tartışmalara neden olmuştur.¹³

Tasavvur teorisini savunanlara göre kast, tasavvur etmeden (öngörme ve bilmeden) ibarettir.¹⁴ Bu teoriye göre tipikliğin objektif unsurlarının tasavvur edilmesi, kastın bulunması için yeterli olup, ayrıca istenmesi gerekli değildir.¹⁵ Tasavvur teorisi, kastın kapsamını taksirin alanına doğru genişlettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir.¹⁶

İrade teorisine göre kast, tipikliğin objektif unsurlarının istenmiş olmasıdır.¹⁷ Bu teori, istemeyi içerdiği için dolaylı olarak aslında tipikliğin objektif unsurlarını tasavvur etmeyi yani bunların düşünülmesini içermektedir.¹⁸ Ancak irade teorisi, irade (isteme) unsurunu ön plana çıkarmakta ve bilmeyi (tasavvuru) irade unsurundan önce gelmesine karşın kastın unsuru olarak kabul etmemektedir.¹⁹

Sigortadan para almak için kendisine ait olan gemiyi patlatan fail örneğinde; tasavvur teorisine göre fail, eylemi sonucunda gemi personelinin ölebileceğini tasavvur ettiğinden (öngördüğünden, bildiğinden) yaralama ve ölüm neticelerini istememiş olsa dahi bunlardan sorumludur. İrade teorisine göre ise fail, gemi personelinin ölmesini istemediğinden kastının bulunduğu söylenemeyecektir.²⁰ Bu örnekten de anlaşılacağı üzere; yalnız başına irade teorisi, kastı açıklamak için yeterli gelmemektedir.²¹ Tasavvur teorisi ise kasttaki iradeye failin öngörülerini de dahil

¹² Günümüzde İsviçre, Brezilya, İtalyan, Polonya, Rusya, Avusturya ceza kanunlarında kast tanımlanmakta ve açıkça bilme ve isteme unsurlarının her ikisine de vurgu yapıldığı görülmektedir. (Bkz. Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 390; Kadir Gündoğan, Cihan Koç, H. Nuri Ünlü; **Türk Hukuk Sisteminde Kast ve Taksir, Olası Kast- Bilinçli Taksirle İşlenen Suçlar**, 1. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2010, s. 42).

¹³ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.357; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 321; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 374; Gündoğan, Koç, Ünlü, **a.g.e.**, s. 43.

¹⁴ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.358; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 280; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 391.

¹⁵ Zafer, **a.g.e.**, s.235.

¹⁶ Gündoğan, Koç, Ünlü, **a.g.e.**, s. 42; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 280; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 392

¹⁷ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 392; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 280.

¹⁸ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.358; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 280.

¹⁹ Zafer, **a.g.e.**, s.236; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 393.

²⁰ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 392.

²¹ YCGK 27.01.10982,6-360/32 (Apaydın, **a.g.e.** s.71).

eder. Bu bakımdan tasavvur teorisi, kastın alanını taksirin alanına doğru genişlettiği ve kastın taksirden ayrılmasını zorlaştırdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.²²

Karma teori ise tasavvur ve irade teorisini birleştirmekte, tasavvur ve iradenin her ikisini de kastın unsuru olarak kabul etmektedir. Buna göre kast, basit bir tasavvura dayalı olmayıp bilinçli bir iradenin ürünüdür.²³

Türk doktrinde kastın varlığı için suçun maddi unsurlarının bilinmesinin yeterli olduğunu savunan görüş azınlıkta olup, genel olarak bilmenin yanı sıra istemenin de kastın unsuru olduğuna işaret edilmektedir.²⁴ Kanaatimizce de kastın, ne olduğu konusunda tasavvur veya irade teorilerinden yalnızca birini benimsemek kastı, çok daraltmak veya çok genişletmek olacağından her iki teoriyi bağdaştırarak kastın tasavvur etme ve isteme unsurlarının her ikisini de içerdiğini kabul etmek gerekmektedir. Nitekim TCK m. 21’de de kastın *bilme* ve *isteme* unsurlarını içerdiği açıkça belirtilmiştir.²⁵

Herhangi bir suç işlemeye yönelik failde kast bulunsa bile, suç tipini ihlale yönelik herhangi bir fiil gerçekleştirilmediği sürece, failin cezalandırılmasından söz edilemez.²⁶ Maktulü önceden beridir öldürmek isteyen fail, silahını temizlerken içeriye maktulün girmesi ve silahın yanlışlıkla ateş alıp ölmesi durumunda dahi eylem anında kast mevcut olmadığından, kasten değil taksirle öldürmeden dolayı cezalandırılır.²⁷ Keza motosikletle kaçan hasmını öldürmek için onu arabayla takip eden kimse, sonradan bu eyleminden vazgeçse ve evine dönerken oluşan kaza

²² Demirbaş, **a.g.e.**, s. 374, Centel,Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, 358; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 280; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 392; Hakan Karekehya, **İradilik Unsuru Bağlamında Ceza Hukukunda Kast**, 1. Baskı, Savaş Yayınevi Ankara, 2010, s. 28.

²³ Zafer, **a.g.e.**, s.236, Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.358; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 393.

²⁴ Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s. 156; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 399.

²⁵ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.359; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 281; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 394; Gündoğan, Koç, Ünlü, **a.g.e.**, s. 41; Yargıtayca kastın bilme ve isteme unsurlarının içerdiğini kabul edildiğine dair Yargıtay 8 CD. 20.11.2017 T. 2016/12565 E. 2017/12892 K. “*Bilme unsuru, failin kanuni tarifteki öğelerin varlığını bilmesini gerektirmektedir. Fail, suçla ilgili normda yer alan tüm öğeleri bilerek hareket ettiğinde, kastın bilme ögesi gerçekleşmektedir. Bilme unsurunun, aynı zamanda suçun nitelikli şeklini de içermesi gerekir. İsteme ise, suçun gerçekleştirilmesine yönelik hareket iradesidir.*” Aynı yönde Yargıtay CGK. 23.09.2014 T. 2014/1-314 E. 2014/389 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 01.06.2019).

²⁶ Hakeri, **a.g.e.**, s. 199.

²⁷ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 9. Baskı., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 260.

neticesinde hasmına çarpıp ölümüne sebebiyet verse, yine failin suç işleme kastından bahsedilemeyecek, taksirle öldürmeden cezalandırılması gerekecektir. Zira söz konusu olayda kast, failde fiilin *işlendiği sırada* değil; fiilin işlenmesinden *önce* bulunmaktadır²⁸.

1.1.2.1. Bilme Unsuru

TCK m. 21 uyarınca failin kastından söz edebilmek için işlediği suçun kanunda gösterilen maddi (objektif) unsurlarını bilmesi, öngörmüş ve tasavvur etmiş²⁹ olması gerekir.³⁰

Öldürme ve yaralama gibi neticeli suçlarda³¹ fail, eylemi sonucu gerçekleşecek neticeyi bilmesi gerekir. Burada, failin neticenin gerçekleşeceğinden yüzde yüz emin olması zorunlu olmayıp, fiilin belli bir neticeyi meydana getireceğini zihninde canlandırabiliyor olmasının yeterli ve gerekli olduğu anlatılmak istenmektedir.³² Yoksa mevcut ve muhtemel olasılıklar içerisinde eyleminin neticeyi gerçekleştireceğinden yüzde yüz emin olunması mümkün değildir. Failin bilmesi gerekenler her bir suçun yapısına bağlıdır. Söz gelimi, bazı dizi ve film senaryolarında kötü karakterin, iyi karakterin hedef tahtasına ateş ettiği düşüncesi ile

²⁸ Karakehya, **a.g.e.**, s. 35.

²⁹ Kanunda, bilme olarak isimlendirilen unsur, doktrinde öngörme ve tasavvur etme olarak adlandırılabilir. (Zafer, **a.g.e.**, s.237; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 281).

³⁰ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 359; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 281; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 301; Akbulut, **a.g.e.**, s. 166; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 394.

³¹ Bazı suçlarda icrai veya ihmali olan hareketin yapılması suçun tamamlanması için yeterlidir. Bu durumda neticesiz/sırf hareket suçu söz konusudur (TCK m. 125, 116) Neticeli suçlar ise hareket neticeden gerek yer, gerek zaman bazen de nedensellik bağlantısı yönünden ayrılabilir. Bunlara ise neticeli suçlardır. Neticeye dair farklı bir tasnif de ani ve mütemadi suçlarda söz konusu olur. Hareketten doğacak olan neticenin bir süre devam etmediği suçlara ani suçlar denilir. Netice hemen meydana gelmesi gerekmemekte mühim olan neticenin devam etmemesidir. Öldürme ve yaralama suçları ani suçlardır. Neticenin derhal sona ermediği, neticeye son vermenin failin elinde olduğu ve fakat üçüncü bir kişinin de buna son verebileceği suçlara ise kesintisiz/mütemadi suç, denir. (TCK m. 109) Failin eylemi sonucu mağdurun hayatını kaybetmediği ve öldürmeye teşebbüsten dava açılması sonrası hayatını kaybettiği durumda, eylem ve netice arasında nedensellik bağının bulunması şartıyla öldürme suçundan yeniden iddianame düzenlenmesi ve dava açılması beklenmelidir. Fakat bu durumda da öldürme suçu mütemadi suç olarak nitelendirilemez. Zira mütemadi suç nitelendirmesinde önemli olan neticenin hemen gerçekleşmesi değil devam edip gitmemesidir. (Özbek, **a.g.e.**, s. 153 vd., Artuk, Gökcen, Alşahin, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 334, Adem Palut, “Kasten Adam Öldürme Suçu”, Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi**, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2018).

³² Zafer, **a.g.e.**, s.237; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 281; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 395.

hedef tahtasının arkasında görünmeyecek ve kaçamayacak şekilde bağladığı mağdura atış yapmasını sağladığı, görülmüştür. Burada olduğu gibi kişi, hedef tahtasına atış yaptığı düşüncesi ile eylemini gerçekleştirdiğinden kastın varlığından söz edilemez. Yine içme suyu verdiğini zannederken kişiye zehir veriliyor olması durumunda da kasttan bahsedilemez.³³

Ayrıca fail, suçun temel şekline yahut nitelikli şekline dair olmak üzere; örneğin zimmet suçunda kamu görevlisi olmayı³⁴, hırsızlık suçunda çalınan şeyin halkın faydasına arz edilmiş bir ulaşım aracı içindeki eşya olduğunu³⁵ bilmelidir. Buna karşılık cezayı hafifleten sebeplerin failce bilinmesine gerek yoktur. Bilmesi de hafifletici nedenler somut olayda mevcutsa fail, bunlardan faydalanır.³⁶ Keza failin, tekerrürü, cezalandırılabilme şartlarını, muhakeme şartlarını, cezaya engel şahsi nitelikleri bilmesi gerekmemektedir, bunları bilmiyor olsa dahi somut olayda varlığı yeterlidir³⁷

1.1.2.2. İsteme Unsuru

Kastın oluşması için eylemin işlediği suçun yasada gösterilmiş kurucu unsurlarını bilinmesinin yanı sıra istemesi de gereklidir. Kastın diğer unsuru istemedir.³⁸ Doktrinde bir görüş, istemeyi kastın unsuru olarak kabul etmez. Bu görüşe göre, kişi bir eylemde bulunmaya cebir ve şiddetle mecbur dahi bırakılmış olsa eylemi sonucunda gerçekleşecek olan neticeyi tasavvur etmiş olduğundan, eylemi zorlama ürünü olmasına rağmen kasten hareket etmiş olduğu kabul edilmelidir. Çünkü eyleminin hangi sonucu doğuracağını bilmektedir, denilmiştir.³⁹

³³ Toroslu, **a.g.e.**, s. 185; Hakeri, **a.g.e.**, Akbulut, **a.g.e.**, s. 166; s. 197; Özbek, v.d., **a.g.e.**, s. 255; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 396; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s.303; TCK m. 165’de tanımlanan suç konusu eşyanın satın alınması suçu yönünden satın aldığı eşyanın hırsızlık konusu olduğunu bilmeyen failin, TCK m. 100’de tanımlanan çocuk düşürme suçunda kendisini on haftadan az gebe zannederek çocuğu isteyerek düşüren kadının, suç işleme kastı yoktur. (Koca, Üzülmaz, **a.g.e.**, s. 161; Artuk, **a.g.e.**, s. 324-325).

³⁴ Koca, Üzülmaz, **a.g.e.**, s. 143, Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.359; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 398.

³⁵ Özgenç, **a.g.e.**, s. 243.

³⁶ Hakeri, **a.g.e.**, s. 198; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 326; Özbek, v.d., **a.g.e.**, s. 256; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 375; Kayıhan İçel, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 24. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018, s. 219.

³⁷ Özbek, v.d., **a.g.e.**, s. 256; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 375; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 398; Akbulut, **a.g.e.**, s. 169.

³⁸ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.360; Hakeri, **a.g.e.**, s. 197; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 282; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 302; Akbulut, **a.g.e.**, s. 165; İçel, **a.g.e.**, s. 216.

³⁹ Özgenç, **a.g.e.**, s. 247.

Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Fail neticeyi bilir ama istemeyebilir, dolayısıyla isteme kişinin özgür iradesine dayanmalıdır. Bu nedenle söz gelimi cebir ve şiddetin etkisi altında hareket eden failin davranışı mazur görülebileceği veçhile, faili asıl sorumlu tutan şey istemektir.⁴⁰

Öte yandan yalnızca tecrübe etmek yahut bir şeyin olabileceğini diğer insanlara ispatlamak gayesiyle bir suç işlemesi durumunda da suç kastı vardır. Örneğin, bir eve girip bir şeyi çalmanın kolay olduğunu göstermek isteyen failin eylemi ile dünyada bilimsel amaçla diğer bilgisayarlara ilk bilgisayar virüsünü yayan bilim insanının, kasten yaralama suçuna ilişkin olarak ise kan kardeş olmak için arkadaşının bileğini kesen çocuğun eylemleri de kasten işlenmiştir.⁴¹

1.1.3. Kastın Türleri

1.1.3.1. Doğrudan Kast

TCK m. 21/1’de doğrudan kastı tanımlandıktan sonra TCK m. 21/2’de olası kasta yer verilmiştir. Yani TCK’nın 21. maddesinde, kast, doğrudan ve olası kast olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutularak düzenlenmiştir. Ancak kanunda “doğrudan kast” ifadesine yer verilmemiştir. Doğrudan kast, kanunda “kast” ibaresiyle ifade edilmiştir.⁴² Yukarıda detaylı açıklandığı üzere; maddede kast, suçun yasal tanımında mevcut olan unsurların bilinerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir, denilmiştir.

Ceza kanunlarında suçlar tanımlanırken bu suçların doğrudan veya olası kastla işlenmesine göre bir ayrıma yer vermek yerine, tanımında “bilerek”, “bildiği halde”, “bilmesine rağmen” gibi ifadeler kullanılmaktadır. Böylelikle bu ifadelerin geçtiği suçların yalnızca doğrudan kastla işlenebileceğine işaret edilmektedir.

⁴⁰ Özbek, v.d., **a.g.e.**, s. 256; Akbulut, **a.g.e.**, s. 165.

⁴¹ Hakeri, **a.g.e.**, s. 202; Benzer kıyaslama için bkz. Torosulu, **a.g.e.**, s. 182.

⁴² Karakehya, **a.g.e.**, s.31, Zafer, **a.g.e.**, s. 240; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 285; Akbulut, **a.g.e.**, s. 169.

Örneğin, iftira (TCK m. 236), parada sahtecilik (TCK m.197), özel belgede sahtecilik (TCK m.207/2)⁴³ suçları bu şekildedir.

Doğrudan kastta fail, hareketinden ne meydana geleceğini düşünmüş ve eylemini isteyerek gerçekleştirmiştir.⁴⁴ Örneğin, keskin nişancının öldürmek için doğrudan mağduru alnından işaret alıp tetiğe bastığı durumda, öldürme suçu doğrudan kastla işlenmiştir.

Failin, kasten gerçekleştirdiği fiilinden *zorunlu olarak* meydana gelecek olan yan neticelerin de gerçekleşeceğini öngördüğü durumda; bahse konu yan neticeler bakımından da failin doğrudan kastı söz konusudur.⁴⁵ Bu yan neticeler/ ikincil neticeler, failin fiiline zorunluluk bağı ile bağlı ise bu doğrudan kast türüne ikinci dereceden doğrudan doğruya kast denir. Örneğin yukarıdaki örnekte bahsedilen sigorta parasını almak için bir gemiyi batıran kimsenin arzusu, gemi personeli ve yolcularının ölmesi değildir; ancak yolcuların ölmesi eyleme zorunlu olarak bağlı neticedir. Dolayısıyla bu yan neticeler yönünden de doğrudan kast vardır, diyoruz.⁴⁶

İcra edilen fiilin sebebiyet vereceği asıl ve/veya yan neticeler, kesinlikle öngörülmüş olmasına rağmen herhangi bir nedenle gerçekleşmemiş olabilir. Yan netice bakımından; bahse konu sigorta parası için batırılan gemideki kişiler yüzerek kurtulmuş, eylemde kullanılan araç, arıza yapmış olabilir. Bu durumda şahıslar kasten öldürmeye *teşebbüsten* dolayı cezalandırılmaları gerekmektedir.⁴⁷ Asıl netice bakımından failin silahının tutukluluk yapması yahut kalbine yakın mesafeden birçok kez ateş edilen mağdurun çelik yelek giymiş olması nedeniyle ölmemesi örneklerinde de aynı durum geçerlidir.

⁴³ Özgenç, **a.g.e.**, s. 253, Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s.169; Özbek, v.d., **a.g.e.**, s. 273; Yine TCK m. 154/2, 197/2, 199/2, 207/2, 261, 282/2, 297/2, 315, 321, 278, 279, 280 de düzenli suçların olası kastla işlenemeyeceği madde metinlerinden anlaşılmaktadır. (Özgenç, **a.g.e.**, s. 255).

⁴⁴ Zafer, **a.g.e.**, s. 240; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 285; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 305; Akbulut, **a.g.e.**, s.168; Özgenç, **a.g.e.**, s. 246; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 399; İçel, **a.g.e.**, s. 222; Koca, , **a.g.e.**, s. 170.

⁴⁵ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.365; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 400; Adem Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, İstanbul, 1994, s. 293.

⁴⁶ Zafer, **a.g.e.**, s.240; Aynı doğrultuda bkz. Yargıtay CGK. 22.05.2012 T. 2011/ 1-480 E. 2012 / 207 K. sayılı içtihadı (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019); Hakeri, **a.g.e.**, s. 206; İçel, **a.g.e.**, s.218; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 400.

⁴⁷ Özgenç, **a.g.e.**, s. 248; İçel, **a.g.e.**, s.217.

1.1.3.2. Olası Kast

TCK m. 21/2’de olası kastın açık tanımına yer verilmiştir. Buna göre, kişinin suç tanımındaki unsurların meydana geleceğini tasavvur etmesine karşın yine de fiili işlemesi durumunda olası kastla sorumlu tutulacaktır.⁴⁸

Doktrinde bir görüşe göre olası kastın bu tanımında “suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşeceğini öngörmesine rağmen gerçekleştirmesidir” denilerek öngörmenin (bilme unsurunun) yeterli olduğu yazılmış “isteme unsuruna” ise yer verilmemiştir. Hâlbuki olası kastta öngörülen netice, aslında kabullenildiği için olası kast, isteme unsurunu da barındırmaktadır. Bu bakımdan kanuni tanım, eksik düzenlenmiş durumdadır.⁴⁹

Diğer görüşe göre, olası kastın doğrudan kasttan farkı isteme unsurunun bulunmamasıdır.⁵⁰ Olası kastla işlenen suçlarda; failin suçun maddi unsurlarının mutlak surette gerçekleşeceğini öngördüğü söylenemez. Doğrudan kastın aksine öngörme mutlaka değil; ihtimaldir. Ancak fail, yine de kayıtsız kalarak neticeyi olayın seyrine bırakmakta ve eylemini gerçekleştirmektedir.^{51,52} Yaygın kullanılan ifadeyle fail, “**olursa olsun**” düşüncesindedir.⁵³

⁴⁸ Olası kastın tanımı ve failin neden cezalandırıldığını açıklamak üzere kayıtsızlık, ihtimal ve rıza teorileri geliştirilmiştir. **Kayıtsızlık teorisinde**, fail, gerçekleştirmek üzere olduğu eyleminin meydana getireceği neticeyi öngörmüş; ancak eylemine devam ederek gerçekleşecek olan neticeye kayıtsız kalmıştır. Suç işlemeyi göze alan fail, bu nedenle cezalandırılmalıdır. **İhtimal teorisinde**, eyleminin meydana getireceği neticeyi muhtemel gören fail, eylemini sürdürerek suçun işlenmesini de kabul etmiştir. **Rıza teorisinde**, fail, eylemi neticesinde meydana gelecek kanuni ihlale hareketleriyle rıza göstermiş ise olası kastla sorumludur. (Bkz. Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 406; Bkz. Koca, Üzülmöz, **a.g.e.**, s.175).

⁴⁹ Koca, Üzülmöz, **a.g.e.**, s. 174, Özbek, v.d., **a.g.e.**, s. 266; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 285; Diğer görüşe göre, olası kastın doğrudan kasttan farkı isteme unsurunun bulunmamasıdır. Yani fail, icra ettiği eyleminde amacına ulaşmaya önem verir. (Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 403-405) Bkz. Yargıtay 1 CD. 16.01.2014 T. 2013/4606 E. 2014/29 K. sayılı içtihadında, yasadaki olası kast tanımında, isteme unsuru, düzenlenmemiş bilme unsuru mevcut olmamakla birlikte maddenin gerekçesi ve doktrindeki görüşler uyarınca, olası kastta isteme unsuru, neticeyi “kabullenme”; sonuca “kayıtsız kalma”, suçun gerçekleşmesine “razı olma” şeklinde kendisini gösterir, denilmiştir. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 01.06.2019).

⁵⁰ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 403, 404.

⁵¹ Özgenç, **a.g.e.**, s. 249; İçel, **a.g.e.**, s. 221; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 307.

⁵² Fail, **bilinçli taksirle** gerçekleştirildiği eylemlerinde, neticeyi istememiş olmakla beraber, öngörmüş ancak suçun gerçekleşmemesi için elinden geleni yapmamıştır (İçel, **a.g.e.**, s. 242-243). Olası kastta failin, sonuca ilişkin kabullenmesi söz konusu iken bilinçli taksirde failin sonucu öngörmesine rağmen kayıtsız kalması söz konusudur. (Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 405); Olası kast ve bilinçli taksir ayrımına dair

Bu bakımdan olası kast, sigorta parası almak için geminin batırılması eyleminde aktarılan ikinci dereceden doğrudan kast ile de karıştırılmamalıdır. Zira olası kasttan bahsedebilmesi için ikincil neticelerin failin fiiline bağlı olarak ortaya çıkması imkân ve ihtimal dâhilinde bulunmalıdır. Ortaya çıkması kesin olan neticeler bakımından doğrudan kast söz konusu olur. Olası kastta ise fail, ihtimal dâhilinde olan ikincil/yan neticeleri öngörmüş ancak ne istemiş ne de istememiştir.⁵⁴ Tüm bu ayrımları ve değerlendirmeyi hâkim yapacak olup nihayetinde bir olayda olası kastın bulunup bulunmadığı hakkında şüpheye düşülmesi halinde; şüpheden sanık yararlanır ilkesi uygulanacaktır.⁵⁵

Yargıtay 1. Ceza Dairesi 25.09.2018 tarihinde verdiği bir kararında, maktulün eşinin silahlı olduğunu görmesi üzerine, yatak odasına kaçtığı, kapıyı kilitlediği, kapının buzlu camlı olduğu, maktulün silüetinin dışarıdan görüldüğü, sanığın maktulü hedef alarak silahı ateşlediği, ateş ettikten sonra, hadi git nereye gidiyorsan, diye bağırdığı olayda, meydana gelecek olan neticeyi bilerek ve isteyerek eylemin gerçekleştirdiğinden bahisle failin olası kastla değil, doğrudan kastla sorumlu olduğu, belirtilmiştir.⁵⁶ Kararda, hedefin dışarıdan görünüp görünmediği üzerinde durularak,

örnek için bkz. Yargıtay 1 CD. 10.03.2016 T. 2015/ 5029 E. 2016 / 1161K. “Dairemizin isabetli bir şekilde uyguladığı gibi, sahte rakı üreterek satışa sunulduğu ve sahte rakılardan ölüm meydana geldiği durumlarda, olası kastın varlığı söz konusudur. Bu duruma benzer bir kısım örnekler vermek mümkün ise de, bu örnekler sınırlı sayıdadır ve her olayın özelliğine göre değişmektedir. Çürük tekneleri boyamak suretiyle, kamufla edip içerisine kapasitesinin üzerinde göçmeni doldurup, teknenin denize açılması ve kişilerin ölümüne neden olunması halleri de olası kast kavramı içerisinde değerlendirilmelidir. Maçların sonunda yapılan kutlamalarda havaya ateş edilmesi sonucu ölüme ve yaralanmaya neden olunması ya da düğünlerde havaya ateş edilmesi sırasında ölüme ve yaralanmaya neden olunması, kırmızı ışıktaki geçmek suretiyle ölüme ve yaralanmaya neden olunması bilinçli taksir olarak değerlendirilmelidir. Aslında örneklenen bu tür olaylarda herhangi bir kişiye yönelmiş bir kast olmadığı için, isteme unsuru da gözetildiğinde, meydana gelen neticenin çıkmayacağına güvenilmesi nedeniyle bilinçli taksir hali söz konusudur.” (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 01.06.2019).

⁵³ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s.357; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 286; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 308; Akbulut, **a.g.e.**, s. 170; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 401; “Olursa olsun” tanımına ilişkin eleştiri için bkz. Yargıtay 1 CD. 10.03.2016 T. 2015/ 5029 E. 2016 / 1161K. “Ülkemizdeki uygulamada sırf “olursa olsun” tanımlaması üzerinden hareket edilmekte, bu da olası kastın uygulama alanının genişlemesine neden olmaktadır. Olası kastı, bağımsız bir suç türü olarak alma eğilimi, bilinçli taksir sayılması gereken hallerin de, olası kast kavramı içerisinde yer almasını sağlamaktadır.” (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 01.06.2019).

⁵⁴ Zafer, **a.g.e.**, s. 241; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 305.

⁵⁵ Özbek, Doğan, Bacaksız, Tepe, **a.g.e.**, s. 258.

⁵⁶ Yargıtay 1.CD. 25.09.2018 T. 2018/ 1995 E. 2018/3666 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 01.06.2019).

failin hedef seçme olanağı bulunduğu durumda; failin, doğrudan kastla sorumlu olacağı belirtilmiştir.

Benzer şekilde eylemin olası kast mı doğrudan kast mı olduğunun belirlenmesi bazı durumlarda daha güç olabilir. Bu durumda Yargıtay tarafların duruş pozisyonlarının nasıl olduğu ve silahın hedef alanı içerisinde olup olmadığı ve buna göre kastının niteliğinin tespiti bakımından teknik bilirkişi incelemesi ve olay yerinde keşif yapılması gerektiği yönünde içtihat geliştirmiştir.

Bu konuda Yargıtay Ceza Genel Kurulu 09.04.2013 tarihli içtihadında, sanığın mağdurun kaçıp markete saklandığı sırada markette alışveriş yapan bir müşteriyi vurarak yaraladığı, market müşterisinin hastanede hayatını kaybettiği olayda, asıl neticenin kovalanan mağdur olduğu, maktulün öldürülmesinin bunun zorunlu veya kaçınılması olanaksız yan neticesi olup olmadığının tespitinin gerektiği belirtilmiş ve tarafların duruş pozisyonları, maktulün de hedef alanı içerisinde olup olmadığı, marketin genişliği gibi hususlar göz önünde bulundurularak, bilirkişi incelemesi yapılması ve buna göre eylemin olası kastla mı doğrudan kastla mı işlendiğinin tespiti gerektiği belirtilmiştir.⁵⁷

Olası kastta uygulanacak yaptırım TCK m. 21/2 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre eylemin olası kastla işlenmesi halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesini gerekli kılan suçlarda, müebbet hapis cezası verilecektir. Müebbet hapis cezasına hükmedilmesini gerekli kılan suçlarda ise yirmi yıldan yirmi beş yıla dek hapis cezası verilecektir. Diğer suçlarda ise cezada indirimle gidilecektir. Olası kastta failin suç işleme eğilimi doğrudan kast kadar keskin olmadığı üzere; ceza indirimi düzenlemesinin yerinde olduğu kanaatindeyiz.⁵⁸

Olası kastın bulunduğu hallerde şartlar oluşmuşsa cezayı arttıran veya azaltan haller uygulanır.⁵⁹ Failin suçun nitelikli halini olası kastla işlemesi mümkün olduğu

⁵⁷ Yargıtay CGK. 09.04.2013 T. 2013/1-78 E. 2013 / 136 K.; Diğer olası kast doğrudan kast içtihatları için bkz. Yargıtay CGK 26.05.2015 T 2014/618 E. Karar: 2015/164 K.; Yargıtay CGK. 22.05.2012 T. 2011/1-480 E. 2012/207 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019).

⁵⁸ Koca, Üzülmmez, **a.g.e.**, s. 183; Zafer, **a.g.e.**, 242; Parlar, Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 286.

⁵⁹ Hakeri, **a.g.e.**, s. 208.

bu durumda nitelikli hal, uygulanarak cezai yaptırım artacağı konusunda Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 18.10.2018 tarihli bir içtihadında, sanığın çatışma sırasında etkili uzaklıktan en az sekiz defa ateş ettiği olayda, evin balkonunda branda bulunduğu, çocuğun boynuna isabet eden kurşunla hayatını kaybettiğini, aileyi ve fertlerini tanıyan sanığın evde küçük çocuk olduğunu ve balkona çıkıp yaralanabileceğini veya ölebileceğini öngörmesine rağmen çok sayıda ateş ederek maktul çocuğu olası kastla öldürdüğüne ve maktulün de çocuk olması hasebiyle nitelikli halden hüküm kurulmasına, karar verilmiştir.⁶⁰

1.2. SUÇA TEŞEBBÜS

1.2.1. Kavram

Failin işlemeyi kastettiği suçun icra hareketleri tamamlanır ve netice meydana gelirse suç, tamamlanmış olacak; kanunda o fiili için ön görülmüş yaptırım uygulanacaktır. Aksi durumda ise suç tamamlanamamış ve yarıda kalmış olacaktır. Failin tamamlamayı istediği halde suçun tamamlanmamasının iki sebebi olabilir:

⁶⁰ Failin suçun nitelikli halini olası kastla işlemesi mümkün olduğu bu durumda nitelikli hal uygulanarak cezai yaptırım artacağı konusunda Yargıtay CGK. 18.10.2018 T. 2017/ 908 E. 2018/445 K. "sanık ...'un ise çatışma sırasında, etkili mesafeden ...'ye ait balkonu mavi branda ile kapatılmış eve doğru rastgele en az sekiz el ateş ettiği, evin balkonunda, brandanın gerisinde bulunan ve olay tarihinde 11 yaşında olan maktul ... isimli çocuğun boynuna isabet eden mermi çekirdeği ile yaralandığı, juguler ven parçalanması sonucu meydana gelen şiddetli kanama nedeniyle ...'nin hayatını kaybettiği anlaşılan olayda; ailesi ve fertlerini yakından tanıyan, maktulün bulunduğu evde küçük çocukların da olabileceğini öngörebilecek olup evde, evin etrafında veya branda ile kapatılmış evin balkonunda bulunan çocukların da ateşli silahla yaralanabileceğini veya ölebileceğini, bir başka ifadeyle suçun kanunî tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, öngördüğü neticeyi göze alıp kabullenen sanığın, elindeki elverişli silahla ve silahın etki alanı içerisinde bulunan, maktul çocuğun branda ile kapatılmış balkonunda bulunduğu eve çok sayıda ateş etmesi suretiyle maktulün ölümüne neden olması, "olası kastla işlenen suçlarda failin meydana gelen neticeden sorumlu tutulması gerektiği" ilkesi ile birlikte değerlendirildiğinde; bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hâllerinin gerçekleştiği hususunda hataya düştüğü yönünde herhangi bir delil bulunmayan sanık hakkında, 5237 sayılı TCK'nın 30/2. maddesinde düzenlenmiş olan hata hâlinin uygulanma şartlarının da mevcut olmadığı, bu şekilde sanığın olay tarihinde 11 yaşında bulunan maktul çocuk ...'yi olası kastla öldürdüğü kabul edilmelidir." Denilmiştir. Kararda suçun nitelikli hali olan çocuğu olası kastla öldürme hükmünden ceza verilmiştir. Çoğunluğun görüşüne katılmayan üyeler genel itibarıyla failin, balkondaki kişinin çocuk olduğunu öngöremeyeceğini, çocuğa karşı olası kasttan hüküm kurulmasının (TCK m. 82/1-e) hatalı olduğundan bahisle nitelikli hal olmadan olası kasttan hüküm kurulması gerektiğini belirtmişlerdir. **Ancak kararda failin, ailenin küçük çocukları olduğunu ve balkona çıkabileceklerini öngörmesine rağmen umursamadığı belirtilerek bu konunun açıklığa kavuşturulduğu ve netice itibarıyla verilen kararın doğru olduğu, kanaatindeyiz.**

Benzer bir diğer içtihat bakımından bkz Yargıtay CGK. 09.10.2018 T. 2017/1195 E. 2018/407 K. Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.04.2019).

1- İcrai hareketler, failin elinde olmayan nedenlerle yarıda kalmış olabilir.

2- Suçun icrai hareketleri tamamlanır; ancak herhangi bir nedenle netice meydana gelmeyebilir.

Bu şekilde icra hareketlerine geçildiği halde; suç gerçekleştirilememiş yahut yarıda kalmış ise suça teşebbüs söz konusudur.⁶¹

Yukarıda kast kavramını anlatırken aktardığımız vakada, sanığın eşini saçından tutup bıçakladığı ve olay yerine gelen tanıkların bağırması üzerine kaçtığı; mağdurenin sırtından iç organlara nüfuz edecek şekilde yaralandığı, hastanede ameliyat ve tedavi sonucu sağlığına kavuştuğu belirtilmişti.

Kast konusunu, tezin başında anlatmamızın nedeni, kast ve teşebbüsün birbirlerine yakın bağlantı içinde bulunmasıdır. Gerçekten de ancak failin neye kastettiğini tespit edersek eylemin, teşebbüs aşamasında kalıp kalmadığını anlayabiliriz.⁶² Olayda da sanığın mağdureyi yaralamak kastıyla hareket ettiği kabul edilecek olursa eylemin icra hareketleri gerçekleşmiş, mağdurun yaralanması neticesiyle suç tamamlanmıştır. Ancak failin kastının öldürmeye yönelik olduğu kabul edilecek olursa ölüm neticesi meydana gelmemiş ve failin elinde olmayan nedenle suç tamamlanamamıştır.

Suçta teşebbüsün niçin cezalandırıldığı⁶³ doktrinde oldukça tartışılmış ve bu konuda çeşitli teoriler öne sürülmüştür.

Sübjektif teori, açısından önemli olan suçlu iradedir. Fail, suç işleme iradesini ortaya koyan bir davranışta bulunarak tehlikeli kişiliğini, yasa önündeki tavrını ortaya koymuş olup suç tamamlanmasa da cezalandırılmayı hak etmiştir.⁶⁴ Teori, suçlu iradeye ve tehlikeli kişiliğe önem verdiğinden suç işlemekte kullanılan araç,

⁶¹ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 676; Akbulut, **a.g.e.**, s. 258; Koca, Üzülmmez, **a.g.e.**, s. 421; Hakeri, **a.g.e.**, s. 363; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 447 ; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 363.

⁶² İçel, **a.g.e.**, s. 306; Sözüer, **a.g.e.**, s. 158.

⁶³ Dönmez, **a.g.e.**, s. 1; Sözüer, **a.g.e.**, s. 1.

⁶⁴ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 447; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 682; Zafer, **a.g.e.**, s. 412; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s.367.

elverişsiz olsa da veya suçun konusu bulunmasa da fail, teşebbüsten dolayı cezalandırılır.⁶⁵

Objektif teori, sübjektif teoriden farklı olarak suçlu iradeye önem vermez, teşebbüsün cezalandırılmasının fail ile değil fiil ile ilgisi vurgulanır. Tamamlanmış suçta, failin kasıtlı hareketi sonucunda, suçla korunmak istenen hukuki değerler ihlal edilmiş ve bir haksızlık meydana gelmiştir. Teşebbüste ise suç tanımında korunan hukuki yarar, zarar görme tehlikesiyle karşı karşıya bırakılmıştır. Yani teşebbüse konu hareket yapılırca haksızlığın gerçekleşme olasılığı artmıştır.⁶⁶

Karma/etki teoriye göre ise suç tamamlanmasa bile, fail yaptığı hareketle bir yandan yasal düzenlemeyle korunan hukuki yararı ihlal etme iradesini ortaya koymakta diğer yandan korunan hukuki değer yönünden, tehlike arz etmektedir. Karma teoriye göre, teşebbüsün cezalandırılma nedeni, açığa vurulan irade ya da hukuki yararı ihlal etme tehlikesidir ki bazen bu iki durumun aynı anda gerçekleşmiş olması da muhtemeldir. Doktrinde bazı yazarlar, bundan hareketle karma teoriyi benimsemişlerdir.⁶⁷ Şüphesiz teşebbüsün cezalandırılması, birey hak ve özgürlük alanına yapılan her türlü saldırının engellenmesi amacından doğmuştur.⁶⁸

TCK m. 35/2’de failin teşebbüste eyleminin meydana getirdiği zarar yahut tehlikenin derecesine göre cezalandırılacağı ve TCK m. 35/1’de de teşebbüste failin **doğrudan doğruya** icra hareketine başlamış olmasının aranacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla hukukumuzda objektif teoriye uygun bir düzenleme yapılmış olduğu, görülmektedir.⁶⁹

Kanaatimizce, teşebbüsün cezalandırılma nedenini suçlu iradenin ve tehlikeli kişiliğin ortaya konulması olarak açıklayan sübjektif teoride kullanılan tehlikeli

⁶⁵ Zafer, **a.g.e.**, s. 412.

⁶⁶ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 448; İçel, **a.g.e.**, s. 298; Zafer, **a.g.e.**, s. 413; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 681; Akbulut, **a.g.e.**, s. 601; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 366.

⁶⁷ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 449; İçel, **a.g.e.**, s. 298; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 682; Özbek, **a.g.e.**, s. 485; Teorilere dair ayrıntılı görüş ve değerlendirmeler için bkz. Sözüer, **a.g.e.**, s. 84 vd.

⁶⁸ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 681; Tarihi seyri için bkz. Sözüer, **a.g.e.**, s. 2 vd.; Ömer Dönmez, “**Suçta Teşebbüs ve Yargıtay Uygulaması**”, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, Haziran 2016, s. 2.

⁶⁹ Zafer, **a.g.e.**, s. 413; Akbulut, **a.g.e.**, s. 259.

kişilik, suçlu irade gibi tanımlar insan temel hak ve özgürlüklerine uygun düşmemektedir.⁷⁰ Bu tartışmalardan çıkan sonuç, suçla korunmak istenen değerler, sadece suçların tamamlanması ile ihlal edilmez. Tamamlanmamış olmasına karşın belirli niteliğe sahip eylemler de kişi hak ve özgürlüklerini ihlal edebilir. Bu ihlallerin mutlaka dış dünyada değişiklik getirdiğini de söyleyemeyiz. Dış dünyada herhangi bir değişiklik gerçekleşmese dahi yasal düzenleme karşısında suç işleme iradesinin ortaya konulmasıyla sosyal barış, adalet bilinci, eşitlik algısı, bozulmuştur.⁷¹ Dolayısıyla tamamlanmış suçlarda da teşebbüs derecesinde kalan suçlarda da sosyal barış, toplumsal düzen, eşitliğin ve adalet bilincinin korunması hedeflenir.⁷²

1.2.2. Suça Teşebbüsün Şartları

TCK 35. maddesinde düzenli teşebbüs tanımından hareketle çalışma konumuz bakımında da öldürmeye teşebbüsün varlığında, araştırılacak olan teşebbüsün şartlarını sıralamak mümkündür:

- 1- Suç işleme kastı,
- 2- Elverişli hareket,
- 3- İcraya başlama,
- 4- Suçun tamamlanamaması⁷³

Teşebbüs, objektif değerlendirmeye göre yarıda kalmış; ancak subjektif değerlendirmeye göre bütünüyle tamamlanmak istenmiş davranıştır. Yani teşebbüs, subjektif ve objektif koşullardan oluşmaktadır. Subjektif koşul, failin suça yönelik

⁷⁰ Suça teşebbüsün suçta ve cezada kanunilik ilkesiyle ilişkisi hk. bkz. Ersan Şen, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu (Madde 1- Madde 140)**, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006, s. 105.

⁷¹ İçel, **a.g.e.**, s. 301; Av. İhsan Darendel, “**Yeni TCK’da Suç İşlemeye Teşebbüs**”, s. 3.

⁷² Demirbaş, **a.g.e.**, s. 462; Aksoy, **a.g.e.**, s. 297.

⁷³ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 447 Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 683; İçel, **a.g.e.**, s.496; Üzülmüş, Koca, **a.g.e.**, s. 418; Zafer, **a.g.e.**, s.413; Özgenç, **a.g.e.**, s. 485; Akbulut, **a.g.e.**, s. 254; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 369.

kastı; objektif koşul ise elverişli hareketlerle suçun icrasına başlanması; ancak elde olmayan nedenlerle suçun tamamlanamamasıdır.⁷⁴

1.2.2.1. Suç İşleme Kastı

TCK m. 35'te işlemeye kastedilen⁷⁵ suçun tamamlanamaması denilerek, yalnızca kasten gerçekleştirilecek eylemlere teşebbüs hükümlerinin uygulanabileceği düzenlenmiştir. O halde kanunda açıkça düzenlendiği üzere; taksirle işlenen suçlarda teşebbüs mümkün değildir.⁷⁶ Örneğin dikkat ve özen yükümlülüğüne uymayan hareket sonucunda mağdurun hayatını kaybetmesi yahut yaralanması durumunda fail, taksirle öldürme veya yaralamadan dolayı cezalandırılacaktır. Ancak dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket sonucunda öldürme ve yaralama meydana gelmemiş ise bu durumda teşebbüs söz konusu olmayacaktır.⁷⁷ Suça teşebbüste fail, işlemek istediği suçu tamamlamaya yönelik kastla hareket etmesi gerekir.⁷⁸ Kast konusunda aktardığımız şekilde kastın bilme ve isteme unsurları, teşebbüs aşamasında kaldığı değerlendirilen eylem için de gerçekleşmelidir.⁷⁹ Fail, suçun temel şeklini işlemeye kastetmiş olabileceği gibi suçun nitelikli halini işlemeye de kastedebilir ki bu durumda suçun nitelikli haline teşebbüsten söz edilir.⁸⁰

Fiilin teşebbüs halinde kalıp kalmadığını belirlemek için kesin bir kural koymak mümkün olmayıp her olay, kendi içerisinde değerlendirilecektir. Her somut olayda failin kastı saptandıktan sonra ancak eylemi anlam taşımaya başlayabilecektir.⁸¹ İşte failin kastının hangi suçu işlemeye yönelik olduğunu belirlemenin özellik taşıdığı konulardan biri de çalışma konumuz olan öldürme ve yaralama kastının nasıl ayrılacağı ve buna göre teşebbüsün var olup olmadığıdır.

⁷⁴ Pozitif ve negatif unsur şeklinde nitelendirmeye dair bkz. İçel, **a.g.e.**, s. 306-309; Sözüer, **a.g.e.**, s. 283.

⁷⁵ Suç tanımında “işlemeyi kastettiği” ibaresinde “kast” yerine “karar” denilmesi daha isabetli olurdu. Zira suç kararı veya niyeti, kastı da kapsamına almaktadır. Failin suçun icrai hareketlerini meydana getirme konusunda duraksamalarının olmaması, eylemini şarta bağlı olarak gerçekleştirmemesi ve suçun tamamlanması noktasında istekli olması gerekir. (Özbek, v.d., **a.g.e.**, s. 451).

⁷⁶ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 684; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 463; Özgenç, **a.g.e.**, s. 487.

⁷⁷ Özgenç, **a.g.e.**, s. 487.

⁷⁸ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 450; İçel, **a.g.e.**, s. 308; Zafer, **a.g.e.**, s. 413; Özgenç, **a.g.e.**, s. 487; Şen, **a.g.e.**, s.106.

⁷⁹ Sözüer, **a.g.e.**, s. 288.

⁸⁰ Zafer, **a.g.e.**, s. 414.

⁸¹ Hakeri, **a.g.e.**, s. 365; İçel, **a.g.e.**, s. 306; Sözüer, **a.g.e.**, s. 158.

Olası kasta teşebbüsün mümkün olup olmadığı konusunda⁸² doktrinde yaygın kabul, olası kasta teşebbüs mümkün olmadığıdır. Bu durumda faile meydana gelen neticeye göre ceza verilecektir.⁸³ Zira failin, gerçekleşme ihtimali olan bir neticeye teşebbüs etmekten cezalandırılması durumunda, acaba failin hangi neticeye, olursa olsun dediğinin belirlenmesi güç ve cezai sorumluluk alanı da oldukça genişletilmiş olacaktır.⁸⁴ Yargıtay'ın güncel içtihatları ağırlıklı olarak olası kastta teşebbüs mümkün olmadığına yönelik olmakla birlikte⁸⁵ bunun aksi yönde de kararları bulunmaktadır.⁸⁶

1.2.2.2. İcraya Başlama

Suçlar birden bire ortaya çıkmamakta mutlaka birbirini izleyen aşamalardan geçmektedir. Suçun oluşması sürecine suç yolu (iter criminis) denir. Doktrinde suç yolunun aşamaları konusunda fikir birliği bulunmamaktadır.⁸⁷ Tarafımızın da kabul ettiği görüşe göre tamamlanmış suçta teorik olarak dört aşama bulunmaktadır ki

⁸² TCK m. 35 hükmünde teşebbüs düzenlenmiş olup aşağıda detaylı olarak izah edilecektir.

⁸³ Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s. 182, Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 684 ve 686, Özbek, v.d., **a.g.e.**, s. 271 ve 451, İçel, **a.g.e.**, s. 306; Hakeri, **a.g.e.**, s. 208 ve 365; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 463 ve 464; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 366.Özgenç; **a.g.e.**, s. 488; Şen, **a.g.e.**, s. 106; Aksi yönde; Zafer, **a.g.e.**, 243, Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 370

⁸⁴ Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s. 182.

⁸⁵ Yargıtay 1. CD. 07.02.2018 T. 2016/ 5705 E. 2018/405 K. sayılı içtihadında, mağdurun isabet alıp ölebileceğini veya yaralanabileceğini öngörebilecek durumda olduğu halde elindeki silahı ateşlemesi sonucu mağduru yaraladığının kabul edilmesi karşısında, eylemin olası kastla gerçekleştirilmiş olması durumunda meydana gelen netice uyarınca hukuki nitelendirme yapılması gerektiğinden, sanığa olası kastla yaralama suçundan ceza verilmesi gerekir, denilmiştir. Söz konusu içtihadta sanığın mağdurun isabet alıp ölebileceği veya yaralanabileceğinin öngördüğü belirtilmiş, ancak eylemin olası kastla gerçekleştirilmesi durumunda teşebbüsten değil; meydana gelen netice uyarınca hukuki nitelendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca Bkz. olası kastta teşebbüsün mümkün olamayacağı hk. Yargıtay 16. CD. 29.06.2016 T. 2015/6506 E. 2016/4436 K.; Yargıtay 1 CD. 15.03.2016 T. 2016/ 1039 E. 2016 / 1258 K.; Yargıtay 1. CD. 28.05.2013 T. 2013/ 346 E. 2013 / 4028 K.; Yargıtay 1. CD. 08.05.2018 T. 2016/ 5867 E. 2018 / 2125 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 01.06.2019).

⁸⁶ Olası kastta teşebbüsün mümkün olacağına dair Yargıtay 1. CD'nin 19.12.2006 Tarih 2953 Esas 5813 Karar sayılı içtihadında, trafik kazasına müteakip sanıklar O ve B'nin silahlı olarak eve gelmeleri, evin dışındaki demir kapının kapatılması üzerine sanıklardan yalnızca O'nun kapıya doğru ateş ettiği, avluda bulunan atış sonucu başından yaralanan mağdurenin de eve geçmiş olsuna gelen misafirlerden olduğu, ateş ederken avluda bulunanların isabet alınabileceğinin öngörülmesine göre sanık O'nun olası kasıtlı öldürmeye teşebbüs, sanık B'nin de olası kasıtlı öldürmeye teşebbüse yardımdan tecziyeleri gerekirken suça yaralama vasfı verilmesi hatalı bulunmuştur. (Gündoğan , Koç, Ünlü, **a.g.e.**, s. 81).

⁸⁷ Hakeri, **a.g.e.**, s. 373; Toroslu, **a.g.e.**, 248; Zafer, **a.g.e.**, s. 410, Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 456; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 467; Özgenç, **a.g.e.**, s. 489; Akbulut, **a.g.e.**, s. 256; Zafer, **a.g.e.**, s. 410; Sözüer, **a.g.e.**, s. 283; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 363.

bunlar; düşünce aşaması, hazırlık hareketi, icra hareketleri ve suçun tamamlanmasıdır.⁸⁸

Düşünce aşaması, failin iç dünyasında başlayan ve suç işlemeye karar verilmesi ile son şeklini alan aşamadır. Failin iradesine ilişkin olduğundan, düşünce aşaması sadece kasıtlı suçlarda söz konusu olur.⁸⁹ Bu düşünme, planlama ne kadar kötü olursa olsun dış dünyaya çıkarılmadığı sürece ceza hukukunu ilgilendirmemektedir. İnsanların düşüncelerinin araştırılması ve kontrolü dahi kişinin iç dünyasını, hukuk düzenine uydurulması veya uydurulmaya çalışılması anlamına gelir; hâlbuki düşünce özgürlüğü kişinin özel alanıdır. Ceza hukukunun görevi ise fertlerin ahlaki veya manevi dünyalarını yönlendirmek değildir.⁹⁰ Kaldı ki düşünce, çoğu zaman yahut henüz dış dünyaya yansımadığından ispat sorunu da söz konusudur.⁹¹

Düşünce aşamasını, hazırlık hareketi takip eder, hazırlık hareketini ise icra hareketi, icra hareketini ise suçun tamamlanması takip eder. Başlangıçta düşünce olan suç, icra veya ihmâl biçiminde ortaya çıkar.⁹² Failin hareketinin icra hareketi mi hazırlık hareketi mi olduğu önemlidir, zira ceza hukukumuzda hazırlık hareketine, kural olarak ceza verilmez.⁹³

Hazırlık hareketleri, suçun icra hareketinden önce yapılan, suçu tamamlamaya elverişli olmayan, suç aletlerinin bizzat üretilmesi, bulunması, suç planının şemaya dökülmesi, suçun gerçekleştirecek yerin önceden gidip kontrol edilmesi, mağdur hakkında bilgi toplanması şeklindeki hareketlerdir. Keza failin suçu işledikten sonra kendini yahut suçun unsurlarını gizlemek için önleyici tedbirler

⁸⁸ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 457; İçel, **a.g.e.**, s. 301; Toroslu, **a.g.e.**, s. 248.

⁸⁹ Toroslu, **a.g.e.**, s. 248; Zafer, **a.g.e.**, s. 410.

⁹⁰ Hakeri, **a.g.e.**, s. 369.

⁹¹ Zafer, **a.g.e.**, s. 410; Sözüer, **a.g.e.**, s. 301.

⁹² Hakeri, **a.g.e.**, s. 369; Zafer, **a.g.e.**, s. 410.

⁹³ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 451; İçel, **a.g.e.**, s.301; Toroslu, **a.g.e.**, s. 410; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 467; Özgenç; **a.g.e.**, s. 488; Şen, **a.g.e.**, s. 108; Zafer, **a.g.e.**, s. 415.

alması da örneğin uçak biletini hazırlaması, maktule mezar kazması da hazırlık hareketleridir.⁹⁴

Hazırlık hareketi aşamasında fail, her an suçu işlemekten vazgeçebilir. Suç işlemeye yönelik iradede, açıkça gösterilmemiş bir belirsizlik durumu hâkimdir. Bu belirsizlikte kişilerin cezalandırılması bireyin düşünce dünyasına dahi dışarıdan müdahale edilmesi anlamı taşıyabileceği gibi ciddi bir ispat sorunu da doğuracaktır. Kaldı ki hazırlık hareketleriyle toplumsal barış ve düzen, bireylerin eşitliği ve adalet kavramlarının ihlal edilmesi de söz konusu olmamıştır.⁹⁵

Hazırlık hareketine ceza verilmesi, ancak totaliter devlet düzeninin ürünü olan ceza kanunlarında mümkün kılınmış böylelikle, totaliter devletler, devlet ideolojisinden sapan bireyleri ceza hukuku yoluyla kontrol altında tutmayı amaçlamıştır.⁹⁶ Dolayısıyla ancak istisnai hallerde hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağı yönünde yasamızda hükümler bulunmaktadır. Örneğin çocuğun fuhuşa sürüklenmesine ilişkin TCK m. 227 hükmünde bu yönde hazırlık hareketleri yapan kişinin de tamamlanmış suç gibi cezalandırılacağı hüküm altın alınmıştır.⁹⁷ Hazırlık hareketi niteliğinde olan eylemlerin ancak kanun ile düzenli hallerde ve ancak çocuğu fuhuşa teşvik gibi pek istisnai ve fevkalade hallerde cezalandırılması kişi hak ve özgürlükleri bakımından yerinde bir uygulamadır.

Suç işleme kararının icrasına başlamakla, fail suça hazırlık hareketlerini gerçekleştirir. Suçun icrasına başlamakla, suça teşebbüsün alanına girilmiş olur.⁹⁸ Suçun icra hareketlerine başlamayı belirleme bakımından TCK m. 35/1’de “doğrudan doğruya icraya başlama” ibaresi getirilmiş; maddenin gerekçesinde, kişinin işlemeyi kastettiği suça yakın ve bağlantılı hareketlerin yapılması halinde de

⁹⁴ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 452; Hakeri, **a.g.e.**, s. 372; Zafer, **a.g.e.**, s. 415; Hakeri, **a.g.e.**, s. 370.

⁹⁵ Toroslu, **a.g.e.**, s. 257; Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 452; Teoriler ve uygulamadaki durum için bkz. İçel, **a.g.e.**, s. 302; Zafer, **a.g.e.**, s. 415 vd.; Sözüer, **a.g.e.**, s. 328 vd.

⁹⁶ Sözüer, **a.g.e.**, s. 328; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, s. 372.

⁹⁷ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 687; İçel, **a.g.e.**, s. 313; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 468.

⁹⁸ Aksoy, **a.g.e.**, s. 89.

suçun icrai hareketine başlanmış sayılacağı ifade edilerek hangi hareketin cezalandırılacağı hangisinin cezalandırılmayacağı belirtilmek istenmiştir.⁹⁹

1.2.2.3. Elverişli Hareket

TCK m. 35'te "elverişli hareketle... icraya başlanması" denilerek teşebbüsün elverişli hareket unsuruna işaret edilmektedir.¹⁰⁰ 35. maddenin gerekçesi incelendiğinde elverişliliğin, hem kullanılan araç bakımından hem de suçun konusu bakımından bulunması gerektiği; eylemin bütünü yönünden elverişliliğin arandığı açıklanmıştır. Dolayısıyla suça teşebbüsün elverişli hareket unsuru, hem suç tanımında gösterilen eylemi meydana getirmeye elverişli araç kullanmayı hem de eylemin bütünlüğü bakımından elverişliliği kapsamaktadır.¹⁰¹

Fiilin suçun tipikliğin objektif unsurlarını meydana getirmeye elverişli olup olmadığı her olayın özelliklerine göre yargı mercii tarafından tespit edilmelidir. Normal şartlar altında elverişsiz olarak kabul edilen bir araç, öyle şartlar gerçekleşir ki elverişli vaziyette addedilir. Söz gelimi genel itibarıyla sağlıklı bir yiyecek olan limon, o an aşırı derece tansiyonu düşmüş birine verildiğinde yahut ameliyattan yeni çıkmış birine su verildiğinde limon ve su pek ala elverişli araçlar olabilir.¹⁰² Keza Yargıtay'ın bir içtihadında da günlük hayatta kullanılan eşarbin bu olayda öldürme suçu bakımından elverişli bir araç olarak değerlendirildiği görülmektedir.¹⁰³

⁹⁹ İçel, **a.g.e.**, s. 295; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 473; Özgenç, **a.g.e.**, s. 494; Zafer, **a.g.e.**, s. 418; İcra başlangıcına ilişkin teoriler için Sözüer, **a.g.e.**, bkz. 346 vd.

¹⁰⁰ Özbek, **a.g.e.**, s. 451; Özgenç, **a.g.e.**, s. 498; Şen, **a.g.e.**, s. 107; İçel, **a.g.e.**, s. 307.

¹⁰¹ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 458; Özbek, **a.g.e.**, s. 452; İçel, **a.g.e.**, s. 307.

¹⁰² Sözüer, **a.g.e.**, s. 188; İçel, **a.g.e.**, s. 307; Toroslu, **a.g.e.**, s. 264; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 466; Şen, **a.g.e.**, s. 106; Akbulut, **a.g.e.**, s. 258.

¹⁰³ Yargıtay 1. CD. 20.11.2013 T. 2012/5086 E. 2013/ 6542 K. " Olay günü alkollü olarak eve gelen sanığa, babası olan mağdurun kızıp söylenmeye başlaması nedeniyle tarafların tartışmaya başladığı, tartışmanın karşılıklı boğuşmaya dönüştüğü, sanığın annesinin eşarbını alarak babasının boynuna dolayıp mağduru yüzü koyun yere yatırarak diziyle sırtından bastırıp boğmak için eşarbi sıktığı, annesi tanık Cennet'in evin dışına çıkarak tesadüfen orada bulunan tanıklar Ergun ve Hamdullah'ı yardıma çağırdığı, eve giren tanıkların sanığın kollarından tutup eylemine devamını engelleyerek mağdurun üzerinden kaldırdıkları, mağdurun boğazının sıkılması nedeniyle dilinin dışarı çıktığı ve nefes alamaz durumda olduğu ... eylemine tanıkların müdahalesi sonucu devam edemediği" belirtilerek failin öldürmeye teşebbüsten cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 01.06.2019).

Aracın elverişliliği ile yetersizliği kavramları ise birbirinden farklıdır. Suçta kullanılan araç, belirli bir suç bakımından elverişli olup da yetersiz olması teşebbüs hükümlerinin uygulanması bakımından önem taşımaz. Önemli olan failin suç işleme kastıyla elverişli aracı kullanmasıdır. Örneğin mağdurun bünyesinin kuvvetli olması nedeniyle zehrin onu öldürmemesi olayında; araç, yetersiz olmakla birlikte elverişlidir ve fail suça teşebbüsten dolayı cezalandırılacaktır.¹⁰⁴

Hareketin elverişliliği, somut olaya göre belirlenmelidir. Hâkim, normal-objektif üçüncü kişinin olaya ilişkin bilgi ve öngörüsünü esas alarak failce kullanılan araç ile işlenmek istenen suç neticesinin gerçekleşmesinin mümkün olup olmadığını değerlendirecektir. Örneğin Yargıtay'ın bir kararında¹⁰⁵ oyuncak tabanca kasten öldürme için elverişli araç olmamasına karşın, ölümle tehdit eylemi için elverişli araç olarak değerlendirilmiştir.¹⁰⁶

1.2.2.4. Suçun Tamamlanamaması

Suç tipinde belirtilen objektif unsurlardan herhangi biri gerçekleşmemiş ise suç tamamlanamamıştır.¹⁰⁷ Yukarıda belirtildiği gibi teşebbüste suçun tamamlanamaması ya failin elinde olmayan nedenlerle suçun icrai hareketlerinin bitirilememesinden yahut da icra hareketlerinin bitirilmesine karşın yine failin elinde olmayan nedenlerle neticenin meydana gelmemesinden kaynaklanır.¹⁰⁸ Eski yasa döneminde birinci durum, eksik veya nakıs teşebbüs, ikinci durum ise tam teşebbüs şeklinde isimlendirilirdi.¹⁰⁹

Suçun icra hareketlerinin tamamlanmasına çeşitli sebepler engel olmuş olabilir. Suça hedef olan veya üçüncü bir şahıs faili engelleyebileceği gibi silah tutukluluk yapmış, mağdur olay yerinden kaçmış olabilir. İcra hareketlerinin tamamlanmasına rağmen, failin elinde olmayan sebeplerle ceza normunda yer alan

¹⁰⁴ Demirbaş, **a.g.e.**, s. 466; Sözüer, **a.g.e.**, s. 336.

¹⁰⁵ Yargıtay 4 CD.'nin 21.6.1991 T. 1991/2956 E. 1991/4226 K. sayılı içtihadı.

¹⁰⁶ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 459; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 466.

¹⁰⁷ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 461; İçel, **a.g.e.**, s. 290; Özgenç, **a.g.e.**, s. 502; İcra hareketlerinin tamamlanmasına ilişkin teoriler için bkz. Sözüer, **a.g.e.**, 394 vd.

¹⁰⁸ Centel, Zafer, Çakmut, **a.g.e.**, s. 463; İçel, **a.g.e.**, s. 291; Özgenç, **a.g.e.**, s. 503; Akbulut, **a.g.e.**, s. 258; Zafer, **a.g.e.**, s. 422.

¹⁰⁹ İçel, **a.g.e.**, s. 296; Sözüer, **a.g.e.**, s. 402; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 475; Şen, **a.g.e.**, s. 112.

neticenin gerçekleşmemesi ihtimaline, öldürmek için ateş eden failin fiili sonucunda mağdurun ölmemesi yalnızca yaralanması örnek gösterilebilir.¹¹⁰

Fail, suçun icrasından kendi arzusu üzerine yani gönüllü olarak cayarsa yahut göstereceği gayretle suçun gerçekleşmesini ya da neticenin meydana gelmesini engellerse bu durumda gönüllü vazgeçmeden¹¹¹ bahsedilecektir. Dolayısıyla teşebbüs ile gönüllü vazgeçmede sanığın iradesi farklı yönleri işaret ettiğinden teşebbüs ve gönüllü vazgeçme hükümleri, bir arada uygulama alanı bulamaz.¹¹²

Buna karşılık kişide yanılma nedeni ile öldürülmek istenen değil de bir başka kişinin öldürülmesi durumunda teşebbüs söz konusu olmayacak, suç tamamlanmış olacak ve faile tek suçtan dolayı ceza verilecektir.¹¹³

1.2.3. Suça Teşebbüste Ceza

Teşebbüs derecesinde kalmış suç ile tamamlanmış suç ayrımının en önemli sonucu da faile verilecek olan cezadır. Zira tamamlanmış suçta fail, o suçun tam cezası ile cezalandırılırken teşebbüs derecesinde kalan suçlarda cezada indirim yapılacaktır.¹¹⁴ Dolayısıyla teşebbüse dair hükümler, genel itibarıyla ancak belirli bir suçun tanımlandığı kanun hükmüyle beraber uygulama kabiliyetine sahiptirler. Faile uygulanacak yaptırımlar da tamamlanmış suçla ilgili normla bağlı olarak uygulanmaktadır. Başka bir anlatımla 35. maddede teşebbüs suçu değil, suça teşebbüs düzenlenmiştir.¹¹⁵

765 Sayılı eski yasanın yürürlüğünde eksik teşebbüse tam teşebbüse göre daha fazla indirim uygulanması düzenlenmişti. 5237 Sayılı yasanın 35/2 hükmünde

¹¹⁰ Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 704.

¹¹¹ Gönüllü vazgeçmenin düzenlenmiş olduğu TCK'nın 36. hükmü uyarınca, gönüllü vazgeçme hükümleri gereğince failin ceza almaması için suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlemesinin şart koşulduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan tamamlanan kısım, başka suçu oluşturmaları halinde; fail, yalnızca tamamlanan bahse konu suça ilişkin düzenlenmiş olan yaptırım ile cezalandırılacaktır. (Bkz. Toroslu, **a.g.e.**, s. 269 vd.; Şen, **a.g.e.**, s. 113 vd.; Zafer, **a.g.e.**, s. 425 vd.; Erdem, Öztürk, **a.g.e.**, s. 379 vd.).

¹¹² Hakeri, **a.g.e.**, s. 379; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 706 vd.; Ersin Şare, Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 130, 2017, (Çevrimiçi, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1657>, 15.06.2018; s. 142

¹¹³ Hakeri, **a.g.e.**, s. 376 ve Sözüer, **a.g.e.**, s. 322.

¹¹⁴ Demirbaş, **a.g.e.**, s. 476; Öztürk, Erdem, **a.g.e.**, 379.

¹¹⁵ Şen, **a.g.e.**, s. 105.

ise meydana gelen zarar ve tehlikeye göre ceza verileceği ve buna göre, indirim oranının belirleneceği düzenlenmiştir.¹¹⁶

Teşebbüs halinde kalan suçlar için ceza tayin edecek olan yargıç, önce failin fiiline uygun olan temel cezayı tespit edecek, daha sonra teşebbüs aşamasında kalmış suç için ortaya çıkan zarar ve tehlikenin ağırlığına göre indirim uygulayacaktır.¹¹⁷ Meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı belirlenirken, icra hareketinin ulaştığı safha, mağdurun isabet alıp almadığı, hareketin dış dünyada meydana getirdiği değişikliğin büyüklüğü, yaralamanın yer ve nitelikleri, darbe sayısı, eylemi konusunun değeri dikkate alınacaktır.¹¹⁸ Örneğin, fail hasmını öldürmek için tetiği çekmiş ancak isabet ettirememiş yahut bir başkasının engel olması sonucu eylem tamamlanamamış olabilir. Bu durumda zarara uğratma söz konusu olmayıp yalnızca tehlikeye maruz kalma söz konusudur. Buna karşılık fail, öldürmek kastıyla yapmış olduğu atış isabet etmiş, ancak mağdur başarılı bir ameliyat sonucu kurtarılmış

¹¹⁶ 5237 Sayılı Kanun'un 35. maddesinin gerekçesinde cezanın belirlenmesine dair eksik ve tam teşebbüs düzenlemesinin adilane ve objektif olmayan sonuçlara neden olduğu belirtilmiştir. Hareketin ulaştığı aşamadan ziyade meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığına göre ceza belirlenmesinin daha objektif bir ölçüt olacağı dile getirilmiştir. Bunu açıklamak için verilen örnekte, öldürme suçunu işlemeye kast eden ve silahındaki tek kurşunu atıp isabet ettiremeyen failin eyleminin tam teşebbüs olduğunu, silahındaki birden fazla kurşundan birini atıp isabet ettiren ikinci kurşunu atmadan engellenen failin eyleminin eksik teşebbüs aşamasında kaldığı belirtilmiştir. Katıldığımız görüşe göre, gerekçede yer alan söz konusu açıklama, icra hareketlerinin tamamlanması ile icra hareketlerinin tekrarlanması arasındaki farkın gözden kaçırılmasından dolayı hatalıdır. Silahtaki mermilerin bitip bitmemesi, teşebbüsün eksik ve tam teşebbüs belirlemesi yönünden önemi yoktur. Fail, silahında kaç kurşun olursa olsun yalnızca tek sefer ateş etmiş ve netice meydana gelmemiş ise eylemi tam teşebbüs olarak nitelendirilir. Fakat fail, silahını çekmiş ancak elinde olmayan nedenlerle ateşleyememiş ise eylemi eksik teşebbüs olarak nitelendirilir. Eksik ve tam teşebbüs en azından cezanın belirlenmesi bakımından mevcut düzenlemeye göre daha objektif bir kıstas içermektedir. Mevcut düzenlemede meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığına göre ceza belirlemesi yapılması çok farklı cezai yaptırım belirlemelerine açık olabilecektir. Ancak yeni düzenlemede de yargıç, suça teşebbüs durumunda verilecek cezayı belirlerken yine de icra hareketin kesildiği anı ve doktrinde eksik ve tam teşebbüs ayrımına dair belirlenmiş kıstasları kullanarak cezayı takdir etmesine engel yoktur. (İçel, **a.g.e.**, s. 296; Sözüer **a.g.e.**, s. 401 vd.; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 475; Şen, **a.g.e.**, s. 112, Aksoy, **a.g.e.**, s. 29; Şare, **a.g.m.**, s. 145, 146; Failin silahını ateşlediği halde isabet ettiremediği durumda eylemin eksik teşebbüs aşamasında kaldığına dair Yargıtay içtihatlarına ilişkin değerlendirme için bkz. Sözüer **a.g.e.**, s. 404 vd.

¹¹⁷ Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s. 434; Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 702; Zafer, **a.g.e.**, s. 424; Özgenç, **a.g.e.**, s. 506; Anayasal düzeni değiştirmeye teşebbüs (TCK m. 309) gibi teşebbüsün kanunda tek başına ayrı bir suç olarak yaptırma bağlanmış olduğu durumlarda bu eylemler de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır. (Artuk v.d., **a.g.e.**, s. 702; Özgenç, **a.g.e.**, s. 507; Teşebbüsün bağımsız bir suç olduğuna dair ve diğer görüşlere dair bkz. Aksoy, **a.g.e.**, s. 32 vd.; Sözüer, **a.g.e.**, s. 330).

¹¹⁸ Zafer, **a.g.e.**, s. 412 ve 423; Özgenç, **a.g.e.**, s. 507.

olabilir. Burada ortaya çıkan zarar ve tehlike önceki ihtimale göre daha ağırdır; dolayısıyla cezanın da daha ağır olması beklenir.¹¹⁹ Somut bir zarar meydana gelmemekle birlikte meydana gelen tehlikenin ağırlığı alt sınırın üstünde ceza verilmesi bakımından yeterli de olabilir. Tabancadaki tüm mermiler bitmesine rağmen mağdura isabet ettiremeyen faile verilecek ceza, üst sınırdan belirlenebilir.¹²⁰

119 Koca, Üzülmmez, **a.g.e.**, s. 434; Akbulut, **a.g.e.**, s. 618.

120 Özbek, **a.g.e.**, s. 460.

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİNDE İSPAT ve KASTIN İSPATI

2.1. CEZA MUHAKEMESİNDE İSPAT

2.1.1. Genel Olarak

Çalışmanın başında bahsettiğimiz vakada, sanığın aralarında geçimsizlik olan eşi mağdurenin kaldığı eve gittiği, çocukları görmek istediği, mağdurenin kabul ettiği, beraber evden ayrıldıkları, sanığın apartman merdiveninde mağdureyi saçından tutup bıçakladığı, olay mahalline gelen tanıkların bağırması üzerine kaçtığı; mağdurenin sırtından iç organlara nüfuz edecek şekilde yaralandığı, hastanede ameliyat ve tedavi sonucu sağlığına kavuştuğu, belirtilerek olayın nasıl gerçekleştiği anlatılmıştır. Yargı makamınca da öncelikle olay mahallinde ne olduğu tespit ve ispat edilmeye çalışılır. Bundan sonra olaya ilişkin hukuki nitelendirme yapılır. Çalışmanın bu bölümünde, olayın nasıl meydana geldiğinin ve suç kastının tespitinde kullanılacak ispat araçları anlatılacaktır.

Geçmişte yaşanmış ve son bulmuş bir olayın nasıl meydana geldiği, failin kastının olay ve taraflar ile bir yakınlıkları olmayan yargılama makamınca, tespit ve ispat edilmeye çalışılmasının ne denli zor olacağı açıktır. Bazen bunun güç olması failin suçu ve emarelerini saklamaya çalışmasından da kaynaklanmaktadır.¹²¹ Bu anlatım yargı merciinin yetenekleri konusunda doğaüstü bir çağrışım uyandırabilir. Ancak birazdan izah edileceği üzere yargılama makamının olayın tespitinde kullanılacağı araçlar, akıl ve mantığa, hukukun çizdiği sınırlara ve ceza hukukunu temel ilkelerine uygun olacaktır.

¹²¹ Cumhuriyet Şahin, Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku 2**, Gözden Geçirilmiş Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 25; Nur Centel, Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, Beta, 2016, s. 681; “Geçmişin bulutları arasında hakikatin bulunmaya çalışılması” (Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin, 2018, s. 485); Nevzat Toroslu, Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Baskı, Ankara, Savaş Yayınları, 2018, s. 198.

Yargı merciinin suçun kanuni tanımının tespitinde yasal vasıtalarla vicdani kanaate¹²² erişmesini sağlayan işleme **ispat** denir.¹²³ Yargıtay kararlarında da benzer ispat tanımlamalarıyla hukuken kabul edilmiş vasıtalar yoluyla yargı merciinin vicdani kanaate erişmesine, vurgu yapıldığı görülmektedir.¹²⁴ Çalışma konumuz bakımından ise ispatın tanımını şu şekilde yapabiliriz. İspat, failin kastının bulunup bulunmadığı ve hangi suçu işlemeye yönelik kastının bulunduğu tespitini adına vicdani kanaatin oluşmasıdır.

Yargılamaya konu olan her vakanın ispatlanması gerekmez; yalnızca anlaşmazlığı çözecek, maddi gerçeğe¹²⁵ erişilmesini ve vicdani kanaatin oluşmasını sağlayacak olanların ispatı yeterlidir.¹²⁶ O halde, çalışma konumuz bakımında da ispatlanması gerekenler maddi gerçektir, iddia edilen olayın gerçekleşip gerçekleşmediği, nasıl gerçekleştiği, tarafların kim olduğu, suç işleme kastları olup olmadığı ile hangi suçu işlemeye kastlarının olduğudur.¹²⁷

Detayları bu şekilde sıralanan bahse konu maddi gerçeğin aydınlatılmasında ve ispatında kullanılan yasal araçlara ise **delil** adı verilir.¹²⁸ Ceza muhakemesinde maddi gerçek araştırıldığından olayı temsil etmesi, duyu organlarıyla algılanabilmesi,

¹²² “**Vicdani kanaat**, hâkimin akıl ve mantık yollarından geçerek yasal hukuk sınırlarında somut olayın gerçekleşmesine dair dürüst ve objektifçe kendisinin şüphe duymadığı sonuçtur.” (Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat, Ankara, Yetkin Yayınları, 2002, s. 109).

¹²³ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan; Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özaydın, Derya Altınok Vilemin, Mehmet Can Tok, Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2018, s. 224; Yener Ünver, Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Cilt 3, 15. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019 s. 143; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 681.

¹²⁴ Bkz. Yargıtay CGK 22.11.2018 T. 2017/723 E. 2018/562 K. sayılı içtihadı; Yargıtay 6. CD. 05.04.2016 T. 2013/34637 E. 2016/2608 K.; Yargıtay 19. CD. 23.03.2016 T. 2015/34735 E. 2016/13679 K.; Yargıtay CGK 22.03.2005 T. 2004/ 4-220 E. 2005/32 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

¹²⁵ Maddi gerçek, delillerle yargı makamında olayın nasıl meydana geldiğine dair hasıl olan, mutlak gerçektir. (Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 25; Gedik, **a.g.e.**, s. 1).

¹²⁶ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, **Ceza Muhakemesi Hukuku “Temel Bilgiler”**, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 672; Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 683.

¹²⁷ Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 27.

¹²⁸ Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 673; Ünver, Hakeri **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1453; Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, 9. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 278.

akla ve somut olaya uygun, tarafların incelemesine açık (müşterek), yasal ve elde edilebilir olması şartıyla **her şey delildir**.^{129, 130}

Ceza Muhakemesi Hukuku'nda iddia edenin iddiasını ispatla mükellef olduğu söylenemez. Şöyle ki hukuk yargılamasında iddia eden iddiasını ispatlar, ispatladığı takdirde aksini ispatlamak yükümlülüğü karşı tarafa geçer. Ceza yargılamasında şüpheliye/sanığa masumiyetini kanıtlama yükümlülüğü yüklenemez. Bununla beraber şüphelinin/sanığın, delillerini sunma, savunma yapma, olayın gerçekleştiği anda başka yerde olduğunu ispatlama, alibi gösterme hakkı saklıdır.¹³¹

2.1.2. İspat Araçları: Deliller

Delillerin toplanması, yargı merciinin suçun oluşup oluşmadığı, hangi suçun olduğu konusunda karar verebilmesi için delillerin dosya içerisine alınmasıdır. Bu

¹²⁹ Delilere ilişkin doktrindeki diğer kriterler için bkz. Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1454; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 29; Hakeri, **a.g.e.**, s. 278; Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 482; "her şey, her şeyle ispatlanabilir" (Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 199) "Deliller, bir olayın tek başına ispatına yarayanlarına doğrudan doğruya delil; tek başına ispatı sağlamayanlara ise dolaylı delil olarak isimlendirilir. Buna göre kişinin üzerinde kan olması mağduru öldürmeye teşebbüs ettiğini kanıtlamadığını olaya tanıklık yapmış da olabileceği ifade edilir. İspat bakımından önceden bu ayrımı yapılması uygulamada doğru sonuç vermeyecektir. Tüm deliller birer ipucu olup birlikte değerlendirilmelidir." (Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 684).

¹³⁰ Yargıtay CGK. 22.11.2018 2017/723 E. 2018/562 K. sayılı içtihadında delilin 2 ana kriterinin olduğu; bunlardan birincisinin delilin olayı temsil etmesi gerektiği, yani olayın tamamının yahut bir bölümünü oluşturmaya gerektiği belirtilmiştir. Bununla beraber ceza muhakemesinde delilin hukuka, maddi gerçekliğe ve rasyonel olarak akla uygun olmasının gerekliliğine değinilmiş, kuşkuyla yahut varsayımsal veriye göre ceza verilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

¹³¹ Gedik, **a.g.e.**, s. 15; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 673; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 254; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 203; Ünver, Hakeri **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1454; Serhat Sinan Kocaoglu, "Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek için bir Reform Önerisi Amerika Birleşik Devletleri Ceza Muhakemesi Sistemine Savunma ve Müdafî Perspektifinden Mukayeseli Bir Bakış", **Ankara Barosu Dergisi**, 2010/4, (Çevrimiçi) <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2010-4/2010-4-kocaoglu-ss-2.pdf>, 16.09.2019, s. 232; Bu konuda Yargıtay 18. CD. 10.12.2015 T. 2015/8069 E. 2015/13308 K. sayılı içtihadında "Sanığın, kimlik fotokopisini istemek üzere karakola gittiğinde, kendisine nüfus müdürlüğüne başvurması gerektiğini söyleyen müşteki polislerle tartışıp, onlara hakaret ettiği kabul edilmiş ise de, sanığın aşamalardan itibaren müşteki polislerin kendisini yaraladığını savunması, 02.01.2008 tarihli Adli Tıp Raporunda basit tıbbi müdahale ile iyileşebilir şekilde yaralandığının tespit edilmesi ve karakolda olay anını gösteren kamera kaydının bulunup bulunmadığının soruşturma ve kovuşturma evrelerinde araştırılmaması karşısında; yetkili makamların etkin bir soruşturma yapmamlarından kaynaklanan eksikliğe ilişkin bu sorumluluğun sanığa yüklenemeyeceği, toplumun güvenliği ile görevlendirilmiş bir kurumun, binası içerisinde kişilerin güvenliğinin sağlanmasında objektif yükümlülüğünün bulunduğu ve AİHS'nin maddesi uyarınca, koruma altına alınan kişinin güvenliği ve özgürlüğü gereğince, karakola gelen kişinin kötü muameleye maruz kalmadığının **ispat yükünün** kamu otoritesine ait olduğu." denilmiştir.

işlem, soruşturmayı yürüten savcı ve savcının talimatlarıyla kolluk tarafından gerçekleştirilir. Uygulamada soruşturma iyi yapılmayınca, eksikliklerin kovuşturma aşamasında giderilmeye çalışıldığı görülmektedir.¹³² Bu konu, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 11.04.2017 tarihli bir kararında da ifade edilmiş, ülkemizde etkin soruşturmanın Cumhuriyet savcılıklarınca, zorunlu hallerde ise kovuşturma makamlarınca yerine getirilmediği, soruşturma işlemlerinin birçok kez Yargıtay tarafından yerine getirildiği, yargı kararlarının çok sıklıkla eksik soruşturmadan dolayı bozulduğu, bu durumun ceza muhakemesinin temel ilkelerine aykırı olduğu vurgulanmıştır. Ceza muhakemesi ilkelerinin uygulanmasına yönelik eleştiri içeren bu karar, ifade ediliş olarak oldukça samimi bir dil kullanması bakımından dikkat çekicidir.¹³³

Delillerin kaybolabileceği yahut failce saklanabileceği ve görgü tanıklarının olayı unutabileceği, belli bir aşamadan sonra vakanın tespitinin zor olabileceği göz önüne alınarak delillerin soruşturma aşamasında hatta olayın üzerinden vakit geçmeden toplanması çok değerlidir. Toplanan delillerin doğru muhafaza altına alınmaz ise kaybolması ve kullanılamaz hale gelmesi de diğer önemli bir meseledir. Dışarıdan müdahale edemeyecek güvenli koşullarda, yazılı olan deliller soruşturma yahut dava konusu dosya içerisinde elektronik sisteme taranarak tutulmalı; dosya içerisine alınamayan deliller ise adli emanet sisteminde mühürlü olarak muhafaza altına alınmalıdır.¹³⁴

¹³² Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 306; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 256;

Ünver, Hakeri **a.g.e.**, 1452.

¹³³ Yargıtay CGK'nın 11.04.2017 T. 2016/ 943 E. 2017 / 223 K. Sayılı içtihadından alındığı şekliyle *"Ülkemizde üzüntüyle ifade etmek gerekirse etkin soruşturma yürütmeyi Cumhuriyet savcılıkları ve zorunlu hallerde kovuşturma makamlarının dahi yerine getirmedikleri ve soruşturma işlemlerinin birçok defa Yargıtay tarafından yapıldığı yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımızdadır. Gerçekten – bu konuda yapılmış bir araştırma veya yayınlanmış istatistikler bulunmamakla birlikte- Yargıtay kararlarında sıklıkla rastlanan ve 'eksik soruşturma sebebiyle bozma ilamı' olarak ifade edilen hükümler 'etkin soruşturma yükümlülüğüne aykırılık' oluşturan hâlin denetim muhakemesi sürecinde açık tespitinden başka bir şey değildir. Ülkemiz ceza muhakemesi uygulamasında durum bu şekilde üzüntü verici olunca denetim merciinin de üzerine düşen şey önüne gelen uyuşmazlıkta etkin soruşturma yükümlülüğü konusunda tartışmasız ilkeler ortaya koymak ve bu ilkelere harfiyen uyulmasını sağlamak konusunda çok titiz davranmaktır. Ancak böylelikle ceza muhakemesinin amaçlarına, dolayısıyla hukuk devleti ile demokratik toplumun gereklerine uygun muhakeme yürütüleceği kuşkusuzdur."* (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

¹³⁴ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 264; Adli kolluğun görevine ilişkin ve delil toplama ve muhafazasında hukuka uygun hareket edilmesi gerektiği hakkında değerlendirmeler için bkz. Yargıtay CGK.

Deliller, doktrinde birbirinden farklı tasniflere konu olmuştur. Ancak tarafımızca çalışma konumuzla doğrudan ilgili olduğu şekliyle, beş ana başlık altında incelenecektir:¹³⁵

- Beyan delilleri
- Belge delilleri
- Belirti delilleri
- Bilirkişi incelemesi
- Keşif

2.1.2.1. Beyan Delilleri

Beyan delilleri, şüpheli/sanığın, tanıkların, suça iştirak edenlerin ve suçtan zarar görenlerin açıklama ve beyanlarından oluşmaktadır.¹³⁶

2.1.2.1.1. Şüpheli/Sanık Açıklamaları

Şüphelinin, soruşturma aşamasında savcı veya savcının talimatlarıyla kolluk kuvvetleri tarafından olaya dair açıklamalarının sorularak tutanağa aktarılmasına ifade alma denilmektedir. Mahkeme veya hâkim tarafından şüpheli/sanık açıklamalarının alınması ise sorgu olarak isimlendirilir.¹³⁷ Terim olarak şüpheli, soruşturma aşamasına ait bir ifade olup kovuşturma aşamasında şüpheli sıfatından sanık sıfatına geçilir. Bu nedenle başlık, şüpheli/sanık açıklamaları olarak alınmış ve beyan delili altında tasnif edilmiştir. Zira şüpheli açıklamaları da beyan delilidir;

06.12.2018 T. 2016/ 284 E. 2018 / 615 K., Yargıtay CGK. 22.11.2018T. 2016/ 730 E. 2018 / 558 K.,Yargıtay CGK. 25.10.2018 T. 2015/ 119 E. 2018 / 474 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

¹³⁵ Tasnifler için bkz. Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 171., Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 674; Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1458; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 30; Hakeri, **a.g.e.**, s. 280; Bilirkişi ve keşfi delil olarak değerlendirilemeyeceği hk. eleştiri için bkz. Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 492; Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 2018, s. 458; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 205.

¹³⁶ Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 674; Ünver, Hakeri **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.1459.

¹³⁷ Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.1460 vd., Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 674 vd.; Hakeri, **a.g.e.**, s. 280; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 258.

ancak kovuşturma aşamasına geçildiğinde şüphelinin soruşturma aşamasında verdiği beyanı artık belge delili niteliğini alır.¹³⁸

Sanığın/şüphelinin kovuşturma yahut soruşturma sırasındaki açıklamalarında suçu işlediğini kısmen veya tamamen kabul etmesi ikrardır. İkrar, doğru olduğunda kıymetli bir delil olmakla beraber bazen gerçeği yansıtmayabilir. Delil yasakları kısmında izah edileceği üzere; şüpheli veya sanığın beyanının özgür iradeye dayanması gerekir. Şüpheli/sanığa söz gelimi ilaç verilmesi, yorma aldatma gibi müdahalelerde bulunulması, psikolojik yahut fiziksel şiddet uygulanması yahut psikolojik müdahalelerde bulunulması, hukuka aykırı delil olup bu şekilde elde edilen anlatımlar, delil olarak kullanılamaz.¹³⁹

Sanık ikrarı, özgür ve bilinçli olması şartıyla maddi gerçeğe erişilmesinde önemli bir faktör olabilir. Geçmişte ısrarla üzerinde durulan ve hatta yasak yöntemler kullanılsa dahi delil olarak kabul edilen ikrar, bugün pür dikkat değerlendirilmesi gereken bir delildir. Dolayısıyla ceza dava dosyasındaki diğer delillerle açıkça çelişkiye düşen, ölü muayene tutanağı ve fenni bulgulara aykırı olan bir ikrara dayandırılmış mahkûmiyet hükmü, adalete hizmet etmeyecektir.¹⁴⁰

İkrara ilişkin Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 18.12.2017 tarihli bir kararında, ikrarın suçun vasıflandırılmasında nasıl kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu kararda, sanıkların kardeş olduğu, mağdurun ise sanıkların dayısı olduğu, olay gününde eğlence yerine gittikleri, burada aralarında tartışma çıktığı, çıkan tartışmaya olay mahallinde bulunan diğer bir mağdurun da katıldığı, mağdurların bıçaklandığı olayda; gerek mağdurların beyanı **gerekse de sanıkların beyanlarında tartışma**

¹³⁸ Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 34; Bir delilin belge delili niteliğini kazanması, duruşmada okunacağı anlamına gelir. Çünkü prensip olarak belgelerin duruşmada okunması zorunludur. (Hakan Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1. Bası, Savaş Kitap ve Yayınevi, 2015, s.240).

¹³⁹ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 259; Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.1466; Hakeri, **a.g.e.**, s. 284; Gedik, **a.g.e.**, s. 314.; Mehmet Maden, "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Bakımından Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Delil Yasakları", (Çevrimiçi) <https://www.anayasa.gov.tr/media/4439/7.pdf>, 15.09.2019, b.a.

¹⁴⁰ Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 674; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 226; Ünver, Hakeri **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1472; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 225; İkrara ilişkin aydınlatıcı Yargıtay CGK. 03.07.2018 T. 2015/396 E. 2018/323 K. sayılı ve Yargıtay CGK. 23.09.2014 T. 2014/ 1-223 E. 2014 / 388 K. sayılı içtihatları doğrudan bu hususa ışık tutmaktadır. Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.04.2019).

yaşandığı ve tarafların birbirine vurduğuna ve kardeşi olan diğer sanığın da olaya dahlinin olduğuna ilişkin anlatımları dikkate alınmış, bu ikrar mahiyetindeki anlatımlar uyarınca, kardeş olan iki sanığın eylemi beraber gerçekleştirdikleri ve kasten yaralamadan, sorumlu olmaları gerektiği, belirtilmiştir.

141

2.1.2.1.2. Tanık Açıklamaları

Tanık, yargılamaya konu olayla ilgili duyu organlarıyla doğrudan yahut dolaylı olarak (duyuma dayalı) öğrendiği hususları anlatan kişidir. Yargılamada tanık beyanları, maddi gerçeğe erişilmesi, olayın cereyanı, tarafları, sanığın ve mağdurun eylemlerinin ayrıntılı olarak tarifini de içermesi halinde kastın hangi suça yönelik olduğu konusunda tek başına yahut diğer deliller ile beraber anahtar rolü taşıyabilir.^{142, 143}

Yargılamada çocuklar, tarafların akrabaları veya yakınları, kısıtlı ve akıl hastaları, yabancı uyruklular da dâhil olmak üzere herkes, tanık olarak dinlenebilir.¹⁴⁴ Hâkim, bilirkişi ve zabıt kâtibinin ve dahi savcının, savcının bir tür yardımcısı olarak hareket eden kolluğun ve müdafinin olaya aynı zamanda tanık olmaları söz konusu olmuş ise görevlerini bırakıp yargılamada dinlenmeleri gerekmektedir. Zira bu kişilerin yerine başkaları görev alabilecektir. Ancak olayın tanığının bulunması her zaman mümkün olmayacaktır.¹⁴⁵ Elbette kişilerin görevi nedeniyle ve şüpheli veya

¹⁴¹ Yargıtay 1. CD. 2016/ 2951 E. 2017 / 5127 K. sayılı karar (Çevrimiçi), <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.04.2019.

¹⁴² Ünver, Hakeri, **a.g.e.**, s.1480; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 675; Hakeri, **a.g.e.**, s. 285; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 35; Yenisey, Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 494. ; Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 163; Ceza muhakemesi işlemlerinden yüzleştirme PVSK Ek m. 6/9 vd. düzenlenmiş olup; bir tür tanık beyanıdır. (Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 45; Yenisey, Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 508).

¹⁴³ Ceza muhakemesinde deliller ve tanık beyanına ilişkin Yargıtay, yorumları için bkz. Yargıtay CGK. 26.06.2012 T. 2012/419 E. 2012/247 K ve Yargıtay 18 CD. 27.03.2017 T. 2017/1222 E. 2017/3347 K. Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.04.2019).

¹⁴⁴ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 227; Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku** s. 1480; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 675; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 35; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 459.

¹⁴⁵ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 232; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 53.

sanığın yakınlarının tanıklıktan çekilme ve benzer şekilde suç konusuna dair özellikli konularda tanıklıktan çekilmeye dair hükümler saklıdır.¹⁴⁶

Tanığa soru sorarak telkinde bulunulmaması adına öncelikle tanığın beyanının yargılamanın tüm sùjelerince kesilmeksizin dinlenmesi gerekir. Daha sonra iddia ve savunma faaliyetinin önemli ayağı olan doğrudan soru sorma yönetimine başvurulmalıdır.¹⁴⁷ Tanık beyanı, olayın gerçekleşmesinden uzun bir süre sonra alındığında tanığın olayı iyi hatırlayamaması, yönlendirici sorularla istendiğı yere çekilebilecek olması, etki altında kalması, tanığın kişisel değerlendirmelerinin eklenmesi gibi nedenlerle bazı durumlarda güvenilirliğı azalabilir. Bu durumda tanığın süreç içerisindeki tüm beyanları dikkate alınmalıdır. Çelişkiler olması durumunda ilk beyanın (genelde kolluk beyandır) doğruluk payının daha yüksek olduğı değerlendirilmektedir.¹⁴⁸

Bu konuda Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 14.02.2018 tarihinde verdiğı bir kararında özetle, olayı gören **tanık, her ne kadar aşamalarda ifadesini değıştirse de, olay tarihinde verdiğı ifadesinde, mağduru dövenlerin sanıklar olduğınu beyan ve teşhis ettiğı, sanıkların topluca ellerindeki sopalarla mağdura saldırıp vurmaları sonucu, mağdurun hayati tehlike geçirecek şekilde yaralandığı,** sanıkların ortalık kalabalıklaşınca eylemlerine son vererek yaya olarak kaçtıkları, kasıtlarının öldürmeye yönelik olduğı belirtilmiştir.¹⁴⁹ Görüldüğü üzere kararda,

¹⁴⁶ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 231 vd.; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 681; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 47; Yenisey, Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 502; Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 226; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 462 vd. ; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 215.

¹⁴⁷ Doğrudan soru sormaya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 226; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 677, 735 vd.; Hakeri, **a.g.e.**, s. 288; Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Arş. Grv. Yağmur Temiz, "Türk Hukukunda Çapraz Sorgu Tartışmaları", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt:6 Sayı:1 Yıl 2015 (<https://dergipark.org.tr/download/article-file/208337>); Frank Tom Read, **Direct and Cross Examination**, Çeviri ve Açıklama: Feridun Yenisey, Neylan Ziyalar, **Ceza Muhakemesinde Anlattırıcı Soru ve Çapraz Sorgu Teknikleri**, Türkiye Barolar Birliğı Yayınları, 279 Sayı, 2. Bası Ankara, 2014; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 219.

¹⁴⁸ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 227; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 677; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 220.

¹⁴⁹ Yargıtay 1. CD. 14.02.2018 T. 2017/3182 E. 2018/591 K, Yine tanık anlatımlarında çelişkiye dair bkz. Yargıtay 1. CD. 29.06.2015 T. 2015/ 68 E. 2015/4134 K. sayılı içtihadında, tanık beyanlarının aşamalarda farklılık göstermesi karşısında hüküm kurulurken hangi tanık/tanıkların anlatımlarına değeri verildiğı, hangi delil/delillerin inandırıcı bulunduğı ya da bulunmadığı, diğeri beyanlara ve maddi delillere karşı yöndeki delillere nazaran niçin üstünlük tanındığı açıklanmadığı, kararın gerekçesinin denetime olanak sağlamadığı, bu hususlar tartışılmaksızın yeterli gerekçeye dayanmayan

aşamalarda beyanının değiştiği durumda suçun öldürmeye yönelik olduğunun tespitinde tanığın, kolluk tarafından ilk alınan beyanına itibar edilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁵⁰

2.1.2.1.3. Suça İştirak Edenlerin ve Suçtan Zarar Görenlerin Beyanları

CMK m. 50 ve CMK m. 236 uyarınca suça iştirak edenlerin ve suçtan zarar görenlerin yemin etmeden tanık gibi dinlenecekleri düzenlenmiştir. Bu kişilere, esas itibarıyla tanıklığa dair hükümler uygulanmakla beraber; doktrinde bunların tanık sıfatına sahip olamayacakları ileri sürülmüştür. Bu kişilerden suçtan zarar görenler, öç almak duygusuyla; iştirak edenler ise sanığı korumak yahut kendisini aklamak amacıyla hareket edebilecekleri, beyanlarının taraflı olacağı öne sürülmüştür.¹⁵¹

Suçta iştirak edenlerin¹⁵² ve suçtan zarar görenlerin anlatımlarının tanık anlatımı olarak adlandırılmaması gerektiğine yönelik ileri sürülen görüşlere katılmaktayız. Ancak yargılamada her şey delil olduğuna göre; elbette ki suça iştirak edenlerin ve suçtan zarar görenlerin de anlatımları ispat vasıtasıdır.

Ceza muhakemesinde suç ortakları ve sanık beyanı karşısında mağdur/müşteki beyanına uygulamada üstünlük verildiği, böylece masumiyet karinesine aykırı davranıldığı ileri sürülmektedir.¹⁵³ Çalışma konumuz bakımından bunların beyanlarının birinin diğerinden daha üstün olup olmadığı yönünde genel bir

mevcut kararın bozulması gerektiği, belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.04.2019).

¹⁵⁰ (Çevrimiçi), <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019.

¹⁵¹ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 249; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 677; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 58; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, **a.g.e.**, s.200; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 460; Mağdurun tanık olarak kabul edilemeyeceği hk. Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 58; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 226, Gedik, **a.g.e.**, s. 82; Aksi yönde Hakeri, **a.g.e.**, s. 285; . Yener Ünver, Hakan Hakeri, “Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku, Türkiye Barolar Birliği Yayınları”, 1. Baskı, Mayıs 2006, s. 56-59 (http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/sorularla_cmek.pdf).

¹⁵² Suça iştirak, suç tanımında suçun birden çok kişice gerçekleştirilmesi gerektiğine dair bir düzenleme bulunmamasına karşın; birden çok kişinin katılımı yahut katkısıyla işlenmesidir. (Centel, **a.g.e.**, s. 499); Ayrıca bkz. Muhammed Demirel, **Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı**, On İki Levha Yayıncılık, 2017 Aralık, s. 161 vd.

¹⁵³ Mağdur beyanının üstünlüğüne dair değerlendirmeler için bkz. Ahmet Bozdağ, Kader Sarıusta, “Ceza Yargılamasında Mağdur Beyanı ve Delil Değeri”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2017, s. 585 vd.

kural konulamayacağı; hangi delilin diğerine üstün olduğunun somut olayın koşullarına göre belirlenmesi gerektiği söylenmelidir.

Uygulamada, masumiyet karinesi ve sanığın savunma hakkı gerekçeleriyle mağdura aynı olayın defalarca anlattırılarak travmatize edildiği, psikolog ve avukat yardımından faydalanma hakkının hatırlatılmadığı, mağdurun bireysel ahlaki bakışlarla eleştiriye tabi tutulduğu yahut mağdura yeterli söz hakkı ve kendini doğru ifade edebilecek koşulların tanınmadığı görülmektedir.¹⁵⁴

Mağdur ve sanık anlatımlarından hangisine ve hangi şartlarda üstünlük tanınması gerektiği konusunda Yargıtay 4. CD. 21.05.2018 T. 2014/ 23686 2018/10045 K. sayılı içtihadında, *“Müştekinin aşamalarda, sanığın, kendisini görmesi üzerine yerden bıçak aldığını ve bıçağı göstererek merdivenlerden aşağı indiğini belirtmesi ve sanığın kovuşturma aşamasında olay günü aşırı alkollü olduğunu ne olduğunu hatırlamadığını savunması karşısında, müşteki beyanına itibar edilmeme nedeni açıklanmadan ve bu kanıtlar yönteminde tartışılıp reddedilmeden "sanığın uzaklaşırken ne amaçla müştekiye bıçak gösterdiği belli olmadığından" söz edilerek eksik inceleme sonucu yetersiz gerekçeyle beraat kararı verilmesi”* hatalı bulunmuştur. Bu karara müşteki beyanına üstünlük tanındığı görülmektedir, ancak dikkat edilirse sanık, olayı yalnızca hatırlamadığını söylemekle yetinmiş, mağdur beyanının aksi yönde herhangi bir savunma yapmamıştır.

Buna karşılık Yargıtay 1. CD. 18.09.2018 T. 2018/ 2903 E. 2018 / 3557 K. sayılı kararında ise duruşmada dinlenen ve soruşturma aşamasında ifadesi bulunmayan tanığın asliye ceza mahkemesi ile ağır ceza mahkemesindeki ifadelerinin çelişkili olduğu, yine duruşma aşamasında ifadesi alınan diğer tanık beyanında "sanığın bıçağı 7-8 defa salladığına" yönelik beyanın mağdur, sanık ve diğer tanık beyanları ile çeliştiği, ayrıca sanığın mağdura yönelik eylemini ciddi bir

¹⁵⁴ Detaylı bilgi için bkz. Füsun Sokullu Akıncı, Selman Dursun, **Viktimoloji (Mağdur Bilimi)**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul, Beta, 2016, s. 20 vd.; Ahmet Polat, **Viktimoloji (Mağdur Bilim)**, 1. Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2014. 30 vd.; Erhan Günay, **Öğreti, Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Görüş ve Kararları Eşliğinde Ceza Hükümünde Mutlak Bozma Nedeni Olarak Sanığın; Savunma Hakkının Kısıtlanması**, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, Seçkin, 2016.

engel olmadan kendiliğinden sonlandırdığının anlaşılması ve mağdurda bir adet kesici delici alet yarası olması karşısında; sonuç olarak tanık anlatımlarının çelişkili olması ve mağdurdaki yaranın niteliği göz önünde bulundurularak sanık anlatımları üstün tutulmuş ve öldürmeye teşebbüsten değil kasten yaralamadan hüküm kurulması gerektiği belirtilmiştir.¹⁵⁵

Kanaatimizce, çalışma konumuz bakımından Yargıtay, olması gerektiği gibi beyan delillerini tek başlarına yeterli görmemekte, ayrık örnekler haricinde bu delillerin birinin diğerinden üstün tutulması şeklinde genel geçer bir kuraldan söz etmemekte ve delillerin tamamının birlikte değerlendirilmesi neticesinde; bir vicdani kanaate varılması gerektiğini belirtmektedir.¹⁵⁶

2.1.2.2. Belge Delilleri

Ceza muhakemesinde ispat vasıtalarından bir diğeri olan belgeler, yazılı, şekil tespiti yapan, ses ve görüntü tespiti yapan belgeler şeklinde üçe ayrılmaktadır. Yazılı belge, somut olayın yazıya aktarılmasına dair özel yahut resmi nitelikteki¹⁵⁷

¹⁵⁵ Yargıtay 18. Ceza Dairesi'nin 08.11.2018 tarihinde verdiği bir kararında, sanıklar tarafından söylendiği belirtilen ifadelerin tehdit niteliğine sahip olmadığı, sanıklar tarafından söylendiğine ilişkin mağdur beyanı dışında dosyada yeterli delil bulunmadığı gözetilerek mağdur beyanına hangi gerekçeyle itibar edildiği, temyiz denetimine olanak sağlayacak şekilde gerekçeye yansıtılmadan eksik incelemeyle yazılı şekilde mahkûmiyet hükmü kurulması, bozmayı gerektirmiştir, denilerek herhangi bir delil bulunmadığı durumda yalnızca mağdur beyanına dayanılarak hüküm kurulamayacağı ifade edilmiştir. Aksi yönde olan Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 11.03.2019 tarihinde verdiği bir kararında ise mağdurun, sanığı, kendisine bir el ateş ederek öldürmekle tehdit ettiğini belirten istikrarlı beyanlarda bulunduğu, olay yerinden bir adet boş ses fişeği kovanının ele geçirildiği, uzmanlık raporuna göre, sanığa ait el svaplarının hepsinde atış artıklarına rastlandığının belirtildiği, sanığın olay saatinde nerede olduğuna ilişkin bilgileri olabileceği değerlendirilen savunma tanıklarının ise dinlenilmediği dosyadaki maddi delillere neden itibar edilmediğinin açıklanmadığı, sanık savunmasının mağdur beyanına neden üstün tutulduğunun tartışılması gerektiği, belirtilerek beraat kararı bozulmuştur. Bu kararda mağdur beyanına neden itibar edilmediğinin izah edilmesi gerektiği belirtilerek sanık beyanı karşısında mağdur beyanına üstünlük tanındığı görülmektedir. Ancak karara dikkat edilecek olur ise mağdur beyanı ile aynı yönde deliller bulunduğu, bu nedenle mağdur beyanının sanık beyanı karşısında üstün tutulduğu anlaşılmaktadır. Yargıtay 18.CD. 08.11.2018 T. 2016/ 1050 E. 2018 / 14623 K.; Yargıtay 11.03.2019 T. 4 CD. 2014/44518 E. 2019 / 3871 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

¹⁵⁶ Ayrıca diğer içtihatlar için ayrıca bkz. Yargıtay 4. CD. 21.05.2018 T. 2014/ 23686 2018/10045 K.; Yargıtay 4. CD. 11.03.2019 T. 2014/44518 E. 2019 / 3871 K.; Yargıtay 18.CD. 08.11.2018 T. 2016/ 1050 E. 2018 / 14623 K. ; Yargıtay 1. CD. 18.09.2018 T. 2018/ 2903 E. 2018 / 3557 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

¹⁵⁷ Yargıtay CGK. 27.03.2018 T. 2017/ 225 E. 2018 /129 K. sayılı içtihadında belgelerin, maddi gerçeğin aydınlatılmasını sağlayabilecek ispat vasıtalarından biri olduğunu, yargı mercii maddi gerçeği araştırırken ileri sürülen resmi yahut özel belgelerin asıllarını ancak bunun olanaklı olmaması

belgelerdir. Şekil tespiti yapanlar, fotoğraf, kroki, plan gibi olaya dair görsellik içeren belgelerdir. Ses ve görüntü tespiti yapanlar ise, bant, kaset, CD, USB gibi teknik özellik arz eden yasa ve hukuka uygun şekilde kaydedilmiş olan belgelerdir.¹⁵⁸

Ses/görüntü kaydı, hukuka aykırı olarak elde edilmemiş olması şartıyla ceza muhakemesince delil olarak kabul edilmektedir. Yargıtay uygulamasında, kişinin kendisine karşı işlenen suç üzerine yapacağı ses ve görüntü kayıtları ile güvenlik amacıyla kamuya açık caddelere, sokaklara, konut ve işyeri girişlerine konulmuş mobese kameraları, yasal delil olarak kabul edilmektedir.¹⁵⁹ Kişinin kendisine karşı işlenen yaralama yahut öldürmeye teşebbüs eylemini kamera kaydına alması zordur. Bu nedenle çalışma konumuza daha uygun olan, güvenlik amacıyla cadde, sokak, konut ve işyeri girişlerinin ses ve görüntü kayıtlarının, bunlarda yapılacak değişiklik ve oynamaların teknik incelemeyle kolaylıkla anlaşılabilir olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, bunların yasal yollarla elde edilmiş olması şartıyla maddi gerçeğin saptanmasında güçlü deliller olduğu ortadadır.

Örneğin Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 07.11.2018 tarihinde verdiği bir kararında, sanığın kastının öldürmeye mi yaralama yönelik olduğunun belirlenmesi ve ispatında görüntü kayıtlarından faydalanıldığı görülmektedir. Kararda, sanıkların

durumunda onaylı suretlerini dosya içerisine alınmasını ve gerçekliğinin denetlemesi gerektiği, belirtmiştir. Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.07.2019); Detaylı bilgi için bkz. Araştırma Görevlisi Mehmet Gödekli, “Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 65 (4), 2016, s. 1864 vd. (Çevrimiçi, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22273.pdf>, 12.10.2018) ve Ersan Şen, “Mobese ve Kamera Sistemi ile İzleme”, s.y. (Çevrimiçi, <https://www.hukukihaber.net/mobese-ve-kamera-sistemi-ile-izleme-makale,4576.html>, 28.06.2019).

¹⁵⁸ Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku** s.1483; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 249; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 58 vd.; Gedik, **a.g.e.**, s. 84; Hakeri, **a.g.e.**, s. 285; Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku** s. 522; Karakehya, Belge delilin okunabiliyor olması gerektiğini ifade ederek, yazılı şekilde bulunmayan fotoğraf, video ve ses kayıtlarının belge delili olmadığını, olsa olsa belirti delil olduğu ileri sürer (Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 242); Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 229; Gedik, **a.g.e.**, s. 90.

¹⁵⁹ Yargıtay 18. CD. 21.11.2016 T. 2015/31545 E. 2016 / 17859 K. sayılı içtihadında, mağdurun başka türlü delil elde etme olanağının bulunmadığı ve ani gelişen olaylarda ses ve görüntü kaydı alabileceği somut olayda da telefon konuşmasında kendisine hakaret ve tehdit içeren sözler söylendiği sırada bu eylemlere yönelik başkaca kanıt elde etmesine olanak bulunmadığından suç içeren bu konuşmayı kaydetmesinin hukuka aykırılık oluşturmadığından bahisle kaydın kanıt olarak kullanılabileceği, belirtilmiştir.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.07.2019).

plakası gizlenmiş bir otomobille, mağdurların çalıştığı gazinonun önüne geldikleri, sanıklardan bir tanesinin **dosya kapsamında mevcut kamera görüntülerinden de anlaşılacağı üzere**, aracın camından çıkarak silahıyla mağdurları hedef aldığı, birden fazla ateş ederek mağduru yaraladığı, mağdurun sağlık durumunun hayati tehlike arz ettiği olayda, sanıkların öldürmeye teşebbüsten cezalandırılması gerektiği, kasten yaralama hükmünden ceza verilmesinin hatalı olduğu belirtilmiştir.¹⁶⁰ Söz konusu olayda, kamera görüntüsü bulunmasa dahi; beyan delillerinin yanı sıra kaç adet atış yapıldığı, mermilerin yönüne göre nerenin hedef alındığı, fren izlerinden araçla olay yerinden uzaklaşıldığı tespit edilebilecektir. Söz konusu bu deliller, birazdan izah edilecek olan belirti delili olarak isimlendirilmektedir.

2.1.2.3. Belirti Delilleri

Yargılamaya konu olayı doğrudan yahut dolaylı olarak ispatına yarayan saç, deri, DNA tahlilleri, parmak izi gibi insan vücudundan gelen yahut barut mermi, fren izi gibi suçta kullanılan aletin bıraktığı ve olaya dair her türlü izler belirti delilleridir.^{161,162} Teknik bilgi ve beceri kullanılarak bu delillerin olayla objektif bağını ortaya koyan disipline ise iz bilimi denir. Belirti deliller bilirkışı incelemesi ve keşifle ortaya çıkar.¹⁶³

Söz konusu maddi bulgular, iz biliminin çalışma alanı içerisinde bulunan izler olup bunlara da kısaca değinmek gerekmektedir. Materyal izleri denildiğinde katı, sıvı ve gaz olarak bulunan makro ve mikro boyutta bulunabilen; organik, inorganik yahut zehirler şeklinde türlere ayrılan izlerdir. Failler makro izleri silmede

¹⁶⁰Yargıtay 1. CD. 07.11.2018 T. 2018/ 2542 E. 2018/4543 K (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr/02.06.2019).

¹⁶¹ Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1480; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 705; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 61; Hakeri, **a.g.e.**, s. 286; Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku** s. 517; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s.230; Cemal Öztürk, **Ceza Muhakemesinde İz Bilimi Kriminalistik Gerçeği**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, 2006, s. 28.

¹⁶² Yargıtay 6 CD. 27.02.2019 T. 2016/ 83 E. 2019 / 1327 K. sayılı içtihadında, olay mahallinde bulunan her çeşit iz ve eserin olaya dair dolaylı nitelikte deliller olup bunların belirti delil olarak isimlendirildiğini, suç aletinin yahut suç konusunun ise bunlardan farklı olarak olayın parçası olduğu, belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 01.07.2019).

¹⁶³ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 255; s. 303; Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.1489; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 705; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 72; Hakeri, **a.g.e.**, s. 286; Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 583; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 232.

başarılıdır; ancak makro izleri kaybetmeye uğraşırken bu kez gözle görülemeyecek mikro izleri suç mahallinde bırakırlar. Bu nedenle de mikro izler soruşturmada oldukça faydalı olabilmektedirler. Yine materyal izlerin dışında eşyaların parçalanma formuna göre şekil izleri, eşya üzerinde çıkan şeye göre baskı izleri, olay mahallinin genel durumunu, eşyaların, cesedin bulunduğu yerlere göre durum izleri de iz biliminin inceleme alanındadır. Bu noktada belirtilmelidir ki bu izlerin gözden kaçmayacak şekilde “aranması ve fotoğraflama, filme alma, elektrik süpürgesi gibi tekniklerle” usulüne uygun olarak muhafaza altına alınması gerekmektedir.¹⁶⁴

Delillerin kaybolmaması adına, olay yeri incelemesi, delillerin toplanması, ambalajlanması, muhafazası işlemlerinin doğru sistematikte ilerlemesi zaruridir. Bu konuda kolluk laboratuvar bölümlerinde silah, mermi, kovan ve bunlara ait izler üzerinde çalışan balistik bölümü bulunmaktadır. Yazı, mühür, damga, pul, banknot, fotoğraf, nüfus cüdanı, pasaport gibi birçok alanda inceleme yapan sahtecilik bölümü bulunmaktadır. Bunun dışında patlayıcılar, kimya, teknik fotoğraf, araştırma geliştirme gibi sınırlı sayıda olmamak üzere de çeşitli bölümler, delillerin doğru sistematikte toplanması ve muhafazasını sağlamak üzere kurulmuşlardır.¹⁶⁵

Öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralama suçunun kast yönünden ayrımına ilişkin Yargıtay içtihatlarında da sıklıkla, belirti delillerin toplanmasının önemi ve bu deliller konusunda bilirkişi ve keşif incelemesi yapılması gerektiği, aksinin dosyada eksiklik oluşturacağı vurgulanmıştır.¹⁶⁶

2.1.2.4. Bilirkişi İncelemesi

Çözümü teknik ve özel bilgiyi gerektiren konuda, hâkim ve savcı tarafından görüşüne başvurulmuş tarafsız kişiye bilirkişi ve yaptığı incelemeye de bilirkişi

¹⁶⁴ Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 76; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 264, 265; Gedik, **a.g.e.**, s. 95; Öztürk, **a.g.e.**, s. 104 vd.

¹⁶⁵ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 265; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 77; Öztürk, **a.g.e.**, s. 83.

¹⁶⁶ YCGK 27.05.2014 T. 2013/392 E. 2014/288 K. “Sanık ve mağdurların olay anındaki ve araçtaki konumu, atış mesafesi ve merminin seyir izi ile isabet noktaları gerek soruşturma gerekse kavuşturma aşamasında keşif yapılmak suretiyle tespit edilmemiş ise de, **olay yeri inceleme raporu ve krokisi, olay yerinde tespit edilen maddi bulgu ve fotoğraflar dikkate alındığında, dosyadaki mevcut delillerin olayın gerçekleştiriliş biçimini ve buna göre de sanığın hukuki durumunu tereddütsüz bir şekilde tespit etmeye elverişli oldukları ve bu yönde bir eksiklik bulunmadığı kabul edilmelidir.**” (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 07.05.2019).

incelemesi denilir (CMK m. 63, Bilirkişilik Kanunu m.2). Adli tıp, ölü muayenesi, biyopsi, trafik, yabancı dil, mimar, suçta kullanılan aletlerin nitelikleri, atış ve darbe sayısı zamanı gibi sayılamayacak derecede fazla hususta bilirkişi incelemesine veya uzman mütalaasına başvurulabilir.¹⁶⁷ CMK m. 67 uyarınca yargılamada Cumhuriyet savcısı, müşteki taraf, şüpheli/sanık tarafının, yargılama konusu olaya dair bilimsel mütalaaya¹⁶⁸ başvurabilecekleri düzenlenmiştir. Yine hâkimin genel ve hukuki bilgisi marifetiyle çözebileceği hususlarda bilirkişi raporunun alınamayacağı düzenlenmiştir (CMK m. 63/1, Bilirkişilik Kanunu m. 3/1).

Bilirkişi raporu, çalışma konumuz bağlamında mağdurların konumu ve atış yönü, atış sayısı, hedef alınan bölge üzerinden isabet alanının saptanması ve buna göre de, eylemin öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralama suçundan hangisinin oluştuğunun tespitinde kullanılabilir.¹⁶⁹

2.1.2.5. Keşif

Hâkimin, gecikmede sakınca bulunan durumlarda ise savcının yargılamaya konu olaya dair canlı veya cansız her şeyi beş duyu organıyla bizzat incelemesine keşif denilmektedir.¹⁷⁰ Keşif, karar merciinin delillerle bizzat muhatap olması yönünden vasıtasızlık/ doğrudan doğruyalık ilkesine hizmet etmektedir. Ayrıca keşfe somut olayın tarafları, şüpheli/sanık, mağdur, müşteki taraf da katılabilmesi de sözlülük ilkesine hizmet etmektedir. Şüphelinin üzerine atılı suçlamaya dair

¹⁶⁷ Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 705 vd.; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 71 vd. ; Soyaslan, **a.g.e.**, s. 477; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 238; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 267.

¹⁶⁸ Uygulamada bu raporlar, uzman mütalaası yahut başvuru uzman da taraf bilirkişisi olarak isimlendirilmektedir. (Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 250; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 240).

¹⁶⁹ Yargıtay 1. CD. 30.03.2017 T. 2016/ 6085 E. 2017 / 1011 K., **bozma sonrası alınan bilirkişi raporuna ve mahkemece kabul edilen oluştıra göre, atış sırasında mağdurlardan birinin çapraz alanda diğer mağdurun arkasında kaldığı ve konumu itibarıyla bu atışların isabet kaydetmesinin muhakkak ve zorunlu sonucu olduğu, öldürmeye teşebbüsten hüküm kurulması gerektiği**, belirtilmiştir. Aynı yönde Yargıtay 3. CD. 31.05.2016 T. 2016/ 8684 E. 2016/12997 K. sayılı içtihadında, oluştıra, 17.11.2014 tarihli bilirkişi raporuna ve dosya içeriğine göre, sanığın mağdurların hayati bölgelerini hedef alarak ateş etmesi ve mağdurlardan birini sağ uyluk ve karın bölgesinden, diğer mağduru ise sol bacak ve göğüs bölgesinden isabet alarak iç organlarda hasara ve hayati tehlikeye neden olacak şekilde yaralamış olması karşısında, sanığın kastının öldürmeye yönelik olduğu, kasten yaralamadan değil, öldürmeye teşebbüs hükmünden ceza verilmesi gerektiği, belirtilmiştir.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 05.07.2019).

¹⁷⁰ Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 69; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 261; ; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 244.

açıklamalarıyla Cumhuriyet savcısının kararıyla kolluk tarafından yapılan yer gösterme işlemi (CMK m. 85) ve kolluğun olay yerinde yapmış olduğu teknik inceleme ve araştırma işlemi olan olay yeri inceleme de bir tür keşiftir; ancak kolluk tarafından yapıldığı için bu şekilde adlandırılmaz.^{171, 172}

Yine keşfin bir türü ölü muayenesi ve otopsi, hekimler açısından bilirkişi incelemesi iken savcı için keşif mahiyetindedir. ¹⁷³ Ölü muayenesi/adli muayene, olayın nasıl ve neden meydana geldiğinin anlaşılması adına Cumhuriyet savcısının nezaretinde ve bir hekimin görevlendirilmesi suretiyle otopside farklı olarak vücut açılmaksızın dıştan yapılan, tıbbi işlemdir.¹⁷⁴ Ölü muayenesinde ölüm söz konusudur; ancak adli muayenede ölüm gerçekleşmemiştir.

Adli muayene olan beden muayenesi CMK m. 75 uyarınca olaya dair delil elde etmek amacıyla şüpheli yahut sanığın vücudunda tıbbi inceleme yapılmasıdır. Ceza hukukunda kişinin iç ve dış bedeni olduğu kabul edilir. Bu ayrıma göre iç bedene ilişkin müdahalenin muhakkak doktor yahut sağlıkçı olan kişilerce yapılması aranır. İç beden muayenesinin yapılmasına hâkim; gecikmesi sakıncalı olan durumlarda ise hâkimin onayına sunmak kaydıyla savcı karar verebilir. Kulak, burun, ağız gibi bölümleri dış beden, vücuttan kan, tükürük, saç, tırnak alınması gibi işlemler ile cinsel organlara dair muayeneler iç beden muayenesine girer. Şüphelinin/sanığın onayına ihtiyaç olmaması sebepleriyle atılı olan suç ve yapılan muayene orantılı olmalıdır.¹⁷⁵

¹⁷¹ Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 69, 70; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 244; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 261.

¹⁷² Keşif ve bilirkişi incelemesinin belirti delillerin nasıl tespit edildiği ve bu delillerin nasıl yorumlandığı, keşifle delil elde edilmesi ve bu deliller ile olayın nasıl aydınlatılması hk. bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 23.10.2018 T. 2017/406 E. 2018/458 K. sayılı içtihadı.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 05.07.2019).

¹⁷³ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 263; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 724.

¹⁷⁴ Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 90 vd.; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 207; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 262.

¹⁷⁵ Bkz. Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 90.; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, 247 vd.; Yargıtay kararlarında adli muayenede yaralamanın derecesine göre hangi tıbbi saptamalar yapıldığının ve bunun suçun nitelendirilmesinde nasıl kullanıldığını tespit etmek mümkündür. Yargıtay 3. CD. 27.03.2019 T. 2018/11796 E. 2019/6523 K. sayılı içtihadında, adli muayenede yaralamanın derecesine göre yapılan tespitler sıralanmıştır. *“Sanıkların eylemi nedeniyle katılanın adli muayene raporuna göre sağ midaksiller hatta 9. kot seviyesinde toraksa nafız kesi, burun kemiğinde kırık, yüzde muhtelif abrazyonlar, sol kaş üzerinde 3 cm laserasyon mevcut olduğu, yaşamını tehlikeye sokan bir duruma*

Ölüm nedeninin anlaşılması noktasında ölünün vücudunun açılarak organlarının incelenmesi ise otopsidir. Otopsi, savcı nezaretinde öncelikle daha önce yapılmış ölü muayenesi tutanağının okunması, ölünün kimliğinin bilhassa kendisini tanıyan kişilere göstermek ve ayrıca her surette tespit edildikten sonra kural olarak biri adli tıp uzmanından belirlenmek üzere iki hekim tarafından yapılan ve görüntü kaydına alınan işlemdir.¹⁷⁶

Çalışmamızda ölü muayenesi ve otopsideen ziyade adli muayene bulguları göz önünde bulundurulacak ve buna göre failin yaralama yahut öldürme suçlarından hangisini işlediği tartışılacaktır. Zira mağdur, hayattadır; dolayısıyla ölü muayenesi ve otopsi çalışma konumuz bakımından doğrudan uygulama alanı bulmayacaktır.

2.1.2.6. Diğer Delil Toplama Türleri

Koruma tedbirleri olarak sayılan yakalama, tutuklama, arama ve el koyma da suça konu delillerin toplanması için gecikmesinde sakınca bulunan zaruri hallerde geçici olarak başvurulmuş önlemlerdir.¹⁷⁷

Delillerin, toplanmasının ihmal edilip, yargılama sonunda delil yetersizliği gerekçesiyle şüpheden sanık yararlanır ilkesi uyarınca beraat kararları verilen yargı kararlarına rastlanabilmektedir. Hâlbuki delillerin toplanmasının ihmal edilmesi nedeniyle şüpheden sanık yararlanır ilkesine başvurmak bu yanlış uygulamanın hukuki olmayan sonucudur.¹⁷⁸ Bu konuda Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 19.10.2015 tarihinde verdiği bir kararında, **beden muayenesine dair yapılan bilirkişi raporunda mağdurun kaç adet kesici delici alet yaralanmasına maruz kaldığı gibi gerekli bilgilere yer verilmemesi nedeniyle suçun kasten öldürmeye teşebbüs mü yaralama mı olduğunun saptanmasının mümkün olmadığı** ifade

ve hayat fonksiyonlarını orta (1.) derecede etkileyen kemik kırığına neden olacak şekilde yaralandığı" belirtilmiştir.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 05.07.2019).

¹⁷⁶ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 352; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, 90 vd.; Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 263; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 242.

¹⁷⁷ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s.287; Ünver, Hakeri **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 681 vd.; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 251 vd.

¹⁷⁸ Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 672 vd.; Ünver, Hakeri **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1541, 1542; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 256.

edilmiştir.¹⁷⁹ Kararda, bilirkişi incelemesi yapılmasındaki eksiklikten dolayı, şüpheden sanık yararlandırılarak, lehe olan kasten yaralamadan hüküm kurulması gerektiği belirtilmiştir. Şu veya bu nedenle delil elde etme imkânının bulunmadığı bir durumda isnat edilen suç ispatlanmış olmadığından, beraat kararı yahut lehe hükümden ceza verilmesi gerekmektedir. Ancak delillerin toplanmasının ihmal edilmesi, AİHM ve AYM içtihatları uyarınca yaşam hakkının ve işkence yasağının ihlali olarak değerlendirilmektedir.¹⁸⁰

Gelinen aşamada, ceza muhakemesinde ispatın ve ispat vasıtası olan delillerin, çalışma konumuz bakımından nasıl değerlendirileceği izah edilmiştir. Bu noktada dayanak vakamızda delillerin neler olduğuna tekrar dönmek isteriz. Sanığın aralarında geçimsizlik olan mağdureyi bıçaklama olayına dair deliller, şunlar olabilecektir: Olayda taraflar arasında geçimsizlik bulunduğu belirtildiğine göre; varsa açılmış dava dosyaları, olayın gerçekleşmesine dair tanık, sanık, mağdur anlatımları, olay yerinde yapılacak keşif ve bilirkişi incelemeleri, suç aleti bıçak, bıçağın ve sanığın üzerinde kalan izler, mağdurenin yaralanmasına ilişkin adli muayene ve tıbbi incelemeler... Bunlar göz önüne alınarak somut olay belirlenecek ve bu yolla maddi gerçeğe ulaşılabilecek; bundan sonra da sanığın kastı açıklığa kavuşturulacaktır.

¹⁷⁹ Yargıtay 1. CD. 19.10.2015 T. 2015/1040 E. 2015/4955 K., Adli Tıp raporuna göre, yaraların ayrıntılı trajeleri ve lokalizasyonları belirtilmediğinden mağdurun kaç adet kesici delici alet yaralanmasına maruz kaldığının kesin olarak bilinemediği, söz konusu yaralar nedeniyle yaygın doku içi hematoma ve akut kan kaybına bağlı yaşamı tehlikeye sokan klinik bulgular tarif edildiği ancak yaraların trajelerinin ayrıntılı tarifi yapılmamış olduğundan hangisinin bu tabloya neden olduğunun bilinemeyeceğinin bildirilmesi, sanığın, hedef aldığı bölgenin mağdurun vücudunun hayati önem arz eden bölgeleri olduğuna dair her türlü şüpheden uzak kanıt bulunmaması, sanığın eylemine önemli bir engel olmaksızın kendiliğinden son vermesi değerlendirilerek **sanığın öldürme kastı ile hareket ettiğinin şüpheli kaldığı gerekçeleriyle kasten yaralamadan hüküm kurulması gerektiği**, belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 05.07.2019).

¹⁸⁰ Bkz. A.İ.H.M. 09.10.2018 Tarih 2011/ 27607 Sayılı A.K.-Türkiye davası; AYM. 06.11.2018 Tarihli Fatma Bildik ve Hasan Bildik (B.No: 2014/14995) kararı.

2.2. KASTIN İSPATI

2.2.1. Genel Olarak

Yukarıda maddi gerçeğe ulaşmada hangi delillerden faydalandığı izah edilmiştir. Mahkeme, bu delilleri doğruluğu, inandırıcılığı ve olayı açıklığa kavuşturup kavuşturmadığı konularında değerlendirecektir.¹⁸¹ Değerlendirmesi neticesinde herkes için geçerli ve maddi gerçeğe uygun bir karara varacaktır.

Cumhuriyet savcısının kamu davası açması yahut kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermesi, ilk derece mahkemesince verilen hüküm, istinaf incelemesi neticesinde istinaf başvurusunun reddi yahut kabulü kararı, temyiz aşamasında ise onama, bozma, düzelterek onama kararlarının tümü, delil değerlendirme ile varılan sonuç gerçeğin bu olduğunun ilanıdır.¹⁸²

Eylemin dış dünyada gözlemlenebilen yönlerinden yola çıkarak failin kastı tespit edilecektir.¹⁸³ Ancak öyle bazı durumlar olabilir ki, dışarıdan ilk bakışta görünen gerçeği temsil etmeyebilir. Örneğin suç isnadıyla karşılaşacak kişinin, bir başkasının kafasına silah doğrulttuğu ve tam tetiğe basmak üzereyken polis tarafından engellendiği bir olay tasavvur edelim. Bu olayda silahın oyuncak olduğu ve suç isnadı yapılacak kişinin bu hareketi şaka maksatlı yaptığı anlaşılırsa olaya dair bütün yargımız değişecektir.^{184,185} Bu yargımızı da değiştirecek olan da kastın bulunup bulunmadığı ile ispatı olacaktır.¹⁸⁶

¹⁸¹ Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 357.

¹⁸² Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 266.

¹⁸³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 18.09.2012 tarih ve 2012/1-941 esas, 2012/1780 K. sayılı kararı "*Kastla işlenebilen suçlarda failin cezalandırılabilmesinin temel şartı, eylemin iradi olarak gerçekleştirilmesidir. Suç niteliğinin belirlenebilmesi, sanığın kastının saptanmasıyla mümkündür. Esasen failin iç dünyasını ilgilendiren kastın belirtilmesinde, dışa yansıyan, olay öncesi, olay sırası ve sonrasındaki davranışları ölçü olarak alınmalıdır.*" şeklinde tanımlama yapılmıştır. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 04.05.2019).

¹⁸⁴ Zeki, Hafizoğulları; Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar**, 5. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, Aralık 2016, s. 41.

¹⁸⁵ Özellikle öldürme ile yaralama suçlarına ilişkin kastın tespiti üzerinden örnek vermekteyiz. Ancak her suç bakımından kastın varlığının tartışılması gerekir. Örneğin işyerinde herkesin görebileceği bir ortamda atık olduğunu düşündüğü kumaşlardan öğlen aralarında işini öğrenebilmek amacıyla dikiş yapan kişide hırsızlık suçunun unsurlarının oluşmadığı gibi Yargıtay CGK. 18.03.2008 T. 2007/89 E.

2.2.2. Kastın Varlığına Dair İspat Yüğü

Kastın varlığı ve hangi suçı işlemeye yönelik olduğuna dair ispat yükünün şüphelide/sanıkta olduğunu söylemek masumiyet karinesine dayanarak mümkün değildir. İspat yükünün mağdurda olduğunu ifade etmek de hak arama özgürlüğüne aykırı olabilecektir. Doktrin, ispat yükünün şüpheli ve mağdurda olmadığı konusunda görüş birliğindedir.¹⁸⁷

Öyleyse ispat yükü kimdedir? Doktrinde bir görüşe göre, davayı açan ve soruşturma aşamasında tüm delilleri toplamakla yetkili ve yükümlü olan *iddia makamının* ispat yükünü taşıdığı söylenir.¹⁸⁸ Bu görüş, iddia makamının aleyhe deliller kadar lehe delilleri de toplamakla yükümlü olduğu, şayet Cumhuriyet savcısı suçu ispatla mükellef tutulur ise lehe delil toplamaktan imtina edebileceği ileri sürülerek eleştirilmiştir. Kaldı ki, takibi şikâyetle bağlı suçlarda Cumhuriyet savcısının soruşturmayı başlatma yetkisi dahi olmadığından ispat yükünü yerine getirmesi de kendisinden beklenemez denilmiş ve bundan hareketle ispat yükünün *mahkemelerde* olduğu ifade edilmiştir. Bu görüşe göre delil serbestisi içerisinde hareket ederek somut olaya ilişkin resen delil toplama yetkisini haiz olan mahkemeler ispat yükü altındadır.¹⁸⁹

2008/ K. sayılı içtihadta, 8-9 yıllık kıdemli Cumhuriyet savcısı olması sebebiyle bilmesi gerektiği halde böyle bir ayırım yapmadan keşfe gittiği, hatta başkaca Cumhuriyet savcılarının dosyalarında da keşif incelemesi yaptığı ancak müfettiş incelemelerindeki uyarılar nedeniyle görevini yerine getirmek amacıyla hareket ettiği, kazanç elde etmek amacı taşımadığının sabit olduğu belirtilerek; görevi kötüye kullanma suç kastının bulunmadığı belirtilmiştir. Kararda gerekli olmadığı halde keşif yapan Cumhuriyet savcısı hakkında görevi kötüye kullanmadan dava açıldığı, ancak bu işlemleri suç işleme kastıyla yapmadığı, maddi bir menfaat elde etmesinin söz konusu olmadığı gerekçesiyle beraat kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Karar, suç işleme kastına dair değerlendirme yapmanın yanı sıra ancak kaybolabilecek delilleri içeren olaylar yahut suç vasfı nitelendirmesinde tereddüt oluşturacak olan vakalar için keşif incelemesi yapılması gerektiğine işaret ederek; delil toplama konusunda bakış açısı sunmaktadır. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 04.05.2019).

¹⁸⁶ Fatih Birtek, “Kasten Öldürmeye Teşebbüs ve Kasten Yaralama Suçlarının Manevi Unsur Bakımından Ayrıt Edilmesi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2009, C. 58, s. 26989 (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1501/16563.pdf>, 28.06.2018; Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 42.; Ünver, Hakeri **a.g.e.**, 1545.

¹⁸⁷ Bozdağ, Sarıusta, **a.g.m.**, s. 577.

¹⁸⁸ Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1452.

¹⁸⁹ Birtek, **a.g.e.**, s. 272; Gedik, **a.g.e.**, s. 18.

Tarafların lehe delilleri sunma hakları saklı olmak üzere kanaatimizce ispat yükü iddia makamındadır. Bununla birlikte ispat yükünden, Amerika yargı sistemindeki gibi iddia makamının¹⁹⁰ suçun ispatlanması ve mahkûmiyet hükmü kurulmasıyla yükümlü ve başarılarının da buna bağlı olduğu anlamı çıkarılamaz. İspat yükümlülüğü ile anlatılmak istenen, tam bir tarafsızlıkla, vicdani kanaatin oluşması noktasında çaba ve özen gösterilmesi ve adaletin sağlanmasının hedeflenmesinden ibarettir. Dolayısıyla bunların aleyhe deliller kadar lehe delilleri toplamaları ispat yüküne hâlel getirmez. Keza takibi şikâyeteye bağlı suçlarda da yalnızca şikâyet etme, suçtan zarar görenin inisiyatifindedir. Bu koşul gerçekleşmekle, artık Cumhuriyet savcısı ve mahkeme bu durumda da resen delil toplama konusunda tam yetkilidir.

2.2.3. İlkeler

Kastın varlığı tespit edilirken ceza muhakemesinin temel ilkelerinden hareket edilecektir. Muhakemede her şeyin delil olarak ileri sürülebileceği belirtilmişti. Her ne kadar mahkemenin kendiliğinden delil araştırabileceğine ilişkin CMUK'daki düzenleme CMK' ya alınmamış ise de; kanunda, dağınık vaziyette mahkemenin re'sen tanık dinleyebileceği, bilirkişiye başvurabileceği, keşif yapabileceği bulunduğu göre **resen araştırma** yetkisi ve görevi de devam etmektedir.¹⁹¹ Kaldı ki, CMK m. 206'da bir delilin geç ileri sürülmüş olmasının, sadece bu nedenle reddini gerektirmeyeceği açıkça düzenlenmiştir.

Delil serbestisi ilkesi ise her şeyin delil olarak ileri sürülebileceği, bundan başka hangi delilin diğerinden daha üstün tutulacağı konusunda bağlayıcı kuralların

¹⁹⁰ Bkz. **1994 O.J. Simson Davası**, karısını öldürme suçlamasıyla yargılanan ve ünlü beyzbol oyuncusu olan O.J. Simson davası duruşmalarının bir kısmı canlı olarak yayınlanmıştır. Bu dava, ırk ayrımı gibi çok çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Yargı sisteminin gözlemlenebilmesi bakımından faydalı olduğunu düşündüğümüz söz konusu davanın konumuz bakımında dikkat çekici bulduğumuz yanı, Amerikan yargı sisteminde iddia makamının suçu ispatlamakla yükümlü olduğu, iddia makamının başarısının suçu ispatlamaya bağlı olduğu ve sanığın beraat etmesinin iddia makamının yenilgisi olarak görülmesidir.

Ayrıca bkz. Mehmet Yayla, "Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi Gereken Şüpheler; Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi, Tübitak, Ulakbim", **Ankara Barosu Dergisi**, 2013/3, 2012, s. 296 – 297 (Çevrimiçi)

<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2013-3/2013-3-10.pdf>, 30.05.2019.

¹⁹¹ Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.199; Gedik, **a.g.e.**, s. 24.

bulunmaması anlamına gelmektedir. Başka bir anlatımla hâkim bir delile itibar etmek, etmemek yahut diğerinden daha fazla itibar etmek konusunda özgürdür. Ne var ki, bu kararını mantık kuralları çerçevesinde gerekçelendirmesi gerekmektedir.^{192,193} Hukukumuzda var olan, vicdani delil sistemi yargıcın kişisel duygularına göre keyfi karar verebileceği değil; mantığına ve delillere uygun olarak ve vicdani kanaat oluşuncaya değin araştırma yapması gerektiği anlamına gelir. Bu da **doğrudan doğruyalık ilkesi** dediğimiz hâkim ile deliller arasına herhangi bir vasıta girmemesi ile mümkündür.¹⁹⁴ Anayasada hâkimlerin bağımsız ve tarafsız oldukları ile kanuna, hukuka ve vicdani kanaatlerine göre karar verecekleri (AY m.138) kararlarının gerekçeli olması gerektiği (AY m. 141) yönündeki düzenlemeler¹⁹⁵ bu ilkelerin anayasal dayanağını oluşturmaktadır. Tam da bu noktada, ispatın nispileği kavramı üzerinde durmak gerekmektedir. Aynı konuda farklı hâkimlerden farklı kararlar çıkabilmesi yargı mekanizmasındaki eksiklikler

¹⁹² Ünver, Hakeri **a.g.e.**, 1529; Şahin, Göktürk, **a.g.e.**, s. 25; Centel,Zafer, **a.g.e.**, s. 680; Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 266; Apaydın, **a.g.e.**, s. 119; Hakeri, **a.g.e.**, s. 292; Delil serbestisinin istisnası gizli tanıklık olduğu ifade edilir. Centel, Zafer, **a.g.e.**, s. 681; Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku.**, s. 751 vd.; Gizli tanıklık konusunda Yargıtay 1 CD. 10.10.2012 t. 2043/7392 sayılı içtihadında, beyanları hükme esas alınan birden çok tanığın gizli olarak dinlenilmiş olmasının yasal ve ikna edici gerekçesinin açıklanmamasının savunmanın doğrudan soru haklarının engellenmesinin ve bu hakkın neden engellendiğine dair gerekçenin de kararda yer almamasının AY m.90 ve AİHS m. 90 ihlal ettiğini belirtmiştir. (Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 733); Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 199; Doğan Gedik, **Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 4.

¹⁹³ Delil serbestisi, teriminin yerine serbest ispat usulü kelimesi de kullanılır. Ceza Hukukunda genel itibarıyla serbest ispat usulü benimsenmiştir. Ancak mahkeme'nin iddianame ile bağlı olması, hâkimin duruşma dışında tanık dinleyememesi, haricen bilirkişiye başvuramaması gibi konularda sıkı ispat usulü sınırlı olarak yargılamamızda bulunmaktadır. (Yavuz, **a.g.m.**, s. 168).

¹⁹⁴ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 267; Gedik, **a.g.e.**, s. 29; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 727, 742; Burada araştırılacak olan husus, taraflarca ileri sürülen her türlü iddia değil; mantığa uygun olan ve sonuca etki edecek, yargılamaya ışık tutacak olanların olduğunu ifade etmek gerekir. (Yavuz, **a.g.m.**, s. 168) Delil serbestisi konusunda değerlendirmeler ve kararın gerekçeli olması gerektiğine dair bkz Yargıtay CGK. 20.12.2018 T. 2018/419 E. 2018 / 661 K. Aynı yönde Yargıtay 16 CD. 12.12.2018 T. 2018/4551 E. 2018 / 5578 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 04.05.2019)

¹⁹⁵ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s.266; Yargıtay CGK 18.06.2013 T. 2013/59 E. 2013/302 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 04.05.2019), Aynı yönde Yargıtay CGK, E. 2013/283, K. 2014/318, T. 10.6.2014. www.kazanci.com.tr (aktaran Bozdağ, Sariusta, **a.g.m.**, s. 579).

kadar, yargı merciinde görev alanların farklı mesleki nosyonda olmaları ve Yargıtay uygulamasının takip edilmemesinden kaynaklanabilmektedir.¹⁹⁶

Hâkimin kararını ancak mahkemeye getirilmiş ve mahkemede tartışılmış olan delillere göre kurabileceği kabul edilmiştir.¹⁹⁷ AY m. 38/6 ve CMK m. 217/2 uyarınca delil elde edilmesinde ve değerlendirilmesinde hukukun izin verdiği sınırlar içerisinde hareket edilmesi gerekmektedir. Aksi durumda delil yasakları söz konusu olacaktır. Delil yasakları, şüpheli ve sanığa haklarının hatırlatılması konusunu içeren aydınlatma yükümlülüğünü, sanığın özgür iradesini etkilemeye yönelik yasak sorgu metotlarına başvurulmamasını, hukuka aykırı surette hiçbir delil elde edilmemesini, hukuka aykırı surette elde edilen delillerin de kullanılamamasını içermektedir.¹⁹⁸

Anayasa m. 38/4 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6/2, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi m. 11, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi m. 14/2'de suçluluğu kanıtlanana kadar herkesin masum olduğu düzenlenmiştir. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi de bunun bir sonucudur. Bu durum CMK m. 223/2-e'de de yerini bulmuş, sanığın üzerine atılı suçu işlediğinin sabit olmadığı durumda beraat kararı verilebileceği belirtilmiştir.¹⁹⁹

Gerçekten de sanığın cezalandırılabilmesi için fiilin sanık tarafından işlendiği ve suçun tüm unsurlarının var olduğu konusunda tam bir vicdani kanaat hâsıl olmalıdır. Aksi takdirde oluşan şüphe, sanık lehine değerlendirilecektir.²⁰⁰ Benzer yönde failin kastına yönelik şüphe oluştuğunda sanık ya beraat edecek yahut lehe

¹⁹⁶ Yavuz, **a.g.m.**, s. 161; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 204; Gedik, **a.g.e.**, s. 19.

¹⁹⁷ Apaydın, **a.g.e.**, s. 119; Gedik, Topaloğlu, **a.g.e.**, s. 24.

¹⁹⁸ Öztürk, v.d., **a.g.e.**, s. 274 vd.; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 747; Şahin, Göktürk, **a.g.e.** 95 vd.; Hakeri, **a.g.e.**, s. 288.; Hukuka aykırı delil konusunda, iki yasak söz konusudur ki bunlar; hukuka aykırı bir delil elde etmek, bir şekilde elde edilmiş ise de bu delili kullanmak. (Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 259, 260; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 202).

¹⁹⁹ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 161; bkz. Yargıtay 6 CD. 27.02.2019 T. 2016/ 2832 E. 2019 / 1328 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 17.06.2019).

²⁰⁰ Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 43; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 98; Artuç, **Kişilere Karşı Suçlar**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı, Adalet, 2018, s. 26; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 205; Gedik, Topaloğlu, **a.g.e.**, s. 407; Şüpheden sanık yararlanır ilkesine dair bkz. Yargıtay CGK, 9.11.2010 T., 2010/8-134 E. 2010/217 K. sayılı içtihadı (www.kazanci.com.tr Aktaran Bozdağ, Sariusta, **a.g.m.**, s. 593).

hükümden ceza verilecektir.^{201,202} Yargıtay kararlarında da sıklıkla vurgulandığı üzere, sanığın kastının öldürmeye mi yaralamaya mı yönelik olduğuna dair şüphe bulunduğu durumda, bu şüphenin sanık lehine değerlendirilerek öldürmeye teşebbüs yerine daha hafif yaptırım öngören, kasten yaralamadan cezalandırılması gerekmektedir.²⁰³

²⁰¹ Apaydın, **a.g.e.**, s. 118; Ünver, Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1544; Birtek, **a.g.m.**, s. 272; Centel, Zafer, s. 639; Avcı, **a.g.m.**, s. 95; Gedik, Topaloğlu, **a.g.e.**, s. 445; Öztürk, Erdem, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 179; Özbek, v.d., **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, s. 68; Feridun Yenisey, Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 75; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 205.

²⁰² Yargıtay 1 CD. 02.10.2001 T. 2064/3474 “Kasta ilişkin kuşkunun sanık lehine uygulanması müstekar (istikrarlı) uygulamadır” (Gedik, Topaloğlu, **a.g.e.**, s. 447).

²⁰³ Gedik, Topaloğlu, **a.g.e.**, s. 435; Yargıtay 1. CD. 03.04.2018 T. 2016/5370 E. 2018/1550 K., Yargıtay 1. CD. 03.04.2018 T. 2016/5370 E. 2018/1550 K. “.. tarafların yan yana oldukları halde, katılanlara silahla ateş edip ölüm neticesini istemesi halinde, istediği neticeyi kolaylıkla alabileceği de düşünüldüğünde sanığın katılana karşı kastının öldürmeye yönelik olduğunu kabule ilişkin yeterli deliller bulunmadığı gibi TCK'nun genel prensibi gereği şüphenin sanık lehine değerlendirilerek, kastının yaralamaya yönelik olduğunun kabulünde zorunluluk bulunmaktadır.”; Aynı yönde Yargıtay 1. CD. 22.03.2016 T. 2015/ 4628 E. 2016 / 1385 K. sayılı içtihadında, kavganın etkisiyle, suça sürüklenen çocuğun yolda gördüğü mağduru, bıçakla belinden ve elinden basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek, batin sağ alt kadrandan ise retroperitoneal bölgede kanama olacak ve hayati tehlike geçirecek şekilde yaraladıktan sonra, olay yerinden iradi olarak koşarak ayrıldığı olayda, suça sürüklenen çocuğun engel hali yokken eylemine devam etmeyip kendiliğinden son vermesi ve yaranın niteliği, göz önüne alındığında kasten yaralamadan cezalandırılması gerektiği, suça sürüklenen çocuğun eylemindeki kastının öldürmeye yönelik olduğuna dair şüphenin giderilemediği, belirtilmiştir.; Aynı yönde Yargıtay CGK. 29.03.2016T. 2015/450 E. 2016/148 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 01.05.2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS ve KASTEN YARALAMA SUÇUNDA KASTIN AYIRT EDİLMESİ KISTASLARI

3. 1. Genel Olarak

Çalışmanın başında aktardığımız vakada, sanığın aralarında geçimsizlik bulunan eşi olan mağduru, saçından tutup bıçakladığı, olay yerine gelen tanıkların bağırması üzerine kaçtığı; mağdurenin sırtından iç organlara nüfuz edecek şekilde yaralandığı, kaldırıldığı hastanede yapılan ameliyat ve tedavi sonucu sağlığına kavuştuğu belirtilerek olay bir ve ikinci bölümler bakımından irdelenmiştir.

Vaka, aktardığımız şekilde somutlaştırılmış ve anlatılmıştır. Ancak gerçekten o sanığın mı mağdureyi bıçakladığı, sanığın ikinci darbeyi vurmaya hazırlanıp hazırlanmadığı, tanıkların sanığa ikinci darbeyi vurmaya hazırlandığı sırada mı müdahale ettikleri, mağdurenin hayati tehlike geçirip geçirmediği gibi hususlar, yargı merciince öncelikle saptanmak durumundadır. Yargı mercii olayın nasıl gerçekleştiğini ve suç işleme kastını tespit edebilmek için ikinci bölümde anlatılan ispat vasıtalarından faydalanır. Bu bölümde de suçun vasıflandırılmasına dair açıklamalar ve kastı tespit etmeye yarayan kıstaslar üzerinde durulacaktır.

Kasten öldürme ve yaralama suçları kişilere karşı suçlar başlığı altında 5237 sayılı TCK'nın ikinci kısmında düzenlenmiş olup, bunun birinci bölümünü hayata karşı suçlar²⁰⁴; ikinci bölümünü ise vücut dokunulmazlığına²⁰⁵ karşı suçlar oluşturur.

²⁰⁴ Hayata karşı suçlar, kişinin temel haklarından en önemlisi ve vazgeçilmesi mümkün olmayan yaşam hakkıdır. Anayasa m. 12'de herkesin temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu m. 17'de ise yaşama hakkının dokunulmazlığının güvencede olduğu düzenlenmiştir. İHEB (m. 3-5) ve AİHS'nin 2. ve 5. maddeleri ile yaşama hakkı güvence altına alınmıştır. Söz konusu hak, insanın kendisinden bile korunan, kendisine tasarruf yetkisi verilmeyen, doğal, dokunulmaz, devredilemez ve vazgeçilmez nitelikte bir haktır. (Tezcan, Erdem, Önok, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, s. 193; Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, Cilt 1, 3. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2016, s.15; Gökçen, Balcı, Kasten öldürme suçları (TCK. m. 81-83), s. 6; Gökçen, Balcı, **Kasten Öldürme Suçu**, s. 100; Ekinci, Özcan, **a.g.e.**, s. 805; Koca, Üzülmöz, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 65; Artuç, **a.g.e.**, s. 1; Hafızoğulları, Özen, **a.g.m.**, s. 33-60; Özbek, v.d., **Türk Ceza**

Kasten öldürme kanunun hayata karşı suçlar kısmında; kasten yaralama ise vücut dokunulmazlığına ilişkin suçlar kısmında düzenlenmiştir.²⁰⁶ TCK m. 81 uyarınca, kasten öldürme suçunun cezası müebbet hapidir.²⁰⁷ TCK m. 86/1’de kasten yaralama tanımı yapılmış; kasten başkasının vücuduna acı veren²⁰⁸ veya sağlığının²⁰⁹ ya da

Hukuku Özel Hükümler, s. 101; Şen, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 250; Centel, Zafer, Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, s.13; Hafizoğulları, Özen, **a.g.e.**, s. 143).

²⁰⁵ Benzer şekilde Anayasa m. 17 kapsamında vücut dokunulmazlığı ve beden bütünlüğü koruma altına alınmıştır. (Otacı, **a.g.e.**, s. 623; Centel, Zafer, Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, s. 121; İlhan Üzülmmez, **Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 3; Toroslu, , **Ceza Hukuku Özel Kısım**, s. 44; Bayraktar, v.d., **a.g.e.**, s. 126; Koca, Üzülmmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 195; Artuç, **a.g.e.**, s. 399; Özen, **a.g.e.**, s. 163; Hafizoğulları, Özen, **a.g.e.**, s. 75; Şen, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 281); Tezcan, Erdem, Önok, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, s. 232.

²⁰⁶ Öldürme ve yaralama suçlarının maddi unsurları; fail, fiil, suçun konusu, netice, nedensellik bağı, objektif isnadiyet olarak ayrılabilir. Her iki suçun da faili, herkes olabilir. Benzer şekilde bu suçların mağduru da canlı ve insan olma şartıyla fail dışındaki kişiler olabilir. Öldürme suçunun konusu fiilin üzerinde gerçekleştiği insandır. Yaralama suçunun konusu ise hareketin yöneldiği insan vücududur. Yine kasten öldürme ve yaralama suçları icrai veya ihmali hareketle işlenebilir. Bu suçlar, serbest hareketli suçlardır. (Detaylı bilgi için bkz. Necati Meran, **Kişilere Karşı Suçlar**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Ocak 2008, s. 31 vd. ile s. 141 vd.; Hakan Hakeri, **Kasten Öldürme Suçları TCK 81-82-83**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007, s. 20 vd.; Veysel Gültaş, Av. Kadir Canbeldek, **5237 s. Yasanın İlgili Özel Hükümleri Çerçevesinde, (Açıklamalı/İçtihatlı) Kasten insan Öldürme Suçları (Hayata Karşı Suçlar)**, 1. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, Ekim 2008, s. 280 vd.; Gökçen, Balcı, **Kasten Öldürme Suçları**, s.32 vd.; Gökçen, Balcı, **Kasten Öldürme Suçları**, s. 122; Mustafa Ekinci, Şerafettin Özcan, **Eski ve Yeni Türk Ceza Kanunlarına Göre Kıyaslamalı Açıklamalı ve İçtihatlı Kasten insan Öldürme Suçları**, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, Kasım, 2004, s. 4; Nevzat Toroslu, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018, s. 45; Köksal Bayraktar, Serap Keskin Kiziroğlu, Ali Kemal Yıldız, Pınar Memiş Kartal, Sinan Altunç, Gülşah Bostancı Bozbayındır, Barış Erman, Fulya Eroğlu Erman, Gülşah KURT, Hasan Sinar, **Özel Ceza Hukuk Cilt II Kişilere Karşı Suçlar – 1 – (TCK m. 81-105)**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 15 vd.; Mahmut Koca, İlhan Üzülmmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s. 197 vd.; Mustafa Artuç, **Kişilere Karşı Suçlar**, s. 1 vd. ile s. 399 vd.; Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar**, 5. Baskı, Ankara, US-A Yayıncılık, Aralık 2016, s. 61 vd. ile 164 vd.; Zeki Hafizoğlu, Muammer Ketizmen, **Türk Ceza Hukukunda Hayata Karşı Suçlar**, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 66, Sayı:1, Kış 2008, s. 143-154; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 13. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2018, s. 200 vd.; Otacı, **a.g.e.**, s. 623 vd.; Meran, **a.g.e.**, s. 141 vd.; Üzülmmez, **a.g.e.**, s. 5 vd.; Bayraktar, Keskin Kiziroğlu, Yıldız, Memiş Kartal, Altunç, Bostancı Bozbayındır, Erman, Eroğlu Erman, Kurt, Sinar, **a.g.e.**, s. 126 vd.).

²⁰⁷ Kasten öldürme suçu ile soykırım ve insanlığa karşı suçlar birbirleriyle karıştırılmamalıdır. Etnik köken, tabi olunan ırkı ve dini inancı nedenleriyle bir grubun bütününe yahut bir kesimin yok edilmesini amaçlanan soykırım suçu (TCK m. 76) ile cinsel saldırı, deneye tabi kılma, işkence gibi çeşitli şekillerde de tezahür eden insanlığa karşı suçlar (TCK m. 77/1) içinde kasten öldürmeyi barındırır da farklı ve ayrı suçlardır. (Centel, Zafer, Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, s. 23-24; Tezcan, Erdem, Önok, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, 56 vd.).

²⁰⁸ Vücuda acı verme hareketi, bir kimsenin vücuduna maddi yahut manevi olarak ıstırap veren her türlü harekettir. (Centel, Zafer, Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, s. 136; Toroslu, , **Ceza Hukuku Özel Kısım**, s. 43; Bayraktar, v.d., **a.g.e.**, s. 127; Koca, Üzülmmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 197; Artuç, **a.g.e.**, s. 410; Özen, **a.g.e.**, s. 167; Hafizoğulları, Özen, **a.g.e.**, s. 75).

²⁰⁹ Sağlığın bozulmasına neden olma hareketi, mağdurun sağlığında maddi ve manevi saldırılarla vücudunda sorun oluşmasına sebebiyet verme şeklinde olur. Bu tanımı geniş yorumlamak gerekir;

algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan²¹⁰ kişinin bir yıl ile üç yıl arasında hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Öldürme suçunu işlemek isteyen fail, öldürmeye yönelik yapacağı hareketle öldürmeye göre nispeten daha hafif olan yaralama suçunu da işlemek durumundadır. Öldürme suçunu işlerken yaralama suçundan geçildiği için yaralama suçu, öldürme suçunun geçit suçudur. Geçitli suç, failin cezai yaptırım bakımından derece olarak daha ağırını işlemek için mutlaka bu suçla aynı hukuki değeri koruyan ve daha hafif yaptırma bağlanmış suçun işlenmesinin gerektiği durumda söz konusu olur.²¹¹ Fail, en ağır sonucu gerçekleştirmek üzere fiili işlemesine rağmen kastettiği neticenin değil de daha hafif neticenin meydana gelmesi durumunda, yalnızca söz konusu ağır suça teşebbüsten dolayı ceza alacaktır. Dolayısıyla öldürmeye kasteden fail, eylemin yaralama neticesini meydana getirmesi durumunda yalnızca öldürmeye teşebbüsten ceza alacaktır.²¹² Yaralama suçu, daha ağır olan öldürme suçunun içinde erimektedir.²¹³

Yaralama öldürme suçunun geçit suçu olduğundan, mağdura yönelik gerçekleştirilen eylemin vasıflandırılmasında yanılgıya düşülebilmekte ve oldukça farklı cezai müeyyideler söz konusu olabilmektedir. Çalışma konumuz bakımından eğer eylem kasten yaralama olarak nitelendirilirse, fail bir yıldan başlayan bir hapis cezası ile karşılaşacakken (TCK m. 86/1), eylem öldürmeye teşebbüs olarak

yalnızca mağdurun rahatsızlanmasına değil, vücudunda düzensizliğe sebebiyet verme şeklinde de gerçekleştirilebilir. Örneğin, mağdura müşil ilacı verilmesi. (Bayraktar, v.d., a.g.e., s. 128; Artuç, a.g.e., s. 407).

²¹⁰ Algılama yeteneğinin bozulması, mağdurun irade ve düşünme kabiliyetinde hasar oluşturma, yanlış doğru ayrımını kaybetmesi kısacası mağdurun idrak kabiliyetinin geçici olarak kaybetmesidir. Misal, şok geçirme, hipnotize olma hali yahut baygınlık geçirme algılama yeteneğinin bozulmasıdır. Bu durumlar akıl hastalığından farklıdır. (Centel, Zafer, Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, s. 138 Koca, Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 198; Artuç, a.g.e., s. 408; Özen, a.g.e., s. 169; Hafizoğulları, Özen, a.g.e., s. 76; Meran, a.g.e., s. 143).

²¹¹ Kayihan İçel, “Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri Ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 7, Sayı 14, Güz 2008, (Çevrimiçi), <https://ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s14/035-049.pdf>, 16.09.2019, s. 46); Murat Volkan Dülger, “Suçların Birleşmesine İlişkin Tanımlar, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri”, **Leges Dergisi**, Yıl:1 Sayı:1, (Çevrimiçi), https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2564563, 16.09.2019, s. 76; Mustafa Özen, “Suçların İçtima (Zincirleme Suç - Fikri İçtima - Bileşik Suç)”, Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi**, kamu hukuku (ceza ve ceza usul hukuku) Anabilim Dalı, Ankara, 2008, s. 159.

²¹² İçel, a.g.m., s. 46-47; Dülger, a.g.e., s. 76; Öztürk, Erdem, a.g.e., s. 414.

²¹³ Özen, a.g.e., s. 159; Göktürk, a.g.e., s. 248; Öztürk, Erdem, a.g.e., s. 413.

nitelendirildiğinde ise en az dokuz yıl hapis cezası alacaktır (TCK m. 81, 35).²¹⁴ TCK m. 82’de kasten öldürme suçunun nitelikli halleri²¹⁵ sıralanmış olup, yaralamanın TCK m. 86/3 ve m. 87 kapsamında olması durumunda ayrıca cezanın ağırlaştırılacağı düzenlenmiştir.²¹⁶

Çalışma konumuzla benzer bir kavram olarak kasten yaralama eylemi neticesinde ölüme neden olmanın düzenlendiği TCK m. 87/4 hükmü üzerinde de durmak gerekmektedir. Bu madde uyarınca failin cezai sorumluluğunun doğması için failin kastı yaralamaya yönelik olmakla beraber meydana gelen ölüm neticesi yönünden ise en azından taksirinin bulunması gerekir.²¹⁷ TCK m. 87/4 kapsamında failin sorumlu tutulabilmesi için meydana gelen ölüm neticesi ile yaralama eylemi arasında nedensellik bağının bulunması, neticenin objektif olarak faile isnadının mümkün olması gerekmektedir. Bu konuda ileri sürülen örneğe göre, kişide daha önce mevcut olan bir rahatsızlığın, örneğin kalp rahatsızlığının, eklenmesiyle ölüm

²¹⁴ Hakeri, **a.g.e.**, s. 30.

²¹⁵ Detayları için bkz. Hafizoğlu, Ketizmen, **a.g.m.**, s. 147; Gültaş, Canbeldek, **a.g.e.**, s. 285; Bayraktar, v.d., **a.g.e.**, s. 39; Koca, Üzülmmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 195; Artuç, **a.g.e.**, s. 418 vd.; Özen, **a.g.e.**, s. 83; Şen, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 256 vd.

²¹⁶ Detaylar için bkz. Centel, Zafer, Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar.**, s. 145 vd.; Meran, **a.g.e.**, s. 146; Toroslu, , **Ceza Hukuku Özel Kısım**, s. 51; Bayraktar, v.d., **a.g.e.**, s. 146; Koca, Üzülmmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 198; Artuç, **a.g.e.**, s. 418; Özen, **a.g.e.**, s. 186; Hafizoğulları, Özen, **a.g.e.**, s. 80 vd.

²¹⁷ TCK 23. maddede, bir fiilin kastedilenden daha ağır neticeyi meydana getirmesi için meydana gelen neticede en azından taksirin bulunması gerektiği düzenlenmiştir. Bu bakımından kast- taksir kombinasyonu söz konusu olmaktadır. “En az taksir” ibaresi bulunmasından yola çıkarak, m. 87/4 bağlamında hareket ve netice arasında kast-olası kast; kast-kast kombinasyonlarının da mümkün olup olmayacağı konusunda doktrinde tartışma bulunmaktadır. Bu tartışmanın akıbetine göre teşebbüs yalnızca kasıtlı suçlarda mümkün olduğundan TCK m. 87/4 bağlamında teşebbüsün söz konusu olup olmayacağı da değerlendirilmektedir. Konuya ilişkin açıklama ve eleştiriler için bkz. Bayraktar, v.d., **a.g.e.**, s. 164 vd.; Tezcan, Erdem, Önok, s. 258; Özen, **a.g.e.**, s. 141; Özbek vd., **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 225; Samet Can Olgaç, **Kasten Yaralama Neticesinde Ölüme Neden Olma Suçu (TCK 87/4)**, 1. Baskı, Ankara, seçkin Yayıncılık, 2016, s. 29; Ahmet Gökçen, Murat Balcı, “Kasten Yaralama Suçunun Neticesi Sebebiyle Ağırlaştırılmış Halleri (TCK m. 87)”, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/273401>, 15.09.2019, s. 373, 374; Namık Kemal Topçu, “Amerikan Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Kasten Yaralama Sonucu Ölüme Neden Olma Suçu”, Doktora Tezi, **Selçuk Üniversitesi**, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya, 2012, 53 vd.; Yurtcan, Erdener: “Yargıtay Kararları Işığında Öldürme Ve Yaralama Suçları (Hayata ve Vücut Dokunulmazlığına Karşı Öteki Suçlar)” **Türkiye Barolar Birliği Yayınları**, 2015, S. 286, (Çevrimiçi), <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/517.pdf>, 15.09.2019, s. 33; Yargıtay bazı kararlarında failin neticeden taksir derecesinde kusurlu olmasından neticenin objektif olarak öngörülüp öngörülemeyeceği, neticenin failce bilinip bilinemeyeceğinin anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. YCGK 14.04.2009 1-197/93, Yargıtay 1CD. 22.05.2007 T. 4671/2883 (Bayraktar, v.d., **a.g.e.**, s. 164)

neticesinin meydana gelmesi durumunda nedensellik bağıının kesildiği söylenemez. Fakat bu rahatsızlık, failin hareketi mevcut olmasa dahi ölüm neticesini meydana getirecek idiyse nedensellik bağı kalkmış olacaktır. Bu durumda faile, yalnızca kasten yaralamadan ceza verilecektir.²¹⁸ TCK m. 87/4'te, yalnızca TCK m. 86/1'e ve m. 86/3 kapsamında kalan durumlarda faile ne kadar ceza verileceğinin düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması hali (TCK m. 86/2) kanun metninde kapsam dışı bırakılmıştır.²¹⁹

Failde yaralama kastı olmamakla beraber taksirli eylemiyle ölüm neticesi meydana gelmiş ise TCK m. 87/4'nin uygulama olanağı yoktur. Bu durumda taksirle öldürme suçu oluşacaktır. TCK m. 87/4'de ağırlaşan ölüm neticesine yönelik de failin kastı bulunmamalıdır. Failin ölüm neticesine yönelik kastı bulunması durumunda ise kasten öldürmeden ceza verilecektir.²²⁰

Failin kastı dış dünyada gözlemlenen koşullara göre²²¹ anlaşılır. Bu koşullar, fiilin özellikleri, mağdurun yaralanmasının hayati bölgelerde olup olmadığı, fail ile

²¹⁸ Tezcan, Erdem, Önok, **Teorik Ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 16 Baskı, 2018, s. 259; Özen, **a.g.e.**, s. 142; Özbek vd., **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 225; Olgaç, **a.g.e.**, s. 25; Gökçen, Balcı, **a.g.m.**, s. 372; Topçu, **a.g.e.**, s. 127 vd.; Yurtcan, **a.g.m.**, s.32; Nedensellik bağı ve teorileri için bkz. Faruk Erem, "Nedensellik Bağı Ve Ümanist Doktrin", (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/327/3295.pdf>, 16.09.2019, b.a.

²¹⁹ TCK m. 87/4. maddesinde TCK m. 86/2 atlanarak yalnızca yaralamanın nitelikli halleri olan 86/1 ve 86/3'e gönderme yapılmıştır. Dolayısıyla TCK m. 86/2'de düzenli basit tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde meydana gelen kasten yaralama eylemi sonucu ölüm meydana gelmesi durumunda, taksirle öldürme suçunun olduğu ileri sürülmektedir. Bu konuda farklı görüşe göre ise yaralama eylemi bakımından kastın bulunması nedeniyle yalnızca kasten yaralama suçunun olduğu ileri sürülmektedir. Detaylı bilgi ve tartışmalar için bkz. Tezcan, Erdem, Önok, s. 259; Bayraktar vd. **a.g.e.**, s. 182; Özbek vd. **a.g.e.**, s. 226; Özen, **a.g.e.**, s. 142; Olgaç, **a.g.e.**, s. 45; Balcı, Gökçen, **a.g.m.**, 374; Birtok, **a.g.e.**, s. 254.; Yurtcan, **a.g.m.**, s. 33.

²²⁰ Tezcan, Erdem, Önok, s. 265; Bayraktar vd. **a.g.e.**, s. 170; Gökçen, Balcı, **a.g.m.**, s. 405; Birtok, **a.g.e.**, s. 255.

²²¹ Yargıtay 1. CD. 02.03.2015 T. 2014/539 E. 2015/1071 K. "**Kast sanığın iç dünyasındaki yoğunluktan ibaret olup, belirlenmesi dışarıya yansıttığı hareketleri çerçevesinde tespiti mümkün olacağından ve sanığın, ciddi bir engel hal bulunmaksızın eylemine kendiliğinden son vermesi, toplam 3 adet kesici delici alet yaralanmasından yaşamsal tehlikeye yol açan yaranın tek oluşu, diğer yaraların basit tıbbi müdahaleyle giderilebilir oluşu, sanık ve mağdurun olay yerinden kendiliğinden ayrılıp evlerine gitmeleri, bu haliyle sanığın öldürme kastını gösterir her türlü kuşkudan uzak, kesin ve yeterli yanıt bulunmamış olması karşısında, sanığın ortaya çıkan kastının yaralama olduğu; TCK'nun 61. maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araç, suç konusunun önem ve değeri, kasta dayalı kusurun ağırlığı hususları dikkate alınarak, neticeye etkili olacak biçimde mağdur hakkında alınan adli rapor kapsamı da dikkate alınarak, temel cezada teşdit yapılarak kasten yaralama suçundan hüküm kurulması yerine, kasten öldürmeye**

mağdur arasındaki ilişki, fiilin işlendiği yer ve zaman, aracın hangi suç için elverişli olduğu, fiilin gerçekleşmesinde engel sebebin varlığı, failin kendiliğinden eylemini sonlandırıp sonlandırmadığı, olay anında failin hareketleri, failin olay anındaki söylemleri gibi belli ve sınırlı sayıda olmayan kıstaslardan hareket edilir.²²² Bu kıstaslardan hepsinin öldürme kastını ortaya çıkarmak için mevcut olması zorunluluğu yoktur. Öyle ki, bazen bu kıstaslardan *yalnızca birinin* bulunduğu durumda öldürme kastının bulunduğu tespit edilebilirken, birden fazlasının birlikte olduğu bir olayda yalnız yaralama kastının var olduğu da söylenebilir²²³. Ancak kastın belirlenmesi açısından ne kadar çok kriterden yararlanılırsa, varılan sonucun da o ölçüde isabetli olacağı söylenebilir. Yargıtay'ın istikrarlı kararlarıyla geliştirdiği söz konusu kıstasları, doktrin de benimsemiştir.²²⁴

Bu kıstaslardan hareketle failin kastı tespit edilmeye çalışılacak aksi ispatlanamadığı sürece ikinci bölümde izah edilen masumiyet karinesi ve şüpheden sanık yararlanır hükmüne göre değerlendirme yapılacaktır. Yani yargılama neticesinde; failin hangi suçu işlediğine dair her türlü şüpheden uzak bir kanaate varılamaması durumunda fail ya beraat edecek yahut da lehe olan kasten yaralamadan ceza alacaktır.²²⁵

teşebbüs” ten ceza verilmesi bozmayı gerektirdiği belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 01.05.2019).

²²² Zafer, **a.g.e.**, s. 250; Şen, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 109; Av. Erhan Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 44.; Bayraktar, v.d., **a.g.e.**, s. 30-31; Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s. 86-87; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 390; Apaydın, **a.g.e.**, s. 114; Otacı, **a.g.e.**, s.215; Gültaş, Canbelek, **a.g.e.**, s. 282; Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 37-41; Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s. 87; Hakeri, **a.g.e.**, s. 30; Özen, **a.g.e.**, s. 70; Meran, **a.g.e.**, s. 34; Ekinci, Özcan, **a.g.e.**, s. 585; Özbek, v.d., **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 151; Ersan Şen; Ertekin Aksüt; “Öldürmeye Teşebbüs İle Kasten Yaralama Mukayesesi ve Uygulama Sorunları”, TBBD, Cilt 109, 2013; s. 337; Sözüer, **a.g.e.**, s. 303; Yargıtay CGK. 2013/1-325 E. 2014/73 K. sayılı içtihadı (Özen, **a.g.e.**, s. 70); Yargıtay CGK. 27.12.2005 T. 1-131/167 sayılı, 31.03.1986 T. ve 8-153, 21.05.1984 T. 388/178 sayılı, 12.12.2000 T. 245-250 sayılı, 28.03.2000 T. 42-56 sayılı, 22.05.2001 T. 100-108 sayılı, 24.06.2003 T. 148-196 sayılı, 08.07.2003 T. 196-212 sayılı, 30.09.2003 T. 226-229 sayılı ve 31.03.2009 T. 248-82 sayılı içtihatları (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

²²³ Aksüt, Şen, **a.g.e.**, s. 338.

²²⁴ Koca, Üzülmüş, **a.g.e.**, s. 87; Hakeri, **a.g.e.**, s. 31; Centel, Zafer, Çakmut, **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, s. 65.

²²⁵ Apaydın, **a.g.e.**, s. 118; Ünver, Hakeri **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 1544 vd.; Birtek, **a.g.e.**, s. 272; Centel, Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 639; Avcı, **a.g.m.**, s. 95; Gedik, Topaloğlu, **a.g.e.**, s. 435 vd.; Öztürk, Erdem, **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 179, s. 179; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, **Ceza Muhakemesi Hukuku “Temel Bilgiler”**, Ankara,

3.2. Kıstaslar

3.2.1. Fail ve Mağdura İlişkin Sebepler

Bu ölçüt kapsamında, failin ve mağdurun kişisel özellikleri, faille mağdurun birbirlerine husumet besleyip beslemedikleri, varsa husumetin nedeni ve derecesi, bunların kastın tespitinde ne şekilde değerlendirildiği incelenecektir.²²⁶

3.2.1.1 Failin Kişisel Özellikleri

Çalışma konumuz bakımından kişisel özellikten kasıt, kişiyi diğer insanlardan farklı kılan suçun tespitinde üzerinde durulabilecek; fiziksel, sosyal, psikolojik niteliklerdir. Cinsiyet, ırk, medeni hal, eğitim, din, alışkanlıklar, meslek ve yaş suça etki edebilecek kişisel özellikler olarak inceleme alanı bulur.²²⁷

Bunlardan çalışma konumuza ilişkin Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.07.2018 tarihinde vermiş olduğu bir kararında, *yaşı ilerlemiş olan bireyin* sağlıklı olarak hedef gözetemeyeceği, gece vakti net olarak mağdurun yaşamsal bölgesini seçemeyeceği belirtilerek yaş unsurundan hareketle diğer kıstaslar da göz önünde bulundurularak öldürmeye teşebbüsten değil; kasten yaralamadan hüküm kurulması gerektiği belirtilmiştir. Yaşa dair sübjektif bir değerlendirme olarak; yetişkinliğe uyum sürecinde bireylerin daha fazla hata yaptığı bilinmektedir. Yapılan bir araştırmada ülkemizde suçların yarısının 25 yaşın altındaki çocuklar ve gençler tarafından işlendiği tespit edilmiştir. Bu sebeple, henüz olgunlaşmamış failin, ağır çalışma şartlarındaki meslekler, daha yetersiz eğitim almış bireyler hatta ağır iklim

Seçkin Yayınevi, 2018, s. 68; Yenisey, Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 75; Toroslu, Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 176.

²²⁶ Gültaş, Canbelek, **a.g.e.**, s. 282; Günay, **Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı**, s. 135 (Zehra- Niyazi Özkaya, "Müsessir Fiil İle Adam Öldürmeye Tam Teşebbüs Suçlarını Birbirinden Ayıran Kıstaslar", Ad. Derg. 1986, s.3 sh. 74-82'den aktarmıştır.); Apaydın, **a.g.e.**, s. 119; Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 41.

²²⁷ Failin kişisel özelliklerinin suç işlemede etkisi konusunda kriminolojideki teoriler, eleştiri, istatistiki sonuçlar ile araştırmalara dair ayrıntılı bilgi için bkz. Fusun Sokullu Akıncı, **Kriminoloji**, 13. Baskı, İstanbul, Beta, 2018 s. 165 vd.; M. Emin Alşahin, **Kriminoloji**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, 145 vd.; Timur Demirbaş, **Kriminoloji**, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 99 vd.; Tülin Günşen İçli, **Kriminoloji**, Genişletilmiş 10. Baskı, Ankara, Seçkin, 2019, s. 67 vd.; Doğan Soyaslan, **Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)**, 3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015, s. 69 vd.

şartlarında yaşayan insanların bir başkasının canına kastetmesi diğerlerine göre daha mümkün olduğu yorumlanabilir.²²⁸ Yine ilgisiz, sevgisiz şiddet içeren ortamda, sosyal ve ekonomik yetersizlik içerisinde büyüyen kişinin ne yazık ki sosyal ve ekonomik refah içinde yetişen bireye nazaran başkasının canına kastetmesi daha mümkün yorumlanır.²²⁹ Kişinin yaşadığı çevreye dair, Türkiye’de suç oranının en yüksek olduğu il ve ilçelere dair yapılmış olan araştırmalar, hangi il ve ilçelerde suç oranının yüksek olduğu konusunda ikna edici veriler vermektedir.²³⁰ Bu verilerin incelenmesinde esas itibarıyla bu il ve ilçelerde suç oranının yıllara göre değişmediği, önceki yıllara göre istikrarlı devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu da kişinin yaşadığı çevrenin suç işleme yahut daha ağır olan suça kastetme eğilimini arttırdığını göstermektedir.

Çalışma konumuz bakımından kastın tespitinde kişisel özelliklere dair söylenenler, çoğunlukla sübjektif değerlendirme ve genel kabul içerdiğinden tek başlarına itibar edilmeleri mümkün değildir.²³¹

3.2.1.2. Mağdurun Kişisel Özellikleri

Mağdurun yaşı, fiziksel, ruhsal ve psikolojik kişisel özellikleri de diğer kıstaslarla beraber yan unsur olarak kastın tespitinde göz önüne alınabilir. Örneğin mağdurun dayanma gücünün yetişkin yahut sağlıklı kişilere göre daha düşük olduğu durumda sanığın eyleminin mağdur üzerinde oluşturacağı etkiyi bilip bilmediği ve isteyip istemediğinden yola çıkılarak sanığın eyleminin kasten yaralamaya değil öldürmeye teşebbüse uygun olduğu diğer ölçütlerle beraber değerlendirilebilir.²³²

²²⁸ Erhan Günay, **Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı**, s. 141 (Özkaya, a.g.m., s. 74-82’ den aktarmıştır.); Artuk, Alşahin, **Kriminoloji**, s. 329 vd. Özcan Köknel, **Gençlik Suçları**, (https://kriminoloji.com/Genclik_Suclari-KOKNEL.htm) ; Soyaslan, **Kriminoloji**, s. 100 vd.

²²⁹ Günay, **Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı**, s. 141 (Özkaya, Özkaya, agm., s. 74-82’ den aktarmıştır.) ; Sosyolojik, ve sosyo-psikolojik teoriler hk. bkz. Sokullu Akıncı, **a.g.e.**, s. 189 ; Artuk, Alşahin, **Kriminoloji**, s. 303 vd.; Günşen İçli, a.g.e., s. 92 vd.; Demirbaş, **Kriminoloji**, s. 139 vd.

²³⁰ Bkz. (Çevrimiçi), http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/ist_tab.htm#_05.07.2019.

²³¹ Apaydın, **a.g.e.**, s. 119.

²³² Otacı, **a.g.e.**, 217; Birtok, **a.g.m.**, s. 258; Mağdurun kişisel özelliklerinin suçun nitelendirilmesinde dikkate alınacağı hk. Yargıtay CGK. 26.06.2018 T. 2017/848 E. 2018/312 K. sayılı içtihadından

Mağdurun kişisel özelliğine ilişkin Yargıtay bir kararında, mağdurun aşırı kilolu olması nedeniyle bıçağın yağ dokusunu geçemediği ve hayati tehlikenin bu sebeple oluşmadığı gerekçesiyle eylemin, kasten yaralama değil öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.²³³

3.2.1.3. Mağdurun Hayati Tehlike Geçirmesi

Adli Tıp Kurumu'nun, "Yeni Türk Ceza Kanununda Tanımlanan Yaralama Suçlarının Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi ve Adli Rapor Tanzimi İçin Rehber" başlıklı çalışmasında, hangi somut durumların yaşamı tehlikeye soktuğu yazılmıştır.²³⁴ Bu çalışma uygulamada yara yerlerinin lokasyonu ve mahiyetlerinin belirlenmesi ve tespiti Adli Tıp Kurumu'nca yapıldığından başvuru bir kaynaktır.²³⁵

Fakat belirtmelidir ki hayati tehlike geçirme, onu değerlendiren hekime göre değişebilmekte; hatta adli tıp alanında çalışan uzmanların en çok hata yaptıkları konulardan birini de hayati tehlikenin belirlenmesi oluşturmaktadır. Öyle ki, bazı durumlarda hayati tehlike bulunmadığına dair rapor verilmesine karşın kişi yaşamını kaybedebilmektedir.²³⁶ Bu hususlar göz önünde bulundurulmak kaydıyla hayati

alındığı şekliyle "Yargıtay'ın istikrar kazanan içtihatları ve hukukun temel ilkesi olan her suç ve eylemin kendi içerisinde özel olması, bu özelliğin suçu oluşturan davranışlar, sanık ve **mağdurun kişisel özellikleri**, olayın oluş şekli, olayın gerçekleştiği yer ve zaman bakımından farklılık arz ettiği..." (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019).

²³³ Yargıtay 1 CD. 09.04.2014 T. 2013/819 E. 2014/2294 K. sayılı içtihadında, sanığın, üzerindeki bıçakla mağduru sol bacak ve sol kol bölgelerinden BTM ile giderilemeyecek şekilde yaraladığı, mağdurun hayati tehlike geçirmediği, **aşırı kilolu olan mağdurun özellikle batin bölgesindeki derin bıçak yarasının** yağ dokusu sebebiyle iç organlarının yaralanmasını ve hayati tehlike geçirmesini önlediği, sanığın eylemini kendisine müdahale eden mağdur ile tanıklar ve olay yerine gelen polis memurlarının engellemeleri nedeniyle tamamlayamadığı olayda, eyleminin bir bütün halinde öldürmeye teşebbüsü oluşturduğu anlaşıldığı halde, bu suçtan cezalandırılması yerine, suç vasfında hataya düşülerek kasten yaralama ve silahla tehdit suçlarından hüküm kurulması, yasaya aykırı bulunmuş, eyleme bağlı kastın öldürmeye yönelik olduğu, belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019).

²³⁴ Adli Tıp Kurumu Yeni Türk Ceza Kanununda Tanımlanan Yaralama Suçlarının Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi ve Adli Rapor Tanzimi İçin Rehber başlıklı çalışmada, hangi somut durumların yaşamı tehlikeye soktuğu detaylı olarak izah edilmiştir. (Bkz. Tezcan, Erdem, Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 2018, s. 247).

²³⁵ Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 45; Apaydın, **a.g.e.**, s. 116; Hakeri, **a.g.e.**, s. 34.

²³⁶ Hakeri, **a.g.e.**, s. 35; Avcı, **a.g.m.**, s. 95.

tehlike kıstası, failin kastının yönü belirlememize yardımcı olur.²³⁷ Öte yandan; yaşamı tehlikeye sokan yaralama TCK m. 87/1-d hükmünde düzenlenmiş olduğundan ancak diğer ölçütler göz önüne alınmaksızın, salt mağdurun hayati tehlike geçirmiş olması ölçütüne göre karar vermek mümkün değildir.²³⁸

Yargıtay içtihatlarında hayati tehlikeye neden olan yaralama *birden fazla ise*, esas itibarıyla failin kastının öldürme yönünde olduğunun kabul edildiği görülmektedir.²³⁹ Hayati tehlike geçirme, öldürme kastına yönelik bir ölçüt olduğundan bunun mefhumu muhalifinden, eylem sonucu mağdur, hayati tehlike geçirmemiş ise, failin kastının yaralama yönünde olduğu kabul edilir denilebilir.²⁴⁰ Ancak ileri sürülen bu kriterin genel geçer her olaya uygulanması mümkün olmayıp failin kastının öldürme suçuna yönelik olduğunun söylenmesi için bırakınız hayati tehlikeyi, mağdurun vücudunda fiziken hiçbir etki bulanması dahi gerekmez. O halde tek başına eylemin hayati tehlike meydana getirmiş olması diğer ölçütlerle birlikte göz önünde bulundurulduğunda öldürme kastının varlığını ortaya koyabilir.^{241, 242}

3.2.1.4 Fail İle Mağdur Arasındaki Husumet

Yargılamayı yapan mercii uyuşmazlığı, genel bilgiler çerçevesinde anlamaya, olayın neden o şekilde gerçekleştiğini tespit etmeye uğraşır. Her olayın bir sebebi

²³⁷ Avcı, **a.g.m.**, s. 94; Hakeri, **a.g.e.**, s. 35; Hayati tehlike nedeniyle kasten öldürmeden hüküm kurulması gerektiği hk. bakınız Yargıtay 1. CD., 06.05.2015 tarih, 2014/4346 E. ve 2015/2948 K (Özbek, **a.g.m.**, s. 3546 - 3547); Aynı yönde bkz. Yargıtay 1. CD. 12.12.2018 T. 2018/ 4239 E. 2018 / 5365 K.; Yargıtay 1 CD 25.04.2016 T. 2015/ 3745 E. 2016/2107 K.; (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

²³⁸ Avcı, **a.g.m.**, s. 94; Hakeri, **a.g.e.**, s. 35.

²³⁹ Apaydın, **a.g.e.**, s. 116.

²⁴⁰ Birtek, **a.g.m.**, s. 265-266; Artuç, **a.g.e.**, s. 20; Yargıtay 3. CD. 03.04.2019 T. 2018/ 11505 E. 2019/7061 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 14.07.2019).

²⁴¹ Özbek, v.d., **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler.**, s. 153; Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 45; Birtek, **a.g.m.**, s. 261; Avcı, **a.g.m.**, s. 94.

²⁴² Özbek, v.d., **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler.**, s. 153; Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 45; Birtek, **a.g.m.**, s. 261; Avcı, **a.g.m.**, s. 94. Yargıtay, daha önce istikrarlı olarak yaralama ile öldürmeye teşebbüs ayrımında, vücuda isabet eden birden fazla bıçak/alet darbesini öldürmeye teşebbüs; tek alet darbesini ise yaralama olarak nitelemişti. Bu şekilde genel geçer bir görüş benimsemişti. Son yıllarda bu genel kabulünden uzaklaşmış, darbe sayısı tek dahi olsa; darbe şiddeti, suçta kullanılan alet ve meydana gelen yaranın mahiyeti kıstaslarını da göz önüne alıp kastın öldürmeye yönelik olduğunu değerlendirebilmektedir. (Otacı, **a.g.e.**, s. 216; Değişen uygulamaya dair değerlendirme için bkz. Yargıtay CGK 2011/ 72 E. 2011 / 102 K. 17.05.2011 T. Sayılı içtihadı Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 14.07.2019).

olduğu kabulünden hareketle bu sebep tespit edilerek failin hangi kastla işlendiği saptanabilir.²⁴³ Failin mağduru öldürmesi için olayın öncesi yahut olay anında bir nedenin tespit edilemediği durumda; eylemin yaralamaya yönelik olduğu düşünülebilir.²⁴⁴

Yargıtay'ın *husumet* deyiminden anladığı, fail ile mağdur arasında öldürme kastıyla hareket edecek boyutta ağır bir husumet bulunup bulunmadığıdır. Husumetin bu boyutta olup olmadığını yargılama mercii değerlendirecektir.²⁴⁵ Yargıtay bu konuda “**aynı olayda kardeşleri olan maktulün aynı nedenlerle öldürülmüş olması**” nın nazara alınması gerektiğini belirtmiştir.²⁴⁶ Zira faili bir başkasını öldürmesini gerektirecek kadar aralarında ağır bir husumet yok ise, diğer hususlar ile beraber değerlendirilmek şartıyla kastının yaralamaya yönelik olduğu kabul edilir.²⁴⁷

²⁴³ Avcı, **a.g.m.**, s. 95; Apaydın, **a.g.e.**, s. 114; Artuç, **a.g.e.**, s. 18; Hakeri, **a.g.e.**, s. 36.

²⁴⁴ Hakeri, **a.g.e.**, s. 40; Yargıtay 3. CD. 25.02.2019 T. 2018/ 5745 E. 2019 / 3780 K. alındığı üzere “Sanık ... ile katılan ...'in baba kız oldukları, aralarında öldürmeyi gerektirecek bir husumetin bulunmadığı, gece uyandığında kızının evden kaçtığını ve gece yarısı tekrar eve geldiğini gören sanık ...'in kızının peşinden giderek, sokakta yakaladığı kızına anlık sinirle bıçak ile iki kez koltuk altına ve bir kezde baldırına vurarak eylemine esaslı bir karşı koyma olmamasına rağmen devam etmediği, olayın devamında evlerine döndükleri, burada konu hakkında konuştukları, sanığın evde de eylemini tamamlama imkanı bulunmasına rağmen herhangi bir eylemde bulunmadığı” eylemin öldürmeye teşebbüs değil; kasten yaralama suçunun oluştuğu belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019) Aynı doğrultuda Yargıtay 1. CD 02.07.2015, 795/4240 sayılı kararı (Özbek, **a.g.m.**, s. 3553).

²⁴⁵ Mustafa Serdar Özbek, “Kasten Öldürme Suçuna Teşebbüs İle Kasten Yaralama Suçunda Failin Kastının Belirlenmesine İlişkin Bir Vakıa Tahlili”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2016, S. 65 (4), (Çevrimiçi), <https://jurix.com.tr/article/12850>, 20.07.2019, s. 3544; Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 41; Yargıtay 1. CD.13.02.2017 T. 2017/ 122 E. 2017 / 372 K sayılı karardan alındığı şekliyle, **saçlarının apaçi modelinde olduğu, suça sürüklenen çocuğa, bizim mahallede böyle dolaşamazsın**, demesi üzerine çıkan tartışmada göğüs bölgesinden ve yaşamsal tehlike geçirmesine neden olacak şekilde tek bıçak darbesiyle yaraladığı olayda; mağdurdaki yara sayısı ve niteliği, taraflar arasında **husumetin öldürmeye sevkedecek ciddi boyutta olmaması**, eyleme kendiliğinden son verme, son vermeye etkili dışarıdan bir engel bulunmama nedenleriyle kastın, öldürmeye yönelik olmadığı, belirtilmiştir.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019).

²⁴⁶ Yargıtay 1. CD. 27.02.2019 T. 2018/ 4690 E. 2019 / 1220 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019).

²⁴⁷ Yargıtay 1. CD., 02.07.2015 tarih, 2015/795 E. ve 2015/4240 K. (Özbek, **a.g.m.**, s. 3553); Yargıtay 1.CD. 26.09.2018 T. 2018/ 3139 E. 2018 / 3706 K. sayılı içtihadından alındığı şekliyle, olay günü sanıkların taksiye bindikleri, tuvalet ihtiyacı gidermek için benzinliğe gittikleri, benzinliğin kapalı olması sebebiyle inşaatın bulunduğu yerde tuvalet yapmaya kalktıkları, mağdur Hakan'ın eyleme müdahale ettiği, bundan dolayı tartışma çıktığı ve Erdi'nin elindeki bıçağı birkaç defa salladığı ve Hakan'ın batın sol tarafından hayatı tehlike oluşturacak şekilde bir bıçak darbesiyle yaralandığı anlaşılan olayda, kasten yaralamadan hüküm kurulması gerektiği, belirtilmiştir. Kararda, taraflar arasında tuvalet tartışmasından ibaret olan husumetin önemsiz olmasının eylemin yaralama olarak

Ne var ki, taraflar arasında ciddi nitelikte bir husumet bulunması, *tek başına* öldürme kastını ispatlamak için yeterli değildir. Nitekim karşı bir tez olarak, geçmişe dayanan bir husumet bulunmasına rağmen, fail ve mağdurun uzun zamandır bu husumet ile birbirine zarar vermeden yaşamlarına devam etmiş oldukları haklı olarak ileri sürülebilecektir.²⁴⁸

Husumet konusunda söylenenler, diğer koşullarla beraber değerlendirilmesi gereken sebeplerdir. Çünkü failin kastının öldürmeye yönelik olduğunun söylenmesi için her zaman fail ve mağdur arasında geçmişe dayanan ve “kanlı bıçaklı boyutta” tarif edilen bir husumet bulunmayabilir. Bu derece bir husumet bulunmasa dahi fail, öldürmeye kastetmiş olabilir.²⁴⁹ Öldürme suçunu işleyen kişinin mutlaka bir sebebinin bulunması veya bu sebebin somut olayda ispat edilmiş olması da gerekmez. Yargıtay’ın su sırası nedeniyle²⁵⁰, trafikte yol verme tartışması nedeniyle²⁵¹ ve bunun gibi çok *önemsiz* sebeplerden meydana gelen fiilleri de öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirdiği birçok kararı bulunmaktadır.

O halde baştan husumet yoksa öldürme kastı yok husumet varsa öldürme kastı vardır, şeklinde bir ön kabul ileri süremeyiz. Dolayısıyla her fail ve fiil için ayrı ayrı ve objektif gözle somut olayda inceleme yapılmalıdır. Bununla birlikte taraflar arasında önceden *öldürmeyi gerektiren* bir husumet bulunması, diğer kriterlerle birlikte ele alındığında öldürme kastının varlığını ortaya koymada yararlı olabilir.

belirlenmesinde diğer sebepler de göz önünde bulundurulmak kaydıyla etkili olmuştur. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019).

²⁴⁸ Birtek, **a.g.m.**, s. 257; Otacı, **a.g.e.**, s. 218.

²⁴⁹ Artuç, **a.g.e.**, s. 16; Birtek, **a.g.m.**, s. 257; Apaydın, **a.g.e.**, s. 114.

²⁵⁰ Yargıtay 1.CD. 10.02.2015 T. 2014/ 5468 E. 2015 / 564 K. “su sırası sorunu nedeniyle bu konuda görevli köy muhtarı olan mağdurun sanığı ikaz etmesi üzerine; sanığın mağdura bağırdığı, mağdurun da konuyu jandarmaya iletceğini belirterek arkasını dönmesi ile sanık ..’in mağdura doğru tabanca ile birden fazla ateş etmesi sonucu mağdurun; duyu ve organlardan birinin işlevinin sürekli zayıflamasına, neden olacak şekilde yaralandığı olayda; hedef alınan vücut bölgesi, kullanılan aletin özelliği ve elverişliliği, atış sayısı, yaraların sayısı ve niteliği, engel durumunun varlığı hususları dikkate alındığında, kastın öldürmeye yönelik olduğu” belirtilmiştir. Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 10.05.2019).

²⁵¹ Yol verme meselesinden çıkan tartışmada hedef gözetme, mağduru üç defa bıçaklama, eylemi üçüncü şahsın müdahalesi ile bırakmak zorunda kalma nedenleriyle öldürmeye teşebbüsten ceza verilmesi gerektiği hk bkz. Yargıtay CGK. 23.09.2014 T. 2013/ 1-804 E. 2014 / 391 K. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019).

3.2.2. Suçta Kullanılan Araca İlişkin Sebepler

3.2.2.1. Aracın Niteliği

Öldürme suçunda kullanılan aracın niteliği, failin kastını tespit etmek bakımından önem taşıyan ve öldürme kastının belirlenmesinde sıkça kullanılan bir kriterdir.²⁵² Ateşli silah, künt bir cisme göre kuşkusuz daha tahrip edicidir.²⁵³ Örneğin pompalı tüfek ile atış yapılması halinde yakın mesafede tüfeğin, etki becerisi oldukça yüksek olup failin kastının yaralamaya yönelik olduğu söylenmesi mümkün değildir. Aynı şekilde, ucu kör bir bıçak ile yaralamada da failin kastının öldürmeye yönelik olmadığı söylenebilir.²⁵⁴

Bu nedenle suçta kullanılan aracın niteliği bilirkşi marifetiyle tespit edilmeli; tespit edilememesi durumunda da şüpheden sanık yararlanır ilkesine göre daha hafif nitelikte aracın kullanıldığı kabul edilerek yorum yapılmalıdır.²⁵⁵

Suç araçları; öldürmek için tasarlandığı kabul edilebilecek araçlar (tabanca, bomba) ve esasen öldürmek için kullanılmayan araçlar (taş, sopa, kazma, çapa, traktör, otomobil) olarak ikiye ayrılır.²⁵⁶ İşte suçta kullanılan aletin öldürmek için kullanılmayan aletlerden olması ve günlük hayat gereksinimlerinde sık kullanılıp kullanılmadığı da kastın belirlenmesinde yardımcı olabilir. Örneğin kazma, bel, çapa ile işlenen eylemlerde daha çok yaralama kastı akla gelmekle beraber; silah, bomba, patlayıcı gibi aletlerle işlenen suçlarda daha çok öldürme kastı akla gelir.²⁵⁷ Ancak

²⁵² Otacı, **a.g.e.**, s. 215; Gökcen, Balcı, **a.g.e.**, s. 43; Hakeri, **a.g.e.**, s. 31; Yargıtay CGK 12.12.2000 T. 2000/ 1-245E. 2000 / 250 K.; Yargıtay 3 CD. 28.04.2014 T. 2013/29283 E. 2014/16284 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

²⁵³ Otacı, **a.g.e.**, s. 215; Sözüer, **a.g.e.**, s. 305.

²⁵⁴ Avcı, **a.g.m.**, s. 93; Artuç, **a.g.e.**, s. 18; Otacı, **a.g.e.**, s. 217; Suç aleti olarak av tüfeği kullanıldığı içtihatlardan ayrıca bkz. Yargıtay 1 CD. 18.02.2016 T. 2015/ 3360 E. 2016 / 657 K., Yargıtay 1 CD. 08.04.2015 T. 2014/ 1206 E. 2015 / 2183 K., Yargıtay 1. CD 24.02.2016 T. 2015/ 448 E. 2016 / 748 K (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

²⁵⁵ Bkz. Yargıtay CGK. 01.12.2015 T. 2014/137 E. 2015 / 435 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019).

²⁵⁶ Hakeri, **a.g.e.**, s. 31; Gültaş, Canbelek, **a.g.e.**, s. 282;Tepe, **a.g.e.**, s. 153; Birtek, **a.g.m.**, s. 259; Öldürmeye teşebbüs ile kasten yaralama değerlendirmelerine konu olayda traktörün araç olarak kullanıldığı içtihatla ilişkin bkz. 1 CD. 07.07.2003 T. 2534/1732 K. (Özbek, v.d., **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s. 153); Sapanın araç olarak kullanıldığı içtihat için bkz. Yargıtay 6. Ceza Dairesi 19.03.2018 T. 2015/ 3953 E. 2018 / 1909 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.04.2019).

²⁵⁷ Gültaş, Canbelek, **a.g.e.**, s. 282.

günlük hayatta kullanılan küreğin, kesici delici kısımlarının eylemde kullanılması durumunda daha ağır neticeler vereceğinden günlük hayatta kullanılıyor olmasına ilişkin savunmalara itibar edilmeyecektir.²⁵⁸

Öldürme kastının varlığı için muhakkak bir alet gerekli olmayıp tekme atmak, yumruk vurmak, kafa atmak, baş üstüne yere çakmak, yüksekte itelemek gibi hareketler de yeterlidir.²⁵⁹ Bu halde, kastın tespitinde fail ile mağdurun fiziksel özellikleri ve mağdurun faile karşı koyma gücünün bulunup bulunmadığı hususları üzerinde durulur.²⁶⁰ Ayrıca bir insanı donmaya bırakmak, zehirlemek²⁶¹, yakmak²⁶²,

²⁵⁸ Yargıtay 1 CD. 07.11.2017 T. 2016/1675 E. 2017/3758 K. “Sanık ...’in, mağdur katılan ...’un, kendisini ve oğlunu bastonla başına vurarak yaralamış olmasının etkisiyle, inşaat alanından aldığı küreğin yan keskin kısmı ile mağdur katılanın başına bir kez vurduğu, epikriz raporunda mağdur katılанда, sağ parietal kemikte fraktür ve kontüzyon kanama, parankimde kemik parçası saptandığının, yoğun bakıma yatışının yapıldığının, fizik muayenesinde sağ frontoparietalde bölgede yaklaşık 15 cm’lik cilt altı kesisi olduğunun, nörolojik muayenesinde genel durumunun kötü, bilincinin ise bulanık olduğunun, yapılan operasyonla sağ parietaldeki çökme fraktürünün ve hematoma, cilt kesisinin genişletilmesi ile çöken kemik fragmanının çıkartıldığının ancak beyin parankimine baskı oluşturan geniş fraktür hattının izlendiğinin bildirildiği yapılan bu operasyonlar sonrası düzenlenen raporlar uyarınca da mağdur katılan ...’un hayati tehlike geçirecek, kafa içi değişimlere ve kafa kubbesinde çökme kırığına neden olacak, hayat fonksiyonlarını ağır (4) derece etkileyecek, santral sinir sistemi fonksiyonları sürekli yitirildiği için zorlukla ayakta kalacak ve yardım almaksızın yürüyemeyecek, dikkat sarf etmeden ilk bakışta fark edildiği şekliyle yüzde sabit iz bırakacak, toplamda % 78 özürlü oranına sahip olacak şekilde yaraladığının bildirildiği olayda” öldürmeye teşebbüsten ve alt sınırdan uzaklaşılacak suretiyle ceza verilmesi gerektiği belirtilmiştir.” (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 10.05.2019).

²⁵⁹ Avcı, **a.g.m.**, s. 93; Otacı, **a.g.e.**, s. 216.

²⁶⁰ Faruk Erem, “Adam Öldürme Kastı”, **Yargıtay Dergisi**, C. VIII, S. 1-2, Ocak- Nisan, 1982, s. 60, Birtek, **a.g.m.**, s. 258.

²⁶¹ Zehirlemeye ilişkin bkz. Yargıtay CGK. 21.04.2015 T. 2014/227 E. 2015 / 119 K. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.05.2019).

²⁶² Yargıtay 1 CD. 21.04.2014 T. 2014/540 E. 2014/2574 K. sayılı kararında, maktule ve sanığın dokuz senedir beraber yaşadıkları, sanığın cep telefonuna gelen mesaj nedeniyle tartışma yaşadıkları, sanığın dışarı çıkarak benzin alıp eve geldiği, maktülenin kendisine bir şey yapmasından korktuğundan önceki evliliğinden olan mağdur kızını uyandırıp evdeki bıçakları kontrol ettirdiği, sanığın bu arada maktüleyi darp ettiği, maktülenin önceki evliliğinden olan mağdur oğlunun duruma müdahale etmeye çalıştığı, daha sonra sanığın getirdiği benzin şişesini maktülenin üzerine döktüğü, çakmağıyla tutuşturmak isterken maktülenin sanığı tutmaya çalıştığı; ancak sanığın direnmesi nedeniyle engel olamadığı, sanığın çakmağı yakarak maktülenin ve mağdurların kıyafetlerinin yanmaya başladığı, maktülenin hayatını kaybettiği, maktülenin oğlu ve kızı olan mağdurların da hayatı tehlike arz edecek şekilde yaralandıkları olayda, sanığın maktüleye yönelik olan eylemi sonucunda mağdurların da hayatlarını kaybedebileceklerini bildiği gerekçeleriyle mağdurlara yönelik eylemleri yangın çıkararak öldürmeye teşebbüs hükmünden ceza verilmesi gerektiği, belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.05.2019).

yüksek bir yerden itirmek²⁶³ veya boğmak²⁶⁴ gibi fiillerde de failin öldürme kastının varlığı kabul edilebilir.²⁶⁵

Suçta kullanılan aletin niteliği, mekanik donanım ile oluşan ateşli silah yaralamaları olabileceği gibi ateşli silah niteliğinde olmayan yaralamalar olabilir. Keza donma, elektrik akımı, yanık yaraları gibi fiziksel nitelikte yaralar; kimyasal yaralar yahut da böcek, örümcek, yılan ısırması gibi biyolojik kökenli yaralar söz konusu olabilir. Yaranın boyu, derinliği, açısı, oluşma zamanı, ağırlık dereceleri gibi kıstaslara göre yaranın nasıl oluştuğu ile nedeninin tespiti mümkün ve ayrı bir bilim dalı olan Adli Tıp'ın inceleme konusudur.²⁶⁶

2015 Yılı TÜİK verilerine göre 285.388 adli muayeden;

150.534 adedi künt travmatik yaralanmaları,

15.588 adedi kesici, delici, ezici alet yaralanması,

7.206 adedi ise ateşli silah yaralamalarına dair muayenedir. Kalan kısmı ise trafik kazası, gözaltı muayeneleri, farık ve mümeyyiz muayeneleri gibi konumuz dışında muayenelerden oluşmaktadır. Bu adli muayenelerden künt travmatik yaralamaların çok büyük bir oranı kapladığı görülmektedir.²⁶⁷

Suçta kullanılan aracın niteliğini suç işlemede sık rastlananlardan, ateşli silah dışındaki suç aletleri ve ateşli silah niteliğindeki suç aletleri olarak ikiye ayırıp Yargıtay uygulamasına, kısaca değinilecektir.

²⁶³ Yargıtay 3. CD. 09.11.2016 T. 2016/ 2901 E. 2016 / 19019 K. sayılı kararda, sanığın müştekiyi 1.5 metre yükseklikteki korkuluğa rağmen kuvvetli bir şekilde ittirerek 4. kattan merdiven boşluğundan zemine düşürmesi sonucu, müştekide sağ 4,5,6,7,8.kot fraktürü, sağ pulmoner kontüzyon ve sağ hemotorax oluştuğu, müştekinin vücudunda kemik kırığı oluştuğu, yaralanmasının hayati tehlikeye neden olduğu olayda, kastın öldürmeye yönelik olduğu, belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.05.2019).

²⁶⁴ Boğmaya ilişkin bkz. Yargıtay 1.CD. 10.06.2015 T. 2014/ 3794 E. 2015/3803 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

²⁶⁵ Avcı, **a.g.m.**, s. 94.

²⁶⁶ Detaylı bilgi için bkz. Ercüment Aksoy, Atınç Çoltu, Beyhan Ege, Gürsel Günaydın, Mehmet Akif İnanıcı, Hüseyin Karali, Mustafa Karagöz, Cemil Ötker, Ali Yemişçigil, **Adli Travmatoloji**, (Çevrimiçi, <https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/4.html, 05.07.2019>).

²⁶⁷ (Çevrimiçi), http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/ist_tab.htm#, 05.07.2019.

3.2.2.1.1. Ateşli Silah Dışındaki Suç Aletleri

Bunlardan ilki **kesici delici aletleri** olup bunlara örnek olarak bıçak, makas, çakı, kılıç²⁶⁸ gösterilebilir. Yara dudakları keskin ve düz ise, yaranın derinliği boyundan daha büyükse, yaranın kesici ve delici nitelikteki bir alet ile oluşturulduğu kabul edilir. Kesici, delici alet yaralanmalarında aletin çıkış yönünde tek kuyruk bulunabilir.²⁶⁹

-Bıçaklı yaralamalarda, failin kastının öldürmeye teşebbüs olduğunu kabul etmek için, darbenin hayati önem arz eden organlara bir veya birkaç kez işlenmesi, bundan dolayı bir hayati tehlike geçirilmesi ve tıbbi müdahale ile bu hayati tehlikenin önüne geçilmesi şartları aranır.²⁷⁰ Birden fazla şiddet içeren darbe olmasına rağmen, yaraların yüzeysel nitelikte olması, taraflar arasında husumet bulunmaması, failin eylemini gerçekleştirmesini engellemeye yönelik dış etken, hedef gözetme gibi verilerin gözlemlenememesi durumları hep beraber gerçekleşmiş ise, failin kastının yaralamaya yönelik olduğu kabul edilebilir. Ancak yaralama suçunda meydana gelen zarar, ağır olduğu için alt sınırından uzaklaşarak ceza verilmesi beklenir.²⁷¹

Tek bıçak darbesiyle hayati tehlike oluşmuş ise kastın yaralama da öldürme de olabileceği konusunda içtihatlar bulunmaktadır.²⁷² Bu durumda da diğer eylem ve şartlar muhakkak göz önünde bulundurulmalı ve olayın bütünü hep birlikte değerlendirilmelidir. Zira darbe sayısı tek başına suçun vasıflandırılması için yeterli

²⁶⁸ Kesici delici aletlerden jiletle işlenen eylemin değerlendirmesi için bkz. Yargıtay 1.CD. 16.12.2014 T. 2013/ 5123 E. 2014 / 6268 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 15.05.2019)

²⁶⁹ “Yara dudakları, cildin açılmış bulunan kısmında yara içine bakan cilt kısımlarına denir.” (Aksoy, v.d., **a.g.e.**, s. 2).

²⁷⁰ Tezcan, Erdem, Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 2018, s. 179; Birden fazla bıçak darbesi neticesinde hayati tehlike arz edecek şekilde yaraladığı olayda kastın yaralama yönelik değil; öldürmeye yönelik olduğu ve öldürmeye teşebbüsten hüküm kurulması gerektiği hk. bkz. Yargıtay 3. CD. 03.07.2017 T. 2016/11630 E. 2017/9689 K.

Aynı yönde Yargıtay 1. CD. 12.03.2015 T. 2014/ 520 E. 2015 / 1436 K. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019).

²⁷¹ Hakeri, **a.g.e.**, s. 33; Apaydın, **a.g.e.**, s. 117.

²⁷² Tek bıçak darbesiyle hayati bölgelerin hedef alınarak oluşan yaralamaya konu eylemin kasten yaralama değil; öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirilmesi gerektiği hk bkz. Yargıtay 1. Ceza Dairesi 27.11.2013 T. 2012/ 2489 E. 2013 / 7010 K.; Aksi yönde bkz. Yargıtay 1. CD. 24.12.2013 2013/ 3811 E. 2013 / 8064 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

olmayabilir. Nitekim failin kararlılığı ve darbe sayısının fazlalığı nedeniyle kasten öldürmeden hüküm kurulması gerektiğini düşündüğümüz ve içeriğine katılamadığımızı ifade etmekle beraber Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 16.11.1987 tarihli içtihadında, failin mağdura on yedi kez bıçak sapladığı olayda; failin zorlayıcı neden olmamasına rağmen fiilini devam ettirmediği ve yaraların yüzeysel kaldığı belirtilerek, eylemin kasten yaralama olduğuna, hükmedilmiştir.²⁷³

- **Kesici, ezici aletlere**, balta, keser, satır, kılıç örnek olarak verilebilir. Kesici delici aletler, vücutta denk geldiği bölgenin yumuşak dokularını keser, yumuşak dokunun altında bulunan kemik dokusuna da zarar verir ve yerinden koparır. Kesici-delici alet yaraları, kesici alet yaralarına benzer yaranın seklinden aletin ayırdı mümkündür. Yara dudakları keskin, düz ve etrafında ekimoz var ise, kesici ve ezici bir alet ile yaralama olduğu kabul edilir.²⁷⁴

- **Delici aletlere** ise çivi, iğne, tıg, şiş, tornavida gibi aletler örnek olarak verilebilir. Delici aletlerde yaranın boyu, derinliğine nispeten azdır. Delici alet yaralarında oluşan yara alete göre şekil alır.²⁷⁵

- Ağırlıkları nedenleriyle işte kullanılan ve **künt nitelikte olan aletlere ezici aletler denir**. Örneğin sopa, taş, tekme, yumrukla oluşan yaralar ezici alet yaralarıdır. Bu yaralarda, aletin isabet aldığı vücut bölgesi, ezilir ve kopar. Oluşan yara dudakları düzensiz, girintili çıkıntılı, yaranın çevresinde **ekimoz** bulunmaktadır.

²⁷⁶

Sopa ve taş, yumruk gibi ezici alet ile yaralamalarda failin kastının öldürmeye yönelik olduğunun kabulü için, bu araçların tahribat özelliği daha sınırlı olduğu veçhile; birazdan anlatılacak olan vasitanın elverişli olması koşulu muhakkak göz önünde bulundurulur. Bu aletlerle hayati önem taşıyan doku ve organların hedef

²⁷³ Yargıtay CGK'nın 16.11.1987 tarih 344/542 sayılı (Hakeri, **a.g.e.**, s. 33).

²⁷⁴ Avcı, **a.g.m.**, s. 93; Ercüment Aksoy, Atınç Çoltu, Beyhan Ege, Gürsel Günaydın, Mehmet Akif İnanıcı, Hüseyin Karali, Mustafa Karagöz, Cemil Ötker, Ali Yemişçigil, **Adli Travmatoloji**, (Çevrimiçi, <https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/4.html>, 05.07.2019).

²⁷⁵ Ercüment Aksoy, Atınç Çoltu, Beyhan Ege, Gürsel Günaydın, Mehmet Akif İnanıcı, Hüseyin Karali, Mustafa Karagöz, Cemil Ötker, Ali Yemişçigil, **Adli Travmatoloji**, (Çevrimiçi, <https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/4.html>, 05.07.2019).

²⁷⁶ Aksoy, v.d., **a.g.e.**, s. 2.

alınması ile meydana gelen kırık veya çöküğün tek başına ölüm neticesini oluşturması şartları aranır.²⁷⁷ Taş ile yaralanmalarda, ayrıca taşın atıldığı yer ile mağdurun bulunduğu yer arasındaki mesafe tespit edilmelidir. Bu mesafenin uzaklığına göre, failin eylemini ve neticesini öngörerek taşı atmadığı gerekçesiyle kastının yaralamaya yönelik olduğu kabul edilebilir.²⁷⁸

3.2.2.1.2. Ateşli Silah

Ateşli silaha ilişkin yaralamalarda silahın suçu meydana getirmede elverişliliği, atışın mesafesi ve hedef alınan yer, vücutta oluşan hasarın niteliği gibi hususlar üzerinden failin kastının neye yönelik olduğu belirlenir. Yargıtay'ın bir kararında, omuzdan yaralamakla beraber, birden fazla atış yapılmış olması ve diğer ölçütler göz önünde bulundurularak kasten öldürmeye teşebbüsten hüküm kurulması gerektiği belirtilmiştir.²⁷⁹

Atışlarının isabet etmemesi, iyi nişan alınamaması failin kastını öldürmeye teşebbüsten yaralamaya dönüştürmez.²⁸⁰ Bu konu Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 22.09.1980 tarihli kararında da açıkça vurgulanmış, sanığın mağduru hedef alarak, **öldürücü uzaklıktan 4-5 el ateş ettiği, mermi izlerinin kamyonun şoför mahalli, kapısı ve koltuğunda bulunduğu, sanığın iyi nişancı olmamasının öldürme**

²⁷⁷ Avcı, **a.g.m.**, s. 95; Sopa ile hayati tehlike oluşturacak şekilde yaralama eyleminin, öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirilmesine ilişkin bkz. Yargıtay 1. CD. 14.03.2013 T. 2010/ 1494 E. 2013 / 2100 K. Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019).

²⁷⁸ Günay, Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı, s. 140 (Aygün, a.g.m., s. 75-84 den aktarmıştır.); Taş atarak yaralama ilişkin bkz. Yargıtay 1. CD. 30.12.2014 T. 2013/ 5220 E. 2014 / 6756 K.ve Yargıtay 1. CD. 02.05.2016 T. 2015/ 2496 E. 2016 / 2271 K. Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019).

²⁷⁹ Yargıtay 1. Ceza Dairesi 14.04.2014 T. 2013/682 E. 2014/2357 K. sayılı içtihadında, mağdurun arkadaşı olan tanığın kullandığı araç ile mağdurun evinin önünden almaya gittikleri sırada olay yerinden geçmekte olan sanığın tanığı görmesi üzerine araçtan inerek tanığa saldırdığı ancak tanığın evine kaçtığı daha sonra araç ile tanığı almaya gelen mağdurun bulunduğu araca etkili mesafeden tabanca ile **birden fazla ateşi sonucu mağdurun omuz bölgesinden aldığı ateşli silah mermi isabetine bağlı olarak yaralandığı, mağdurun bulunduğu araç üzerinde yapılan incelemede aracın sol ön kapıdaki camı, sol arka kapının kaportası ve sağ arka tavan iç kısmında ateşli silah mermi isabetlerinin görüldüğü olayda**, sanığın olayda kullandığı silahın etkinliği, atışın yapıldığı mesafe ve atış sayısı, hedef alınan vücut bölgesi, yaranın yeri ve mahiyeti ile araç üzerindeki isabet yerleri de nazara alındığında sanığın kastının öldürme suçuna yönelik olduğu, belirtilmiştir. Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 02.08.2019).

²⁸⁰ Otacı, **a.g.e.**, s. 216; Hakeri, **a.g.e.**, s. 36; Günay, Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı, s. 138 (Aygün, **a.g.m.**, s. 75-84' den aktarmıştır).

kastını kaldırmayacağı, öldürücü bölgelere isabet kaydetmemesinin, hedefin kendini koruma içgüdüğü ile mobil bir duruma girmesinden kaynaklandığı belirtilmiştir.²⁸¹

Yargıtay, ateşli silah yaralamasında atış mesafesi, silahın etki derecesi, hedef alınan bölge, atış sayısı kıstaslarını temel alarak kastın yönünü tayin etmektedir.²⁸² Atış uzaklığına dair yorum yapabilmek için silahın türü ve etki alanı incelenmelidir. Silahın etki mesafesi de ancak bilirkişinin teknik bilgisi ve olay yerinde yapılacak keşif incelemesi ile aydınlatılacaktır.²⁸³

Bu noktada ateşli silahlar için önem arz eden atış mesafesi konusuna değinilecektir. Atışı yapan kişi ile atış yaptığı hedef arasındaki uzaklığa atış mesafesi denir. Atış mesafesi, yakın ise niçin hedefe isabet ettirilemediği, uzak ise niçin yakından ateş edilmediği ve nereye isabet ettiği gibi sorularla failin kastının ne yönde olduğu tespit edilmeye çalışılır.²⁸⁴ Atış mesafesi tespiti bilirkişi ve keşif incelemesi ile saptanacaktır.²⁸⁵ Ateşli silah yaralanmalarında atış mesafesi, oluşan yaranın mahiyeti yahut yara şayet kıyafetli kısımda oluşmuşsa kıyafetin üzerindeki izler baz

²⁸¹ Yargıtay CGK'nın 22.09.1980 T. 1-202/298 sayılı (Hakeri, **a.g.e.**, s. 36).

²⁸² Yargıtay 1 CD. 29.12.2014 T. 2014/ 4087 E. 2014/ 6677 K. sayılı içtihadında, mağdura doğru etkili atış mesafesinden üç el atış kaydederek, mağdurun sağ kalça, sağ uyluk ve sırt bölgesine isabet eden atış sonucunda ince bağırsakta ve mesanede, yaşamsal tehlikeye sebep verecek şekilde yaralandığı somut olayda; hedef alınan vücut bölgeleri, suçta kullanılan silahın elverişliliği, atış sayısı, atış mesafesi, yaraların yeri ve niteliğinin, dikkate alınması ve netice itibarıyla kasten öldürme suçundan hüküm kurulması, gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca aynı yönde Yargıtay 1 CD. 09.12.2014 T. 2014/ 4729 E. 2014/6036 K. sayılı kararında **“Av tüfeği ile bitişik atış mesafesinden mağdura ateş ederek sağ göğüs bölgesinde derin cilt defektine neden olacak şekilde yaralandığı, pnömotoraksa ve yaşamsal tehlike geçirmesine sebebiyet verdiği ve yere düşen mağdurun kafasına tüfeğin dipçiğiyle vurduğu olayda, hedef alınan vücut bölgesi, suç aleti olan av tüfeğinin öldürmeye elverişliliği nedneleri göz önünde bulundurularak kastının öldürmeye yönelik olduğu”** belirtilmiştir. Yargıtay 1 CD. 23.12.2014 T. 2013/ 4283 E. 2014 / 6510 K., Yargıtay 1 CD. 07.11.2018 T. 2018/ 2542 E. 2018 / 4543 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

²⁸³ Meran, **a.g.e.**, s. 35; Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 50; Günay, **Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı**, s. 139 (Aygün, **a.g.m.**, s. 75-84' den aktarmıştır.); Detaylı bilgi için bkz. H. Bülent Üner, İsmail Çakır, **Adli Balistik**, 1. Baskı, Denizli, Arıkan Basım, 2007.

²⁸⁴ Birtek, **a.g.e.**, s. 264-265; Gültaş, Canbelek, **a.g.e.**, s. 283; Hakeri, **a.g.e.**, s. 35.

²⁸⁵ Günay, **Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı**, s. 310 (Aygün, **a.g.m.**, s. 75-84' den aktarmıştır).

alınarak tespit edilir. Atış mesafesi bitişik, yakın, uzak atış mesafesi şeklinde tasnif edilerek incelenmektedir.²⁸⁶

Bitişik Atış: Silahın namlusunun ucu cilde tamamen temas ediyor ise, tam bitişik atış söz konusudur. Cilt üzerinde adeta zımba gibi bir giriş deliği oluşur. Bitişik atış, tam bitişik atıştan farklıdır. Namlu ucu ile hedef arası en çok 2 cm'ye kadar yapılan atış, bitişik atıştır. Bitişik atışlarda, cildin üzerinde oluşan kurşun girişi yuvarlaktır.²⁸⁷ Cilt ile silahın namlusu arasında 3 cm' ye kadar uzaklığın olduğu atışlar ise bitişik yakın atıştır.²⁸⁸

Yakın Atış: uzun namlulu silahlar için 3-100 cm'ye kadar uzaklıktan, kısa namlulu silahlar²⁸⁹ için ise 3-45 cm uzaklıktan yapılan atışlardır. Başka tanıma göre dumansız barutlu silahlarla yapılan atışlarda 2-40 cm'ye kadar yapılan, dumanlı barutlu silahlarla uygulanan atışlarda ise 2-100 cm'ye kadar yapılan atışlar yakın atıştır. Yakın atışta cilt üzerinde barut ve is taneleri görülmektedir. Bu veriye göre atışın yakın olduğu anlaşılabılır.²⁹⁰

Uzak Atış: Yakın atışa dumansız baruta kadar olan atışlarda en çok 40 cm'ye kadar olması gerektiği belirtmiştik. İşte dumansız barutlu silahla yapılan atışlarda 40 cm' den daha uzaklıktan yapılan atışlar uzak atıştır. Dumanlı barutlu silahla yapılan atışlarda ise en az 75-100 cm den daha uzak mesafeden yapılan atış uzak atıştır. Bu

286 Günay, İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast, s. 51; Görsel olarak bilgi için bkz. Nadir Arıcan, "Ateşli Silah Yaraları" (<https://player.slideplayer.biz.tr/11/3292864/#>); Aksoy, v.d., a.g.e., s. 2; Ayrıntılı bilgilendirme için bkz. Ahmet YILMAZ, "Ateşli Silahlarla Oluşan Yaralanmalar", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 50, 2004, s. 172 (Çevrimiçi, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2004-50-739, 16.02.2019>).

287 Aksoy, v.d., a.g.m., s. 2; Hamit Hancı, **Yaralar**, s.7, (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/91812/mod_resource/content/0/yaralar.pdf) ; Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 51.

288 Aksoy, v.d., a.g.m., s. 2.

289 Yapılan atışa göre kullanılan silah ve atışın uzak, yakın, bitişik ve tam bitişik olup olmadığı bilirkşi incelemesi neticesinde belirti delillerin, olay mahallinin incelenmesiyle belirlenecektir. Ayrı bir uzmanlık dalı olan bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Aylin Yalçın Sarıbey, "Ateşli Silahlar İle Yapılan Atışlar Sonrası Hedef Yüzeyler Üzerinde Oluşan Atış Artıklarının İncelenmesi", Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi**, Fizik Mühendisliği Anabilim Dalı, Ankara, 2008, b.a.

290 Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 51; Aksoy, v.d., a.g.e., s. 2; Hancı, a.g.e., s. 7.

atışta en yakın sınır belirlidir; ancak en uzak sınır belirli değildir. Uzak atışta barutun yanmasından dolayı cilt üzerinde herhangi bir etki görülemez.²⁹¹

Bitişik atışla yapılan yaralamalar, kaza veya intihar kaynaklı olabilir. Bu atışta, hedef seçme mümkün olduğundan kastı belirlemede yaranın yeri çok önemlidir. Yakın mesafeden hayati tehlike oluşturmayacak yerlere yapılan atışlarda ise failin kastının yaralamaya yönelik olduğu söylenebilir. Keza; hayati tehlike oluşturacak bölgelere yapılan atışlarda ise failin kastının öldürmeye yönelik olduğu değerlendirilebilir.²⁹² Yakın atış mesafesinden hedef seçmenin mümkün olduğu ve mağdurun hayati tehlike geçirdiğine dair Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 09.07.2015 tarihli kararından alındığı şekliyle, tabancasını eline alarak evinin kapısını açan sanığın, mağdurun göğsüne **doğru yakın mesafeden 2 el ateş ederek hayati tehlike geçirmesine neden olacak biçimde yaraladığı anlaşılan olayda kasten öldürmeye teşebbüsten mahkûmiyet kurulması gerektiği** belirtilmiştir.²⁹³

Uzak atışla işlenen eylemde failin hedef seçme imkânı olup olmadığı, suç işleme kastının bulunup bulunmadığı değerlendirilecektir. Örneğin bu mesafeden yapılan atışlarda avlanma sonucunda kazaen yaralama söz konusu olmuş ise failin bırakınız öldürme yaralama kastının dahi olmadığı değerlendirilebilir.²⁹⁴

3.2.2.2. Aracın Elverişliliği

Bu ölçütte aranan husus, suçta kullanılan vasitanın failin kastını gerçekleştirmeyi mümkün kılacak nitelikte olup olmadığıdır. Silahın elverişliliğine ilişkin objektif ve sübjektif olmak üzere iki teori ileri atılmıştır. Objektif elverişlilik teorisinde, aracın suçu işlemeye elverişli olması yeterli olup failin aracı kullanabilme

291 Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 50; Aksoy, v.d., **a.g.e.**, s. 2; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 175; Hancı, **a.g.e.**, s. 7.

292 Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 44; Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 44; Hakeri, **a.g.e.**, s. 35; Yargıtay 1. CD. 10.06.2015 T. 2014/ 2097 E. 2015/3800 K., sanığın da bitişik atış mesafesinden mağdura doğru bir el ateş ederek hayati tehlike geçirmesine neden olduğu, böbreğin alınmasının vücuttaki organlardan bir tanesinin işlev kaybı kapsamında olduğu, sanığın öldürmeye teşebbüs hükmünden cezalandırılması, gerektiği belirtilmiştir.

293 Yargıtay 1. CD'nin 09.07.2015 T. 2014/ 4172 E. 2015 / 4393 K. benzer yönde Yargıtay 1.CD 19.04.2017 T. 2016/ 1318 E. 2017 / 1355 K.; Yargıtay 1. CD. 17.10.2017 T. 2016/ 1108 E. 2017 / 3283 K (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

294 Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 44.

yeteneğine bakılmamaktadır. Sübjektif elverişlilik teorisinde ise tam tersine failin kişisel özellikleri, aracı kullanabilme yeteneği ve bilgisine bakılmaktadır.²⁹⁵

Objektif elverişlilik teorisinden bakıldığında; bir otomobil, kaya parçası, metal çubuk öldürmeye yönelik kastın varlığının kabulü için yeterlidir. Örneğin, silahın çalışır vaziyette olup olmadığı, bıçakta kesici kısmın uzunluğunun elverişli olup olmadığı veya taş ve sopanın büyüklük ve dayanıklılık olarak kırık-çökük oluşturup oluşturamayacağı tespit edilmelidir.²⁹⁶ Yargıtay, aracın elverişli olduğunun kabulü için objektif elverişlilik teorisini kabul etmekle birlikte, işlenmeye kastedilen suç, olay yerini ve zamanı, sanık ve mağdurun durumu ile olayın özelliğine göre; diğer bütün koşulları, aracın elverişliliğinde göz önüne alır.^{297,298}

Aracın elverişliliği ölçütü kastın yönünün belirlenmesinde çok önemli olmakla birlikte tek başına her durumda yeterli değildir. Örneğin, düğün merasiminde hedef almaksızın kutlama amacıyla yapılan atışlar mağdura denk gelmiş olabilir. Bu halde silah, öldürme suçuna elverişli olmasına rağmen, hedef alınarak ateşlenmemesi failin kastının öldürme yönünde olmadığını göstermektedir.²⁹⁹

²⁹⁵ Zafer, **a.g.e.**, s. 419.

²⁹⁶ Günay, **Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı**, s. 140 (Aygün, a.g.m., s. 75-84' den aktarmıştır.); Adem Sözüer, **Suçta Teşebbüs**, Kazancı, İstanbul, 1994, s. 229.

²⁹⁷ Özgenç, **a.g.e.**, s. 499; Artuç, **a.g.e.**, s. 18; Yargıtay birçok kararında elverişli silah yerine doğrudan “öldürücü nitelikteki silah” tanımını kullanmaktadır. Yargıtay 3. CD. 26.01.2017 T. 2016/ 3986 E. 2017 / 733 K. sayılı içtihadında, sanığın, olay günü yaşanan kavgada, **öldürücü vasfa haiz silahla mağdura ateş ettiği, mağdurun göğüs kısmından giren atışın sağ kol dirsek kısmından çıktığı, mağdurdaki yaralanmanın iç organlarda hasara ve hayati tehlikeye neden olduğunun kabul edilmesine** göre, sanığın kastı uyarınca öldürmeye teşebbüs hükmünden cezalandırılması, gerektiği belirtilmiştir. (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>).

²⁹⁸ Yargıtay 1 CD. 27.05.2014 T. 2014/1971 E. 2014/3264 K. sayılı kararında kalabalık kavganın ortamında karşılıklı olarak başlayan silahlı çatışma ortamında, atış mesafesi, tarafların mobil halde bulunması, hedef alınan bölgeler, eylem neticesinde oluşan zarar ile tehlikenin boyutu birlikte değerlendirildiğinde fiili elverişsizlik bulunduğu ve sanığın mağdurlara yönelik eylemiyle öldürmeye teşebbüs etmediği; kasten yaralama suçunu işlediği belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 25.06.2019).

²⁹⁹ Apaydın, **a.g.e.**, s. 115; Hakeri, **a.g.e.**, s. 32.

Yine üzerinde birden fazla elverişli araç bulunmasına karşın failin bunlardan en hafif niteliktekini kullanması, kastının yaralamaya yönelik olduğuna emaredir.³⁰⁰ Örneğin failin, tüfeği olmasına rağmen atış yapmayıp dipçığı ile vurması halinde, kastının öldürme yönünde olduğu söylenemez.³⁰¹ Diğer bir alternatif olarak failin üzerinde kastını gerçekleştirmeye yönelik birden fazla araç bulunması ve failin bunların tamamını kullanması durumunda kastının öldürmeye yönelik olduğu anlaşılabılır.³⁰² Failin olay yerine özellikle o aracı seçerek mi geldiği, aracı seçme olanağı bulunup bulunmadığı, o silahı seçmekle beraber silahı nasıl kullandığı, örneğin silahı ateş ederek mi yoksa kabzasıyla mı eylemi gerçekleştirdiği, kastın değerlendirmesinde yine dikkate alınacaktır.

3.2.3. Fiile İlişkin Sebepler

3.2.3.1. Hedef Alınan Bölge

Yaşamsal önem arz eden vücut bölgelerinde derin yaralar, aksi yönde değerlendirme yapılmasına yol açacak başkaca önemli emareler bulunmaması durumunda öldürme kastını açığa çıkarır. Örneğin failin bıçağı mağdurun karaciğerine, kalbine, boynuna derin bir şekilde saplaması öldürme kastıyla hareket ettiğine yönelik önemli bir işarettir.³⁰³ Yargıtay, kol ve bacak gibi hayati tehlikeye

³⁰⁰ Artuç, **a.g.e.**, s.17; Yargıtay 1.CD. 20.11.2014 T. 2014/ 3383 E. 2014 / 5428 K. sayılı içtihadında, mağdurun üç bıçak ve burun kırığına neden olan tekme darbesi ile yaralandığı olayda; **darbe sayısı ve yaralanmanın niteliği, sanıkların yere düşen mağdura bıçak yerine tekme ile vurdukları, kastın öldürme suçuna yönelik olmadığı alt sınırdan uzaklaşarak kasten yaralama suçundan hüküm kurulması gerektiğine**, karar verilmiştir. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

³⁰¹ Avcı, **a.g.m.**, s. 93.

³⁰² Birtek, **a.g.m.**, s. 262; Avcı, **a.g.m.**, s. 93.

³⁰³ Artuç, **a.g.e.**, s. 24; Yakın mesafeden kalbine atışa ilişkin Yargıtay 1.CD. 21.10.2014 T. 2014/ 714 E. 2014 / 4659 K. sayılı kararında, **yakın mesafeden mağdurun hayati organı olan kalbinin bulunduğu bölgeye bir el ateş ederek** mağduru vurduğu, mağdurun yere düşmesi üzerine sonuç aldığını düşünen sanığın tekrar araca binerek olay yerinden birlikte uzaklaştıkları, mağdurun yaralı olarak yerde yatarken olay yerinden geçen vatandaşlar tarafından çağrılan ambulansla hastaneye kaldırılıp tedavi altına alındığı olayda; suçta kullanılan aletin elverişliliği, atış mesafesi, vücudun hedef alınan bölgesi, mağdurun yaralanmasının boyutu ve niteliği değerlendirildiğinde kastın öldürme suçunu kapsadığı olduğu, belirtilmiştir.; Önce yere sonra öldürücü bölgelere hedef alma nedeniyle eylemin öldürmeye teşebbüs olduğu hk bkz. Yargıtay 3. CD. 06.06.2016 T. 2015/ 34011 E. 2016/13283 K.; Elin yere doğru hedef alınmış olması nedeniyle kasten yaralamadan hüküm kurulması gerektiği hk. bkz. Yargıtay 1. CD. 09.03.2017 T. 2016/ 129 E. 2017 / 729 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 17.06.2019).

oluşturmayacak bölgelerin yaralanması durumlarında, failin kastının yaralamaya yönelik olduğunu belirtmektedir.³⁰⁴

Çok fazla bilinen bir durum olmamakla beraber, ayak da bazı durumlarda hayati önem arz eden uzuvlardan biridir. Atışın ayakta bulunan büyük damara isabet etmesi neticesinde ölüm meydana gelebilir. Çoğunlukla korkutmak amaçlı ayağa atış yapıldığından genellikle failin kastının yaralama yönünde olduğu kabul edilir. Ne var ki, ayağa isabetin de hayati tehlike içerdiği göz önüne alınarak diğer ölçütlerle birlikte failin kastının öldürmeye yönelik olduğu da söylenebilecektir.³⁰⁵

Hedef alınan bölge, vücudun hayati önem arz eden organları olmakla beraber, yaralanma basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek bir etki meydana getirmiş ise, salt yaralanmanın hayati bölgede olduğundan hareketle doğrudan öldürme kastının varlığından söz edilemez.³⁰⁶

Yargıtay, ani gelişen karşılıklı kavga ortamında hayati organların *bilinçli olarak ve özellikle* hedef alınıp alınmadığını sorgulamaktadır.³⁰⁷ Hedef seçme imkânına dair değerlendirme yapılırken, mağdur ve failin olay anındaki bulundukları yerde yokuş bulunması, havanın sisli, yağmurlu, karanlık veya aydınlık olması gibi faktörler göz önünde bulundurulacaktır.³⁰⁸ Failin hedef seçme imkânı bulunup bulunmadığı; somut olayın şartlarına ve suçta kullanılan araca göre değişecektir. Mağdur, uzak ya da hareket halinde ise hedef almak daha da zor olacağından, aracın

³⁰⁴ Artuç, **a.g.e.**, s. 24; Özbek, **a.g.m.**, s. 3551.

³⁰⁵ Günay, **Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı**, s. 137 (Aygün, **a.g.m.**, s. 75-84' den aktarmıştır.); Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 50; Ayağa ateşe dair bkz. Yargıtay 3. CD. 20.09.2017 T. 2016/ 13539 E. 2017 / 11240 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 16.05.2019).

³⁰⁶ Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 45.

³⁰⁷ Birden bire gelişen ani kavgada sanığın hayati bölgeleri isabet aldığına dair kesin bir tespit yapılamadığı konusunda bkz. Yargıtay CGK. 13.12.2016 T. 2016/ 165 E. 2016 / 1241 K. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 16.05.2019).

³⁰⁸ Günay, **Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı**, s. 144 (Gözübüyük, A.P, TCK Açıklaması, 1972, C. 4, s.292-295 den aktarmıştır) ; Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 45; Hakeri, **a.g.e.**, s. 36.

elverişliliği, darbe/atış sayısı, darbe/atış şiddeti ve olayın özelliğine uygun diğer kriterler göz önünde bulundurularak failin kastı belirlenir.³⁰⁹

Bıçağın kavga anında rastgele sallanması durumunda hedef alma imkânı olup olmadığı araştırılacaktır.³¹⁰ Kavga esnasında kendini savunmak için bıçağın rastgele sallanmasıyla yine kavgada saldırı amacıyla bir kişinin üzerine bıçakla saldırması eylemleri farklı değerlendirmeyi gerekli kılar. İlkinde yaralama kastı olduğu ileri sürülebilecekken, ikincisinde öldürme kastı ağır basar.³¹¹ Bu konuda Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 02.12.2015 tarihli bir kararında, başlangıçta kendisini savunma pozisyonunda olan ve hareketli kavga ortamında iki kişinin ciddi saldırısına maruz kalan sanığın eyleminin, kavga ortamının hareketliliği nedeniyle hedef seçme imkânının bulunmaması, kavgayı başlatanın kendisi olmaması ve başlangıçta kavga etme niyetinin de olmadığına anlaşılmaması karşısında, öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirilemeyeceği sonucuna varılmıştır.³¹² Görüldüğü üzere kararda failin kendisini savunma durumunda olduğu, kavga ortamının hareketliliği nedeniyle hedef seçme imkânı bulunmadığı konuları, kastın yaralamaya yönelik olduğu sonucuna ulaşılmasında etkili olmuştur.

3.2.3.2. Darbe/ Atış Sayısı ve Şiddeti

Darbenin/atışın meydana getirdiği yaranın niteliği; darbenin/atışın sayısı ve şiddeti kıstaslarıyla beraber yorumlanmalıdır.³¹³ Baş³¹⁴, göğüs³¹⁵, boyun ve karın gibi

³⁰⁹ Günay, Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı., s. 143 (Özkaya, agm., s. 74-82' den aktarmıştır.); Gültaş, Canbelek, **a.g.e.**, s. 282; Hakeri, **a.g.e.**, s. 36; Otacı, **a.g.e.**, s. 215.

³¹⁰ Apaydın, **a.g.e.**, s. 118; Artuç, **a.g.e.**, s. 24; Hakeri, **a.g.e.**, s. 36; Aksüt, Şen, **a.g.e.**, s. 341; Birtok, **a.g.m.**, 266.

³¹¹ Özbek, **a.g.m.**, 3548.

³¹² 1.CD. 02.12.2015 T. 2014/ 2866 E. 2015 / 5930 K., Aynı yönde Yargıtay 1.CD. 02.02.2016 T. 2015/ 5615 E. 2016 / 364 K. ; Yargıtay 1 CD. 05.02.2014 T. 2013/ 5259 E. 2014 / 490 K.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 16.05.2019).

³¹³ Apaydın, **a.g.e.**, s. 116; Artuç, **a.g.e.**, s. 19; Gültaş, Canbelek, **a.g.e.**, s. 282; Meran, **a.g.e.**, s. 34, Yargıtay 1. CD. 05.03.2019 T. 2018/ 4448 E. 2019 / 1362 K. sayılı içtihadında, Mağdurlardan birinin vücudunda yer alan üç tane kesici delici nitelikte alet yarasının birinin sırtta yaralanmaya neden olduğu, diğer iki yaranın göğüs bölgesinin sağ alt tarafına isabet ettiği, mağdur diğerinin vücudundaki üç adet kesici delici alet yarasının iki adedinin göğüs bölgesine isabeti ile en az birinin göğse nafiz ve hemopnömotoraksa neden olduğu anlaşılan olayda, sanıkların kasten öldürmeye teşebbüsten cezalandırılmaları gerektiği belirtilmiştir.

vücudun hayati tehlike arz edecek bölgelerine yapılan birden fazla atış/darbe, failin kastının öldürmeye yönelik olduğunun göstergesidir.³¹⁶ Buna karşılık herhangi bir engel olmadığı halde başka bıçak darbesi yapmayan ve tek darbe ile yetinen failde genellikle yaralama kastı bulunduğu ifade edilir.³¹⁷ Ancak tek atış/darbe ile yetinilmesi kastın da muhakkak yaralama olduğunu göstermez. Gerçekten de fail nasıl olsa sonuç aldım düşüncesiyle de müteakip atış/darbelere devam etmemiş olabilir.

Ateşli silahlarda isabet kaydedilmese dahi atış sayısının fazlalığı, öldürme kastına dair önemli bir veridir. Atış sayısının fazla olması ancak isabet kaydedilememesi durumunda, mermi çekirdeğinin çevredeki isabet yerleri, ateşli silahta isabete mani olacak şekilde bir bozulmanın, sıkışmanın bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır.³¹⁸

³¹⁴ Yargıtay 1 CD. 09.12.2014 T. 2014/ 4729 E. 2014/6036 K “Av tüfeği ile bitişik atış mesafesinden mağdura ateş ederek sağ göğüs bölgesinde derin cilt defektine neden olacak şekilde yaraladığı, pnömotoraksa ve yaşamsal tehlike geçirmesine sebebiyet verdiği ve yere düşen mağdurun **kafasına tüfeğin dipçigiyle vurduğu** olayda, hedef alınan vücut bölgesi, suç aleti olan av tüfeğinin öldürmeye elverişliliği gerekçeleriyle kasten öldürmeden hüküm kurulması gerektiği” (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>,14.07.2019).

³¹⁵ Yargıtay 1 CD. 09.07.2015 T. 2014/ 4172 E. 2015/4393 K. sayılı içtihadı, **mağdurun göğsüne doğru yakın mesafeden** ateş edilmesi olayında kasten öldürmeden hüküm tesis edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>,14.07.2019)

³¹⁶ Günay, Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı, s. 142 (Özkaya, agm., s. 74-82’ den aktarmıştır.); Birtek, **a.g.m.**, s. 264; Apaydın, **a.g.e.**, s. 115; Artuç, **a.g.e.**, s. 19; Hakeri, **a.g.e.**, s. 32; Sözüer, **a.g.e.**, s. 304; Mağdurun **kafasına yapılan hamle** nedeniyle hayati tehlike geçirmeye neden olmada öldürme kastının bulunduğu dair bkz. Yargıtay 1 CD. 09.12.2014 T. 2014/ 4729 E. 2014/6036 K; **mağdurun göğsüne doğru** yakın mesafeden ateş edilmesi olayında kasten öldürmeden hüküm tesis edilmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay 1 CD. 09.07.2015 T. 2014/ 4172 E. 2015/4393 K. sayılı içtihadı (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

³¹⁷ Gültaş, Canbelek, **a.g.e.**, s. 282; Hakeri, **a.g.e.**, s. 33; Meran, **a.g.e.**, s. 35.

³¹⁸ Otacı, **a.g.e.**, s. 217; Yargıtay 1 CD. 09.04.2014 T. 2013/ 819 E. 2014 / 2294 K. sayılı içtihadında “*sanığın aldatıldığını düşünerek mağdura husumet beslemeye başladığı, olay günü mağdurun işyerinin önüne gelen sanığın ruhsatsız tabancasıyla bir kez ateş ettikten sonra tabancasını yakın mesafeden mağdura doğrultarak ateş etmek istediğinde silahın tutukluk yaptığı, şarjörü çıkarıp doldur-boşalt yaparak silahı tekrar mağdura doğrultan sanığın birkaç kez daha tetiğe bastığı halde tabancanın yine patlamadığı, tanığın sanığa müdahale ederek elindeki tabancayı düşürdüğü, mağdur ile tanıklar ve olay yerine gelen polis memurlarının engellemeleri nedeniyle tamamlanamadığı olayda, eyleme bağlı kastın öldürmeye yönelik olduğu*” belirtilmiştir.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>,14.07.2019).

3.2.3.3. Fiilin Neden Son Bulduğu

Failin eylemini kendi isteği ile sonlandırması; yani devam etme olanağı bulunmasına rağmen buna tevessül etmemesi halinde, kastın öldürmeye yönelik olmadığı ileri sürülebilir.³¹⁹

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 07.03.2017 tarihli bir kararında, sanığın tabanca ile 4-5 metrelik mesafeden katılanın karın bölgesine bir el ateş ederek katılanı **ağır şekilde yaraladığı, olaydan sonra teslim ettiği ve herhangi bir arızası tespit edilmeyen silahında üç adet mermi daha bulunduğu halde eylemine kendiliğinden son verdiği anlaşılan olayda, sanığın eyleminin kasten yaralama olarak kabul edilmesi gerektiği** belirtilmiştir.³²⁰ Kararda sanığın silahında mermi bulunmasına ve engel neden bulunmamasına karşı tek el atışla yetinilmesi olayında failin *imkânı olduğu halde eylemine devam etmediği* üzerinde durulmuştur. Yine Yargıtay Ceza Genel Kurulu 02.05.2006 tarihli bir kararında, **mağdurun yalvarması neticesinde failin eylemine son vermesinde** failin kendi iradesiyle eylemine son verdiği ve kastının öldürme olmadığı değerlendirilmiştir.³²¹

Buna karşılık failin eyleminin, üçüncü kişilerin müdahalesi ile bertaraf edilmiş olması, kastın öldürmeye yönelik olduğunu gösterir. Benzer şekilde mağdurun kendisini savunması, mağdurun kaçması³²², direnmesi³²³, bağırması³²⁴

³¹⁹ Apaydın, **a.g.e.**, s. 116; Artuç, a.g.e., s. 22; Meran, a.g.e., s. 34; Yargıtay 1 CD., 08.03.2011 Tarih, 5523/1326 sayılı ilamı (Gökçen, Balcı, a.g.e., s. 48); Hakeri, **a.g.e.**, s. 38.

³²⁰ Yargıtay CGK 07.03.2017 T. 2016/ 103 E. 2017 / 127 K.; Silahta kurşun bulunmasına ve eylemine ciddi bir engel olmamasına rağmen eylemini sonlandırması nedeniyle kastın yaralamaya yönelik olduğu hk. Yargıtay 1. CD. 28.03.2017 T. 2017/ 117 E. 2017 / 951 K.; Aynı yönde Yargıtay 3.CD. 08.03.2016 T. 2015/ 32331 E. 2016 / 6076 K. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 14.07.2019).

³²¹ Yargıtay CGK 02.05.2006 1/97-132 sayılı içtihadında; Günay, İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast, s. 45 (Tezcan, Erdem, Önok, a.g.e., s. 158-161 den aktarılmıştır.); Avcı, **a.g.m.**, s. 94; Artuç, a.g.e., s. 21; **Engel neden olmadığı halde kendiliğinden eylemine son verme hakkında** bkz Yargıtay 1. CD 30.06.2015, 6572/3618 sayı (Özbek, a.g.m., s. 3554); Aynı yönde Yargıtay 1. CD. 19.06.2018 T. 2018/ 2335 E. 2018 / 2871 K. (İçtihatlar için bkz. Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

³²² **Mağdurun kaçması konusunda** bkz. Yargıtay 1 CD. 18.12.2017 T. 2016/ 1775 E. 2017/5165 K. sayılı içtihadı.

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 14.07.2019).

³²³ **Mağdurun sanığın elini tutarak eylemine engel olması**, diğer ölçütlerle beraber değerlendirilerek öldürmeye teşebbüsten hüküm kurulması gerektiği hakkında bkz. Yargıtay 1. CD. 25.04.2018T. 2017/ 2475 E. 2018/1960 K.

nedeniyle yahut failin failini araya giren kişilerin engel olması³²⁵ nedeniyle tamamlayamaması ile ateşli silahta mermilerin tükenmesi, silahın bozulması, mermi sıkışması nedeniyle daha ileriye gidememesi, failin konuşma yahut ayak sesleri duyulması ve korkuya kapılıp kaçması durumunda elde olmayan nedenlerle suç tamamlanamamıştır. Engel sebep nedeniyle eylemin tamamlanamadığı durumlarda fail, öldürmeye teşebbüs etmiştir.³²⁶

Bunlardan farklı olarak fail, mağdurun öldüğünü düşünerek suçu tamamladığı inancıyla eylemine son verir ise bu durumda da öldürme kastı, var kabul edilir.³²⁷ Burada engel sebep, failin eylemini tamamlandığına yönelik sanıdır.

3.2.3.4. Olay Sonrası Failin Davranışları

Çalışmanın birinci bölümünde teşebbüs konusu izah edilirken değinildiği üzere; fail, suçun icrasından kendi arzusu üzerine yani gönüllü olarak cayarsa yahut göstereceği gayretle suçun gerçekleşmesini ya da neticenin meydana gelmesini engellerse bu durumda gönüllü vazgeçmeden bahsedilecektir. Ancak şüphesiz eylemin tamamlanan bölümünün başkaca bir suçu oluşturması durumunda; sanık,

(Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 14.07.2019).

³²⁴ **Mağdurun bağırması nedeniyle** eylemine son vermeye ilişkin bkz. Yargıtay 1 CD'nin 15.03.2011 tarih, 1854/1545 sayılı içtihadı. (Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 49); Mağdurun bağırması üzerine failin eylemine devam etmemesi ve olay mahallinde kaçması durumunda bağırma, eylemi gerçekleştirmeye engel olarak kabul edilmesi ve kastın öldürmeye yönelik olduğunun kabulü gerekir. (Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 47).

³²⁵ Eylemine **tanıkların müdahalesiyle son vermesi** nedeniyle kasten öldürmeden hüküm kurulması gerektiği hakkında bkz. Yargıtay CGK. 11.10.2016 T. 2016/ 1193 E. 2016 / 356 K. sayılı içtihadı. Polis müdahalesi ile engel olunmasına ilişkin Yargıtay 1. CD. 23.03.2015 T. 2014/ 528 E. 2015 / 1677 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

³²⁶ Günay, Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı,, s. 141 (Özkaya, agm., s. 74-82' den aktarmıştır.); Artuç, **a.g.e.**, s. 21; Otazcı, **a.g.e.**, s. 217; Meran, **a.g.e.**, s. 36; Özbek, **a.g.m.**, s. 3560.

³²⁷ Birtek, **a.g.m.**, s. 237; Avcı, **a.g.m.**, s. 94; Sözüer, **a.g.e.**, s. 230; Apaydın, **a.g.e.**, s. 117; Yargıtay 1 CD. 20.11.2013 T. 2012/2762 E. 2013/6536 K. sayılı içtihadında, **mevcut yaralanması sonucu mağdurun yere düşmesi üzerine sonuç aldığı düşünün sanığın olay yerinden ayrıldığı olayda;** kullanılan silahın niteliği, hedef alınan vücut bölgesi, darbe sayısı, mağdurun bu yaralanma neticesinde hayatı tehlike geçirmesi ve acil operasyona alınarak hayata döndürülmesi nazara alındığında, sanığın kastının öldürmeye yönelik olduğu, belirtilmiştir. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 14.07.2019); Mağdurun öldüğünü zannederek olay mahallinden ayrılmaya ilişkin ayrıca bkz. Yargıtay 1. CD. 13.03.2017 T. 2017/ 197 E. 2017 / 770 K. ve Yargıtay 3. CD. 08.06.2016 T. 2015/33750 E. 2016 / 13676 K. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 14.07.2019).

tamamlanan suç için kanunda öngörölmüş cezadan sorumlu olacaktır.³²⁸ Yani eylemi öldürmeye teşebbüs olan fail, neticenin meydana gelmesine engel olursa failin kastı ve suç vasfı öldürmeye teşebbüs olarak kabul edilecek ancak; hüküm kasten yaralamadan kurulacaktır. Sanığın mağduru hastaneye götürmesi, yardım çağırması yahut bizzat ilk yardım yapması bu şekildedir.³²⁹

Buna karşılık failin eylemini gerçekleştirdikten sonra ölüm neticesinin gerçekleşmesini bekleyecek ve hazırlayacak önlemler alması durumunda; kastın öldürmeye yönelik olduğu sonucuna varılacaktır.

3.2.4. Öldürme Kastının Belirlenmesine Yarayan Diğer Unsurlar

Öldürme ve yaralama suçlarına ilişkin belirlenmiş yukarıda sıraladığımız ölçütlerin yanı sıra, failin mağdura yönelik ölümle tehdit içeren söylemlerde bulunması, olaydan önce failin suç aletini hazırlaması ve failin silah atış talimleri yapması, önceden mezar kazması ve olayın kendi özelinde taşıdığı gerçekleşme şekli gibi hususlar, olaya özgü koşullardır ve kararda değerlendirilmelidir.³³⁰

Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 05.04.2016 tarihli kararında, **sanık ile eşinin emekleri sonucu yapılan evinden, kış günü eşyaları ile birlikte üstelik oğlu, gelini ve müşteki kayınpederi gibi yakın akrabaları tarafından kapı önüne atılması olayında**, müştekideki yaralanmanın derecesine, suç aletinin niteliğine, elverişliliğine, atış mesafesine, hayatı bölgenin seçilmiş bulunmasına ve **içinde bulunan ruh haline göre** eylemin kasten öldürmeye teşebbüs olduğu, belirtilmiştir.³³¹ Kararda, sanığın eyleminden önce yaşadığı olayın vahameti nedeniyle sanığın olay anındaki psikolojik durumuna dikkat çekildiği, olayın kendine özgü koşulları üzerinde durulduğu görölmektedir.

³²⁸ Toroslu, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, s. 269 vd.; Şen, **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu**, s. 113 vd.; Zafer, **a.g.e.**, s. 425 vd.; Artuç, **a.g.e.**, s. 21; Otacı, **a.g.e.**, s. 219.

³²⁹ Artuç, **a.g.e.**, s. 20; Otacı, **a.g.e.**, s.219; Sanığın mağduru hastaneye götürmesine ilişkin Yargıtay 1. CD. 21.06.2004 T. 577/2450 sayılı içtihadı (Hakeri, **a.g.e.**, s. 39).

³³⁰ Avcı, **a.g.m.**, s. 94; Artuç, **a.g.e.**, s. 23; Gökçen, Balcı, **a.g.e.**, s. 50; Hakeri, **a.g.e.**, s. 39.

³³¹ Yargıtay 3. CD 05.04.2016 T. 2015/ 1320 E. 2016 / 8606 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

Failin eylemini ısrarlı olarak sürdürüp sürdürmediği de kastın belirlenmesinde önemlidir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 07.02.2017 tarihli kararında, sanıklar ve mağdurlar arasında ortak yürütülen bir müteahhitlik işinden kaynaklanan uyuşmazlıklar bulunduğu, mağdurların içerisinde bulunduğu aracı görerek takip etmeye başladıkları, etkili mesafeden tüfek ve tabanca ile mağdurların baş ve göğüs bölgelerini hedef alarak birçok kez ateş etmek suretiyle yaraladıkları, **her iki tarafın araçlarının devrilmesinden sonra bile yaralı vaziyette araçlarından çıkmaya çalışan mağdurlara ateş etmeye devam ettikleri beraber değerlendirildiğinde** sanıkların kastlarının öldürmeye yönelik olduğu belirtilmiştir.³³² Kararda şüphesiz etkili mesafeden ateş etme, kullanılan alet, husumetin niteliği hususları suçun vasıflandırılmasında etkili olmuştur. Ancak sanıkların mağdurların yaralanmasından sonra dahi mağdurlara zarar vermeye yönelik kararlılıkları, kastın öldürmeye yönelik olduğunu belirginleştirmiştir.

Öte yandan Yargıtay'ın birçok kararında, öldürmeye yönelik iradenin söze dökülmesinin kastın tespitinde önemli bir ölçüt olarak değerlendirdiği görülmektedir. Ancak sanığın sözleri ile eyleminin farklı yönde olduğu durumlarda sanığın eylemlerine itibar edilecektir.³³³ Bu konuda Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 12.04.2002 tarihli içtihadında, sanıkların mağdura ateş etmelerinden **sonra “biz adam öldürürüz” şeklinde bağırıp uzaklaştıkları olayda**, sanığın bu cümlesi de diğer kriterler eşliğinde göz önünde bulundurulmuş ve öldürme kastının bulunduğuna karar

³³² Yargıtay CGK. 07.02.2017 T. 2016/ 1320 E. 2017 / 58 K.; Yargıtay 1. CD. 06.04.2015 T. 2014/ 1178 E. 2015 / 2061 K. “*mağdur kaçmaya başladığı, sanığın öldürücü vasfı haiz silahla mağdurun peşinden giderek yakın mesafeden üç el ateş ettiği, öldürmeye teşebbüsten hüküm kurulması gerektiği*” ; Yine Sanığın eyleminde kararlı olduğu konusunda; Yargıtay 1.CD. 28.11.2017 T. 2016/ 6014 E. 2017 / 4428 K.; Yargıtay 1. CD. 26.09.2017 T. 2016/ 4559 E. 2017 / 2872 K.; Yargıtay 1 CD. 25.02.2014 T. 2012/ 3204E. 2014 / 1074 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

³³³ Hakeri, **a.g.e.**, s. 37; Günay, **İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast**, s. 45; Yine Yargıtay 1. CD. 15.02.2016 T. 2015/ 1829 E. 2016 / 520 K. sayılı içtihadında, sanığın mağduru hayati tehlikeye neden olmayacak şekilde yaraladığı, olay yerinden ayrılırken yaralanan mağdurun sanığa sövmesi üzerine sanığın sen daha ölmedin mi, deyip hedef gözeterek ikinci atışı yaptığı, mağdurun eğilmesi üzerine isabet kaydedemediği olayda, sanıklara kasten öldürmeye teşebbüsten ceza verilmesi gerektiği, belirtilmiştir. Aynı yönde Yargıtay 1. CD. 24.10.2017T. 2017/ 1838 E. 2017 / 3487 K. sayılı içtihadı (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 14.07.2019).

verilmiştir. Benzer şekilde “bunun işi bitti”, “Azrail’in geldi” gibi ifadeler içtihatlarda değerlendirmeye alınmış olup bu örneklerin çoğaltılması mümkündür.³³⁴

Bu şekilde öldürmeye teşebbüsün kasten yaralama bağlamında kastın ayrımında kullanılacak başlıca kıstaslar incelenmiştir. Bu kıstaslar, esasında failin *doğrudan* kastının varlığının tespitinde kullanılan ölçütlerdir. Dolayısıyla bu ölçütler, öldürme suçunda, doğrudan kast ile olası kast ayrımında da kullanabilmektedir.³³⁵

Nihayet çalışmamızın başında aktardığımız vakada; sanığın eşiyle aralarında geçimsizliğin bulunduğu, ayrı yaşadıkları, sanığın çocukları görmek istediği gerekçesiyle eşinin bulunduğu mağdurun kız kardeşine ait olan konuta geldiği, eşini gitmek üzere ikna ettiği, sanığın apartman merdiveninde eşini saçından tutup bıçakladığı, olay mahalline gelen tanıkların bağırması üzerine kaçtığı, mağdurenin sırtından iç organlara nüfuz edecek şekilde yaralandığı, hastanede geçirdiği ameliyat ve aldığı tedavi sonucu sağlığına kavuştuğu bir vaka aktarılmıştı.

Bu vaka, başta belirttiğimiz üzere bir karardan alınmıştır.³³⁶ Yargılama merciinde bu vakaya ilişkin verilen hükümde, ikinci darbeyi vurmaya çalışırken tanıkların bağırmasının faile engel olup olmadığı ve buna göre suçun nasıl

³³⁴ Bkz. Yargıtay 1 CD. 12.04.2002 T. 4744/1363 sayılı Yargıtay öldürmeye yönelik iradesini açıklayan içtihatlarının aksine bir kararında, bir gün önce ve olay anında ölümle tehdit ettiği ve elindeki bıçağı eşinin boğazına doğru salladığı üçüncü bir şahsın engel olduğu, sanığın engel olan şahsı yaraladığı olayda eşe karşı kasten yaralamadan hüküm kurulması gerektiği, belirtilmiştir. Şöyle ki; Yargıtay 1. CD. 08.03.2016 T. 2016/733 E. 2016 / 1051 K. sayılı kararında özetle “*mağdurun sanığa karşı boşanma davası açarak geçimini sağlamak için çalışmaya başladığı, mağdurun çalışmasını istemeyen sanığın mağduru birçok kez çalışmaması için tehdit ettiği, olay gününden bir gün öncesinde de mağdur hitaben mağdur kastederek “onu yarın öldüreceğim, bir daha çalışamayacak” şeklinde sözler sarf ettiği, olay günü mağdurun çalıştığı işyerine gelen sanığın mağdura “azrailin geldi, ben sana işe gelmeyeceksin, bu işyerinde çalışmayacaksın demedim mi” diyerek sol eliyle mağdurun boğazından tutarak elindeki bıçağı salladığı esnada araya giren mağdur sanığa engel olmaya çalıştığı, yaşanan boğuşma sırasında mağdur ... nın yaralanmasına rağmen sanığın elindeki bıçağı alarak polise haber vermesi biçiminde gerçekleşen olayda; eşe karşı kasten yaralama suçunun oluştuğu” denilmiştir. Kanaatimizce, failin eyleminde kararlı olduğu, aracın elverişliliği, hedef alınan bölgenin mağdurun hayati bölgesi olan boğazına yönelik olduğu, dışarıdan gelen engel sebep nedeniyle eylemini gerçekleştirmediği ve mağdura onu öldüreceğini söylemesine dair ölçütler, somut olayda mevcuttur. Dolayısıyla; öldürmeye teşebbüsten hüküm kurulması gerekli olup, karara katılmamızın mümkün olmadığını belirtmek isteriz. (Çevrimiçi, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, 03.06.2019).*

³³⁵ Bkz. Yargıtay 1. CD’nin 04.07.2007 T. 2006/7404 E. 2007/5479 K. sayılı içtihadı (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

³³⁶ Yargıtay CGK. 04.03.1985 T. 1984/1-249 E. 1985/112 K. sayılı içtihat (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

vasıflandırılacağı konusunda uyuşmazlık oluşmuştur. Yerel mahkeme, sanığın imkânı olduğu halde, kendiliğinden eylemine devam etmediği gerekçesiyle eylemi, kasten yaralama olarak nitelendirmiştir.

Yargıtay Ceza Dairesi, tanığın bağırmasının sanığın ikinci darbeyi vurmasına engel olduğunu, suç vasfının öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirilmesi gerektiğini belirterek; yerel mahkeme ilamını bozmuştur. Kararında direnen yerel mahkeme, tekrar kasten yaralama suçundan hüküm kurmuştur.

Karar, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gelmiş direnme hükmü veren yerel mahkeme ile aynı görüşte olduğunu belirten üye özetle, sanıkla 25 yıldan beri evli olmasına ve 4 çocuk sahibi bulunmasına rağmen, mağdurenin kocasını terk edip Abid adındaki şahısla birlikte yaşamaya başladığı, sanık henüz 8-10 yaşlarında bulunan 2 çocuğunu mağdurdan alıp köyüne göndermek için olay günü mağdurenin misafir olarak kaldığı kız kardeşi Ayşe'nin evine gitmiş olduğunu, mağdurenin sanığa, Al p.lerini ben Abid ile yaşayacağım, diyerek hakaret ettiğini, tanığın 3. kattan aşağıya indiğinde sanığın mağdurenin saçından tutmuş bıçakla vurmak istiyordu, bağırdığım için 2. darbeyi vuramadan kaçtı dediğini, her bağırmanın manevi engel olmadığını, örneğin bir kadının ırzına geçmek için eve giren sanık, kadının bağırması üzerine kaçmışsa burada sanığın iradesine müessir olan ve suçtan caydırıcı mani sebep olacağını, ancak olayda bağırmanın sanık için bir tehlike tevlit edecek ve iradesine tesirle suç işlemekten caydırarak mahiyette olmadığını, olayda sanık mağdur ile aralarında geçen tartışmada hakarete maruz kalması üzerine duyduğu tehevvürle fiili işlemiş olduğunu, köklü bir husumet bulunmadığını, tek darbe vurmakla yetindiği ve kendi ihtiyarı ile fiile devam etmediğini belirtmiş, mücerret yaranın hayati bölgede olması ve hayati tehlike tevlit etmesi sanığın öldürme kastı ile hareket ettiğini göstermediğini belirtmiştir.

Ancak Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararında, sanığın mağdura bir tek bıçak darbesi yaparak kaçtığını, ikinci bir darbeye kalkışmamış ise de, bu hal tek başına sanığın yaralama kastında olduğunu belirlemeye yeterli olmadığını, zira sanık, öldürme kastını açıklar biçimde mağdurenin hayati organlarının bulunduğu vücut bölümünü özellikle seçmiş olduğunu, mağdura, çocuğunun ayakkabısını giydirmek

için eğilmiş durumda olduğunu, mobil durumda olmadığını, sanığın yaralama kastında olsaydı mağdurun koluna kaba etine bıçak darbesi yapacağını, bu darbenin şiddetli ve kuvvetli olmasına özen göstermeyeceğini, sanığın ise bu yolları seçmemiş eşinin sırtını hedef alarak bıçağı çok şiddetli ve kuvvetli olarak saplamış olduğunu, bıçağın iç organlara girmiş, solda pnimotoraks, sol böbrekte yırtık meydana getirmiş olduğunu, mağdurun yere düşmesi ve kardeşi tanık Ayşe'nin bağırması üzerine; sonucu aldığı kanısıyla başka darbe yapamayarak sanığın kaçtığını, belirtmiştir. YCGK'na ifadesine göre, bir kimsenin yaşaması için önemli olan bir yerinden derin olarak yaralamak, özel nedenler bulunmadıkça öldürme kastını, göstermektedir.

Olayda hayati tehlike geçirmeye ilişkin alınan adli tıp raporunun, tanık, mağdur, sanık anlatımlarının, boşanma dava dosyasının dosyaya kazandırılması ve doğru yorumlanmasının süreci tamamen değiştirdiği görülmektedir. Evlilik içerisinde yaşandığı ileri sürülen vakalara ilişkin yargılamada neye dayanılarak yorum yapıldığı karar içeriğinden anlaşılamamaktadır. Ancak uygulamada yeni tarihli kararlarda da halen mahkemelerce sanığın anlatımlarının aksi ispatlanmadığı gerekçesiyle hükme dayanak yapıldığı, haksız tahrik indiriminden faydalanmak için aldatma iddialarının artık her olayda ileri sürüldüğü, mahkemelerde söz konusu karardaki gibi aldatma, uzun yıldır evli oldukları, çocuklarının olduğuna dair yapılan vurgularla adeta sanığın eylemine hak verildiğine, sanıktan ziyade mağduru mahkûm eden yargı kararına uygun olmayan gerekçelere varıldığı görülmektedir.

Sanığın yakın mesafeden hedef seçme imkânı bulunduğu vaziyette, mağdurun hayati bölgesine yönelik elverişli araç olan bıçakla darbe yaptığı, tanıkların bağırması üzerine kaçtığı, taraflar arasında mevcut boşanma davasının husumetin varlığını gösterdiği, görülmektedir. Karşı görüş, her ne kadar tek bıçak darbesi olması sebebiyle yaralama kastı bulunduğunu ileri sürmüşse de tek bıçak darbesi de olsa hayati bölgelerin hedef alınması durumunda eylemin öldürmeye teşebbüs olarak kabul edilebileceğini yukarıda belirtmiştik.³³⁷ Bu nedenlerle YCGK'nın sanığın

³³⁷ Tek bıçak darbesiyle hayati bölgelerin hedef alınarak oluşan yaralamaya konu eylemin kasten yaralama değil; öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirilmesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay 1.Ceza Dairesi 27.11.2013 T. 2012/ 2489 E. 2013 / 7010 K.; Aksi yönde bkz. Yargıtay 1. CD. 24.12.2013 2013/ 3811 E. 2013 / 8064 K. (Çevrimiçi, www.sinerjimevzuat.com.tr, 02.06.2019).

eyleminin öldürmeye teşebbüs olduğuna yönelik kararının netice itibarıyla doğru olduğu kanaatindeyiz.

SONUÇ

Kişinin en temel hakkı, yaşama ve vücut bütünlüğünün korunması hakkıdır. Çalışma konumuz ise bu haklardan mutlaka birinin ihlal edildiği; ancak hangisinin ihlal edildiğinin suç kastı yönünden tespiti üzerine inşa edilmiştir.

Öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralama suçu bağlamında kastın tespiti konulu çalışmamızda benzetme yapmak gerekirse bir resim tablosu misali “kast ve teşebbüsün konusunun” ana malzeme olduğu, “ispat ve vasıtaları” ile konunun resmedildiği ve son bölümde de suçun vasıflandırılmasını içeren “ayırım kıstasları” ile tablonun isminin belirlendiği bir süreçten geçilmiştir. Yine bu sürece ceza muhakemesinin temel ilkelerinin ve vicdani kanaatin eklenmemesi sürecin tamamını sarsacaktır; ruhu olmayan böyle bir tabloda adalet tesis edilmiş olmayacaktır. Bu süreç değerlidir, çünkü yargıç, mevcut tabloda failin iç dünyasında var olan bilinmeyen ve muhtemelen saklananın ne olduğunu ilan eden ve yaptırıma bağlayan bir karara varacaktır.

Dolayısıyla böyle bir durumda ispatın nispiliği üzerinde durmak da gerekmektedir. Failin iç dünyasından bahsettiğimizden, olayın aydınlatılmasında görev alan yargının üç saç ayağının farklı nosyonda yetişmiş kişiler olması durumunda tamamen farklı bir sonuca varılması ihtimali de yüksektir. Bu durum da prensipte hukuk güvenliği ve hukuk devleti ilkelerine aykırıdır. Bu çalışmada ispatın nispiliği ihtimalini azaltmak, kararda maddi gerçek denilenin sahiden de olay mahallinde yaşananlar olması ve doğru hukuki nitelendirmenin yapılabilmesi çabasından doğmuştur.

Nitekim yapılan içtihat taramasında yerel mahkemece kasten yaralama suçundan hüküm kurulduğu; ancak üst mahkemece öldürmeye teşebbüsten hüküm kurulması gerektiği yahut da tam tersi öldürmeye teşebbüsten verilen hükmün

bozularak kasten yaralamadan hüküm kurulması gerektiğini belirten çok sayıda içtihatla rastlanmıştır.³³⁸

Yukarıda süreci izah ederken aktarıldığı gibi bu iki suçun kast bakımından ayrımını yapabilmek için kast ve teşebbüs tanımlarının zihinde doğru yansıma uyandırması gerekmektedir. Delillerin tespit edilmesinde, toplanmasında ve değerlendirilmesinde kolluktan Yüksek Mahkeme yargıçlarına dek zamanında ve tam bir gayretin gösterilmesi demektir. Soruşturma sürecinde mahkemeye yetersiz deliller ile açılan davalarda yargılama sürecinde de delillerin kaybolduğu, tanıkların belirlenmesinin güçleştiği, delillerin toplanmasının imkânsız kaldığı görülebilmektedir. Dolayısıyla masum birinin cezalandırılabilmesi yahut suçun failinin cezasız da kalabilmesi pek mümkün olmaktadır. İspat vasıtalarının hızlı ve hukuka uygun şekilde dosyaya kazandırılmasından sonra olayın nasıl meydana geldiği belirlenebilecektir. Olayın nasıl meydana geldiği tespit edildikten sonra ise Yargıtay tarafından belirlenmiş, doktrinin de benimsemiş olduğu kastın tespit edilmesine yarayacak olan hedef alınan bölge, hayati tehlike geçirme, suç aletinin nitelikleri, husumet gibi sınırlı sayıda olmayan üçüncü bölümde ayrıntılı sayılıp açıklanan kıstaslar değerlendirmeye dâhil edilecektir.

Yargı kararlarında hayati tehlike, darbe sayısının birden fazla olduğu ve hedef gözetme imkânı bulunduğu durumda genel itibarıyla öldürmeye teşebbüsün var olduğu belirtilmiştir. Yahut hayati tehlike oluşmamış ve tek darbe var ise eylem, kasten yaralama olarak nitelendirilmiştir. Tereddüt daha çok hayati tehlikeye rağmen tek darbenin bulunduğu durumda yaşanmıştır. Çalışmanın başından itibaren üzerinde durulan vakada da benzer şekilde hayati tehlike ve tek darbe bulunduğu, yerel mahkeme ile üst mahkeme arasında görüş ayrılığı olduğu görülmüştür.

Değerlendirme yapılırken somut olaya uygun düşen tüm kıstasların bulunup bulunmadığı nedenleriyle araştırılmalıdır. Bu kıstaslardan birçoğu somut olayda var ise o kastın işaret ettiği suçtan ceza verilecektir. Ancak bu genel geçer bir formül olmayıp her somut olayın özgü koşulları üzerinde durulmalıdır. Çalışmanın

338 Ceza hukukunda her konuda sıklıkla kararların esastan bozulması konusuna yaptığı yorum için bkz. Yavuz, **a.g.m.**, s. 161

içeriğinde sunulan içtihatlarda, kıstaslardan birçoğunun var olmasına rağmen; kastın beklenenden aksi yönde belirlendiği görülebilmektedir. Keza kıstaslardan yalnızca bir tanesi bulunduğu durumda ise kastın bu kıstasın işaret ettiği yönde olduğu da görülmüştür. Ancak kastın belirlenmesi açısından ne kadar çok kıstastan yararlanılırsa, varılan sonucun da o ölçüde isabetli olacağı söylenebilir. Çalışmada bu durumun çözümü ve izahının delil serbestisi, kararın gerekçeli olması, vicdani kanaat ilkelerinde olduğu açıklanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Berrin: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2019.
- Aksoy İpekçioğlu, Pervin: **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2009.
- Artuç, Mustafa: **Kişilere Karşı Suçlar**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.
- Artuk, M. Emin; Gökçen, Ahmet; Alşahin, M. Emin; Çakır, Kerim: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 13. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.
- Artuk, M. Emin; Gökçen, Ahmet; Alşahin, M. Emin; Çakır, Kerim: **Gerekçeli Ceza Kanunları**, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 18. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.
- Artuk, M. Emin; Alşahin, M. Emin: **Kriminoloji**, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.
- Apaydın, Cengiz: **En Son Yargıtay ve Askeri Yargıtay Kararları Işığında Ceza Hukukunda Doğrudan Kast, Olası Kast, Basit Taksir ve Bilinçli Taksir Kavramları**, İstanbul, Sena Ofset, 2009.

Arıcan, Nadir

“Ateşli Silah Yaraları”

(<https://player.slideplayer.biz.tr/11/3292864/#>)

Avcı, Mustafa:

“Kasten Öldürme ve Kasten Yaralama Suçlarının Manevi Unsurlarını Ayırt Etmeye Yarayan Ölçütler”, **KHUKA Dergisi**, S. 1, 2005.

Bayraktar, Köksal;

Keskin Kızıroğlu, Serap;

Yıldız, Ali Kemal;

Memiş Kartal, Pınar;

Altunç, Sinan;

Bostancı Bozbayındır, Gülşah;

Erman, Barış; Eroğlu Erman, Fulya;

Kurt, Gülşah; Sınar, Hasan:

Özel Ceza Hukuk Cilt II Kişilere Karşı Suçlar – 1 – (TCK m. 81-105), 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, Şubat 2017.

Birtek, Fatih:

“Kasten Öldürmeye Teşebbüs ve Kasten Yaralama Suçlarının Manevi Unsur Bakımından Ayırt Edilmesi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 58, S. 2, 2009 (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1501/16563.pdf>, 28.06.2018.

Birtek Fatih:

Ceza Hukuku (Genel Hükümler) Temel Bilgiler Tamamı Örnek Olaylarla

- Açıklanmış, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.**
- Bozdağ, Saniusta: “Ceza Yargılamasında Mağdur Beyanı ve Delil Değeri”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2017.
- Centel, Nur; Zafer, Hamide;
- Çakmut, Özlem: **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, İstanbul, Beta Basım, 2016.
- Centel, Nur; Zafer, Hamide;
- Çakmut, Özlem: **Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, Cilt 1, 3. Baskı, İstanbul, Beta Basımevi, 2016.
- Centel, Nur; Zafer, Hamide: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 13. Baskı, İstanbul, Beta Basımevi, 2016.
- Darende, M. İhsan: **“Yeni TCK’da Suç İşlemeye Teşebbüs”**
www.sinerjias.com.tr/pdf/16.pdf
- Demirbaş, Timur: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Güncellenmiş 13. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Demirbaş, Timur: **Kriminoloji**, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2016.
- Demirel, Muhammed: **Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı**, On İki Levha Yayıncılık, Aralık 2017.
- Dönmez, Ömer: **“Suça Teşebbüs ve Yargıtay Uygulaması”**, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, Haziran 2016.

Düzgün, Nuri; Elmacı,

Şerafettin:

**5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Olası
Kast Bilinçli Taksir ve Taksirle İşlenen
Suçlar**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi,
2009.

Ekinci, Mustafa; Özcan,

Şerafettin:

**Eski ve Yeni Türk Ceza Kanunlarına Göre
Kıyaslamalı Açıklamalı ve İçtihatlı Kasten
İnsan Öldürme Suçları**, 1. Baskı, Ankara,
Adalet Yayınevi, Kasım, 2004.

Erem, Faruk:

“Adam Öldürme Kastı”, **Yargıtay Dergisi**, C.
VIII, S. 1-2, Ocak- Nisan, 1982.

Erem, Faruk:

“Nedensellik Bağı Ve Ümanist Doktrin”,
(Çevrimiçi),
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/327/3295.pdf>, 16.10.2019.

Feyzioğlu, Metin:

Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat, 1.
Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2002.

Gedik, Doğan; Topaloğlu,

Mahir:

**Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin
Sanık Lehine Yorumlanması**, Genişletilmiş ve
Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, Adalet
Yayınevi, 2018.

Gödekli, Mehmet:

“Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe
Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı
Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, **Ankara**

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4),
2016.

Gökcen, Ahmet;

Balcı, Murat

Alşahin, M. Emin;

Çakır, Kerim:

Ceza Muhakemesi Hukuku 2, 1. Baskı,
Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.

Gökcen, Ahmet;

Balcı, Murat

Alşahin, M. Emin;

Çakır, Kerim:

**Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku
Pratik Çalışma Kitabı**, 1. Baskı, Adalet
Yayınevi, Ankara, 2019.

Gökcen, Ahmet;

Balcı, Murat:

“Kasten Yaralama Suçunun Neticesi Sebebiyle
Ağırlaşmış Halleri (TCK m. 87)”, (Çevrimiçi),
[https://dergipark.org.tr/tr/download/article-
file/273401](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/273401), 15.09.2019.

Göktürk, Neslihan:

“Suçun Yasal Tanımında Yer Alan Hukuka
Aykırlık İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon”,
İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
C.7, S. 1 2016, (Çevrimiçi),
[https://dergipark.org.tr/en/download/article-
file/416380](https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/416380), 16.10.2019.

Göktürk, Neslihan:

Ceza Muhakemesi Hukuku 2, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019.

Gültaş, Veysel:

Canbeldek, Kadir:

5237 s. Yasanın İlgili Özel Hükümleri Çerçevesinde, (Açıklamalı/İçtihatlı) Kastensan Öldürme Suçları (Hayata Karşı Suçlar), 1. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, Ekim 2008.

Günay, Erhan:

Teori ve Uygulamada Olası Kast- Bilinçli Taksir Öldürme ve Yaralama Kastı -Derleme 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007.

Günay, Erhan:

İnsan Öldürme ve Yaralama Suçlarında Faildeki Kast, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Günay, Erhan:

Öğreti, Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Görüş ve Kararları Eşliğinde Ceza Hükümünde Mutlak Bozma Nedeni Olarak Sanığın; Savunma Hakkının Kısıtlanması, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, Seçkin, 2016.

Gündoğan, Kadir; Koç, Cihan;

Ünlü, H. Nuri:

Türk Hukuk Sisteminde Kast ve Taksir, Olası Kast- Bilinçli Taksirle İşlenen Suçlar, 1. Baskı, Ankara, Bilge Yayınevi, 2010.

Hafizoğulları, Zeki;

Özen, Muharrem:

Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, 5. Baskı, Ankara, US-A Yayıncılık, Aralık 2016.

Hafizoğlu, Zeki; Ketizmen,

Maummer:

“Türk Ceza Hukukunda Hayata Karşı Suçlar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 66, Sayı:1, Kış 2008.

Hakeri, Hakan:

Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Ankara, Astana Yayınları, 2018.

Hakeri, Hakan:

Kasten Öldürme Suçları TCK 81-82-83, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007.

Hancı, Hamit:

“Yaralar”

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/91812/mod_resource/content/0/yaralar.pdf

İçel, Kayıhan:

Ceza Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018.

İçel, Kayıhan:

“Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri Ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 7, Sayı 14, Güz 2008, (Çevrimiçi), <https://ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s14/035-049.pdf>, 16.09.2019.

İçli Günşen, Tülin:

Kriminoloji, Genişletilmiş 10. Baskı, Ankara, Seçkin, 2019.

- Karakehya, Hakan: **İradilik Unsuru Bağlamında Ceza Hukukunda Kast**, 1. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2010.
- Karakehya, Hakan: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1. Bası, Ankara, Savaş Yayınevi, 2015.
- Keskin, Ummuhan: **5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Yer Alan Kasten Öldürme ve Kasten Yaralama Suçları**, Dumlupınar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009 (Çevrimiçi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, 14.06.2019.
- Koca, Mahmut; Üzülmöz, İlhan: **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Koca, Mahmut; Üzülmöz, İlhan: **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.
- Kocaoğlu, Serhat Sinan: “Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek için bir Reform Önerisi Amerika Birleşik Devletleri Ceza Muhakemesi Sistemine Savunma ve Müdafî Perspektifinden Mukayeseli Bir Bakış”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2010/4, (Çevrimiçi) <http://www.ankarabarusu.org.tr/site/ankarabarusu/tekmakale/2010-4/2010-4-kocaoglu-ss-2.pdf>, 16.09.2019, s. 232.
- Maden, Mehmet: “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Bakımından Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Delil Yasakları”, (Çevrimiçi)

<https://www.anayasa.gov.tr/media/4439/7.pdf>,
15.09.2019.

Meran, Necati:

Kişilere Karşı Suçlar, 2. Baskı, Ankara, Seçkin
Yayıncılık, Ocak 2008.

Olgaç, Samet Can:

**Kasten Yaralama Neticesinde Ölüme Neden
Olma Suçu (TCK 87/4)**, 1. Baskı, Ankara, seçkin
Yayıncılık, 2016.

Otacı, Cengiz:

**Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kasten
İnsan Öldürme Suçları**, 1. Baskı, Ankara,
Seçkin, 2009.

Otacı, Cengiz:

**Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kasten
İnsan Öldürme Suçları**, Ankara, Seçkin, 2009.

Özbek, Serdar:

“Kasten Öldürme Suçuna Teşebbüs İle Kasten
Yaralama Suçunda Failin Kastının
Belirlenmesine İlişkin Bir Vakıa Tahlili”,
**Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dergisi**, 2016, S. 65 (4), (Çevrimiçi),
<https://jurix.com.tr/article/12850>, 20.07.2019, s.
3539-3565.

Özbek, V. Özer; Doğan,

Koray; Bacaksız, Pınar;

Tepe, İlker:

Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9.
Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Özbek, V. Özer; M. Nihat;

Doğan, Koray; Bacaksız, Pınar;

Özbek, V. Özer;

Doğan, Koray; Bacaksız, Pınar;

Tepe, İlker:

Ceza Muhakemesi Hukuku “Temel Bilgiler”,
9. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Özen, Mustafa:

Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.

Özen, Mustafa:

Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.

Özen, Mustafa:

Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.

Özgenç, İzzet:

Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Bası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Öztürk, Bahri; Tezcan,

Durmuş; Erdem, M. Ruhan;

Gezer, Özge Sırma;

Kırıt, Yasemin F. Saygılar;

Akcan, Alan Esra;

Tütüncü, Erden Efser;

Özaydın, Özdem;

Villemin, Altınok Derya;

- Tok, Can, Mehmet: Ana Hatlarıyla **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2018.
- Öztürk, Bahri; Erdem, M. Ruhan: **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, TCK Değişikliklerine Göre Yenilenmiş 18. Baskı, Ankara, Seçkin, 2018.
- Öztürk, Cemal: **Ceza Muhakemesinde İz Bilimi Kriminalistik Gerçeği**, Ankara, Seçkin, 2006.
- Tepe, İlker: **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 13. Baskı, Ankara, Seçkin, Ekim 2018.
- Parlar, Ali; Hatipoğlu, Muzaffer: **5237 Sayılı TCK’da Temel İlkeler Tanımlar-Uygulama Alanı Kast ve Taksir**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Polat, Ahmet: **Viktimoloji (Mağdur Bilim)**, 1. Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2014.
- Read, Tom; Yenisey, Feridun;
- Ziyalar, Neylan: “Ceza Muhakemesinde Anlattırıcı Soru ve Çapraz Sorgu Teknikleri”, **Türkiye Barolar Birliği Yayınları**, 279 Sayı, 2. Bası, Ankara, 2014.
- Sokullu Akıncı, Füsün: **Kriminoloji**, 13 Baskı, Beta, İstanbul, 2018.
- Sokullu Akıncı, Füsün;
- Dursun, Selman: **Viktimoloji (Mağdur Bilimi)**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul, Beta, 2016.

- Soyaslan, Doğan: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncelleştirilmiş
7. Baskı, Ankara, Yetkin Basımevi, 2018
- Soyaslan, Doğan: **Kriminoloji, Suç ve Ceza Bilimleri**,
Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, Yetkin
Yayınları, 2015.
- Sözüer, Adem: **Suç Teşebbüs**, 1. Baskı, İstanbul, Kazancı
Yayıncılık, 1994.
- şahin, Cumhur;
- şare, Ersin: Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, **Türkiye
Barolar Birliği Dergisi**, S. 130, 2017,
(Çevrimiçi)
<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1657>, 15.06.2018, s. 140-145.
- şen, Ersan; Aksüt, Ertekin: “Öldürmeye Teşebbüs İle Kasten Yaralama
Mukayesesi ve Uygulama Sorunları”, TBBD,
Cilt 109, 2013.
- şen, Ersan: **Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu (Madde 1-
Madde 140)**, 1. Baskı, İstanbul, Vedat
Kitapçılık, 2006.
- şen, Ersan: **Mobese ve Kamera Sistemi ile İzleme**,
(Çevrimiçi)
<https://www.hukukihaber.net/mobese-ve-kamera-sistemi-ile-izleme-makale,4576.html>,
28.06.2019, s.1.
- Talas, Serdar: “Ceza Hukukunda Kusur İlkesi Bağlamında
Nedeninde Serbest Hareket (Actio Libera İn
Causa) Kavramı ve Geçici Nedenlerin Ceza

- Sorumluluğuna Etkisi”, **İstanbul Üniversitesi**,
Doktora Tezi, 2011,
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>,
13.06.2019.
- Temiz, Yağmur: “Türk Hukukunda Çapraz Sorgu Tartışmaları”,
İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
Cilt:6 Sayı:1 Yıl 2015.
- Tezcan, Durmuş;
- Erdem, M. Ruhan;
- Önok, R. Murat: **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**,
Güncellenmiş 16. Baskı, Ankara, Seçkin
Yayınevi, 2018.
- Toroslul, Nevzat: **Ceza Hukuku Genel Kısım**, 24. Baskı, Ankara,
Savaş Yayınevi, 2018.
- Toroslul, Nevzat: **Ceza Hukuku Özel Kısım**, 9. Baskı, Ankara,
Savaş Yayınevi, 2018.
- Toroslul, Nevzat; Feyzioğlu,
- Metin: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Baskı,
Ankara, Savaş Yayınevi, 2018.
- Tozman, Önder: “Suça Teşebbüs”, **Ankara Üniversitesi**,
Doktora Tezi, 2008.
- Üner, Bülent; Çakır, İsmail: **Adli Balistik**, 1. Basım, Denizli, Arıkan Basım,
2007.
- Ünver, Yaner; Hakeri Hakan: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 3. Cilt, 15. Baskı,
Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.

- Ünver, Yaner; Hakeri Hakan: “Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku”,
Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Baskı,
Mayıs 2006, s. 56-59.
- Üzülmez, İlhan: **Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar**, 1.
Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.
- Yalçın Sarıbey, Aylin: “Ateşli Silahlar İle Yapılan Atışlar Sonrası
Hedef Yüzeyler Üzerinde Oluşan Atış
Artıklarının İncelenmesi”, Doktora Tezi,
Ankara Üniversitesi, Fizik Mühendisliği
Anabilim Dalı, Ankara, 2008,
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>,
14.06.2019.
- Yayla, Mehmet: “Ceza Muhakemesinde İspat Sorunu”, **TAAD**,
Yıl:3, Sayı:9, (Çevrimiçi), 30.05.2019.
- Yayla, Mehmet: “Ceza Yargılamasında İspat İçin Yenilmesi
Gereken Şüphe; Türkiye ve Amerika Birleşik
Devletleri Sistemlerinin İncelenmesi, Tübitak,
Ulakbim”, **Ankara Barosu Dergisi**, (Çevrimiçi)
2013/3, 2012, 30.05.2019.
- Yemişçigil, Ali
Aksoy,Ercüment;
Coltu, Altınç; Ege, Beyhan;
Günaydın Gürsel;
İnanıcı, Mehmet Akif;
Karali, Hüseyin;
Karagöz, Mustafa;
Ötker, Cemil:
- “AdliTravmatoloji”, (Çevrimiçi),
<https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/4.html>
05.07.2019.

Yenisey, Feridun;

Nuhoğlu, Ayşe:

Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı,
Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.

Yılmaz, Ahmet:

“Ateşli Silahlarla Oluşan Yaralanmalar”,
TBB Dergisi, Sayı 50, 2004.

Yılmaz, Yeşim:

“Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı
Delillerin İspat Değeri”, **Galatasaray
Üniversitesi**, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Yurtcan, Erdener:

“Yargıtay Kararları Işığında Öldürme Ve
Yaralama Suçları (Hayata ve Vücut
Dokunulmazlığına Karşı Öteki Suçlar)”
Türkiye Barolar Birliği Yayınları,
2015, S. 286, (Çevrimiçi),
[http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBB
Books/517.pdf](http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/517.pdf), 15.09.2019.

Zafer, Hamide:

**Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK
m. 1-75**, 5. Baskı, İstanbul, Beta
Yayınevi, Ekim 2015.

İTERNET KAYNAKLARI

- (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1501/16563.pdf>,
[12.10.2018](#)
- (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22331.pdf>,
[12.10.2018](#)
- (Çevrimiçi), <https://docplayer.biz.tr/5072950-Kasten-oldurme-sucu-tck-m-81-crime-of-murder-article-81-of-turkish-penal-code.html>, 12.08.2018
- (Çevrimiçi), <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/872.pdf>, 13.05.2018
- (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1657>, 16.02.2019
- (Çevrimiçi), <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2008-1/8.pdf>, 05.04.2017
- (Çevrimiçi), <https://www.kazanci.com.tr/1>, 17.02.2018
- (Çevrimiçi), <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, 02.04.2019
- (Çevrimiçi), <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb>, 08.03.2018
- (Çevrimiçi), www.sinerjias.com.tr/pdf/16.pdf, 08.04.2018
- (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/download/article-file/208337>, 08.04.2018
- (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22273.pdf>,
08.04.2018
- (Çevrimiçi), <https://www.hukukihaber.net/mobese-ve-kamera-sistemi-ile-izleme-makale,4576.html>, 28.06.2018
- (Çevrimiçi), <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/510.pdf>,
[04.10.2018](#)

- (Çevrimiçi), http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/sorularla_cmk.pdf
- (Çevrimiçi), <https://www.hukukihaber.net/mobese-ve-kamera-sistemi-ile-izleme-makale,4576.html>, 28.06.2018
- (Çevrimiçi), <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2013-3/2013-3-10.pdf>, 25.04.2019
- (Çevrimiçi) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-130-1657>, 15.06.2018
- (Çevrimiçi), <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2008-1/8.pdf>, 25.04.2019
- (Çevrimiçi), <https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/4.html>, 05.07.2019
- (Çevrimiçi), http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/ist_tab.htm#, 05.07.2019
- (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2004-50-739>, 08.06.2019
- (Çevrimiçi), <https://jurix.com.tr/article/5014>, 20.07.2018.
- (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1501/16563.pdf>, 28.06.2018
- (Çevrimiçi), <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/517.pdf>, 15.09.2019
- (Çevrimiçi), <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2010-4/2010-4-kocaoglu-ss-2.pdf>, 16.09.2019
- (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/273401>, 15.09.2019
- (Çevrimiçi), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/327/3295.pdf>, 16.10.2019

- (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/416380>,
16.10.2019.
- (Çevrimiçi), <https://ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s14/035-049.pdf>,
16.09.2019.

